

AARBOG 1958

D. S. K. AARBOG 1958

Udgivet af

FORENINGEN AF
DANSKSINDEDE SØNDERJYDSKE KRIGSDELTAGERE
1914-18

ved

Johs. Clausen, A. P. Møller, J. Andersen og H. Hunger

Eftertryk kun med D. S. Ks tilladelse

AABENRAA
HEJMDALS BOGTRYKKERI
1958

INDHOLD

Krig og grænselandskamp, hilsen fra redaktør J. Kronika	7
Min barndoms strand	9
N. C. Nissens Feltbreve	10
Vi sluttede påskefred med russerne i 1916	12
Paa Fremmarch i Rusland	13
En Dag, jeg aldrig glemmer	16
Tolder eller synder?	25
Trange tider	29
Over grænsen	31
Pastor Jørgen Eriksens Feltbreve	34
På Svinejagt i Italien	37
Episoder omkring Nytaar 1917	38
På høstarbejde med gevær på ryggen	40
Hans Chr. Pott's Indtog i Frankrig	42
Cramers sidste Cigar	44
På fremmarch i Frankrig	49
Krigsoplevelser på vestfronten	51
Episoder fra Krigens Begyndelse	54
Vi skulle straffes, fordi vi talte dansk	59
En Armeringssoldats Oplevelser	60
Små oplevelser fra krigen 1914-18	64
Sælsomme oplevelser på Balkan	65
Kammerat, fortæl!	68
Vi søger	80
Ære være deres minde	81

FRED PÅ JORD

Den 11. november 1918 mindes af alle DSK-ere med inderlig glæde og i dyb vemod. Den dag kl. 11 formiddag trådte våbenstilstanden i kraft. Da standsedes kanonernes drøn, maskingeværernes knitren på hele den lange front fra Kanalen til den svejtsiske grænse. Da oprandt det tidspunkt, som vi alle gennem de fire lange krigsår havde længtes efter. Der blev igen fred på jord.

Selvom der endnu forestod os mange trængsler og mange strabadser, var hjemkomsten, gensynet med vore kære, dog rykket håndgribelig nær.

Og snart var vi hjemme igen og fik lov til at være med i det genopbygningsarbejde, som krigens hærgen havde nødvendiggjort. Og for os nordslesvigere betød våbenstilstandsdagen ikke blot, at vi kom hjem til vore kære, den banede også vejen for håbet om en genforening med vort moderland, den, vore fædre og vi havde håbet på kunne ske fyldest.

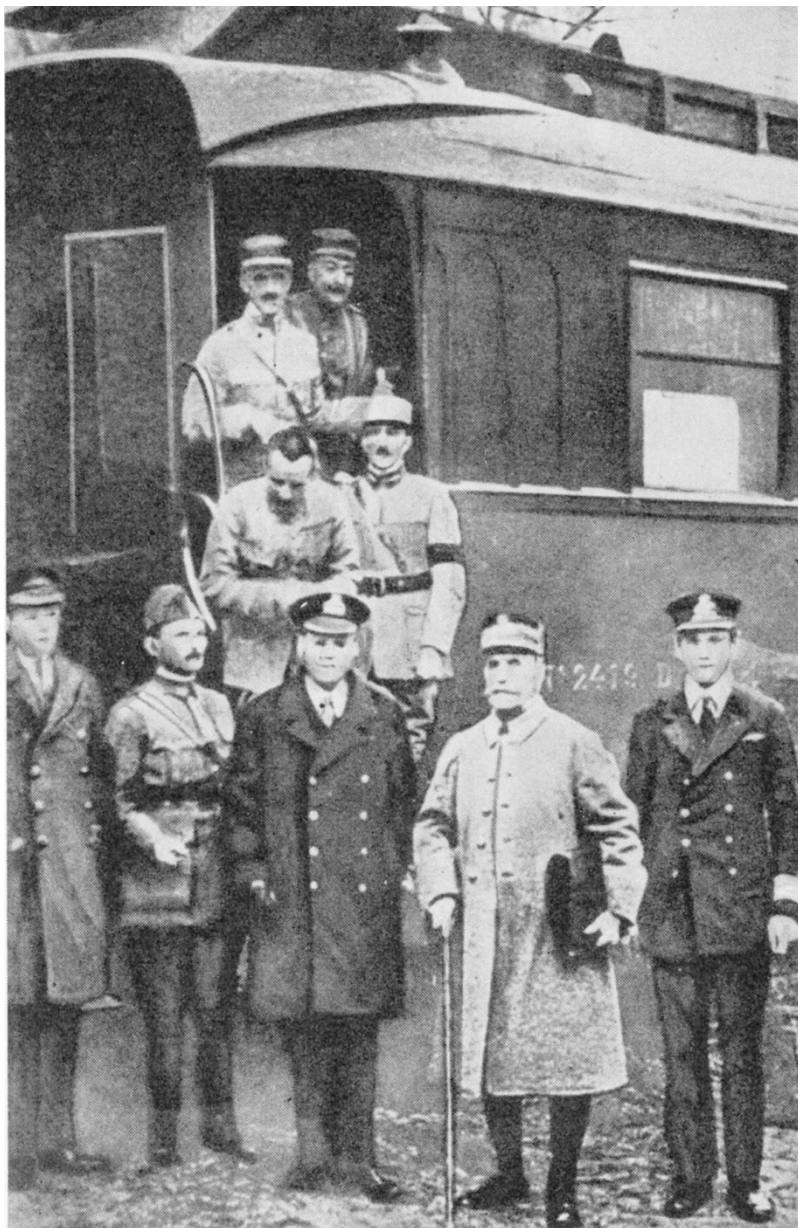
Derfor mindes vi dagen med dyb og inderlig taknemmelighed. Men også med dyb vemod. Vi kom hjem, men mange, mange af vore kammerater oplevede ikke den glæde, våbenstilstandsdagen bragte, oplevede ikke glæden ved hjemkomsten og genforeningen.

Disse gode kammerater mindes vi i dyb sorg, men også med tak for det kammeratskab, den trofasthed, de udviste.

40 år er gået siden da.

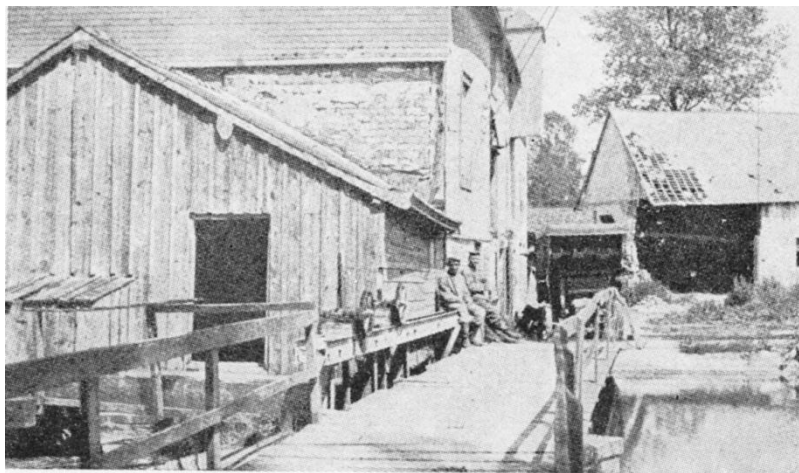
Aldrig mere krig var den tanke, det Ønske, som hin dag besjælede os alle. Men allerede 20 år efter stod vi foran tærskelen til en ny krig, en krig, der satte hele verden i brand og bragte os besættelsens fire onde år. Vi fik vor frihed igen, men stadig lever vi i frygt for, hvad morgendagen vil bringe. På 40-årsdagen for afslutningen af den første verdenskrig sukker vi, sukker hele menneskeheden stadig efter fred og frihed, frihed for frygten for en ny krig. Vort Ønske, vor bøn er, som i krigens lange år:

Herre, giv os fred!

Våbenstilstandsdagen den 11. november 1918

Våbenstilstanden, der afsluttede verdenskrigen 1914-18, blev dikteret og underskrevet i Compiègneskoven i denne jernbanevogn, foran hvilken *Marskal Foch* sammen med sin stab venter på de tyske forhandlere.

Mølle ved Snippes-Floden

Slot i Sedan

Krig og grænselands-kamp

(1) Mange af vore kammerater mindes sikkert med glæde den alvorsfulde og gribende tale, som redaktør Jacob Kronika, der selv er DSK-er, holdt ved vort årsmøde i Ribe, og årbogens læsere vil derfor sikkert med lige så stor glæde og interesse læse den hilsen, som vi har formået Jacob Kronika at sende årbogen.

Redaktionen.

Det skal være mig en glæde at efterkomme indbydelsen til at give et lille bidrag til DSK-årbogen.

Det skal altså, er det blevet sagt mig, være en *hilsen* fra en *krigsdeltager*, Javel. Men så kan det kun blive nogle dybt alvorlige ord. Thi som gammel krigs deltager hader jeg krigen og vil gerne være med til overalt at bekæmpe krigs-mentaliteten.

Desuden skal det, har jeg fået alt vide, være en *hilsen fra en grænsebo*.

Jeg vil prøve på at kombinere de to opgaver, idet jeg genfortæller en historie, som jeg nogle år efter den 1. verdenskrig fik at høre i Berlin.

Vi sad sammen - en kreds af grænselands-mennesker fra øst og fra nord; nogle polakker og en dansk slesviger; så godt som alle krigs deltagere fra 1. verdenskrig. Der var indenfor denne lille kreds ved det pågældende samvær netop tale om »krig« og om »grænselands-kamp«.

(2) Så fortalte en tilstedeværende dame følgende oplevelse:

»Jeg er fra Polen. Mine forældre boede ved Weichsel-floden, i det område, man nu kalder den polske korridor. Min fader ejede en fabrik. Han var, selvom vi i min barndom hørte til Tyskland, af sin ganske sjæl polskindet. Min moder var fra Schweiz, men hun var, hvad politik angår, fuldstændig enig med min fader. Vi talte polsk i vort hjem. Det tyske sprog lærte vi kun i skolen.

Jeg havde en eneste broder, Stefan; han var syv år ældre end jeg.

Jeg har egentlig kun smukke minder fra min tidligste barndom - indtil den dag, da krigen bred ud. Min fader blev straks indkaldt; han kom til vestfronten og gjorde krigen med i fire år. Vi så ham kun, når han nu og da var hjemme på en kort orlov.

I efteråret 1918 kam fader hjem til os igen. Han talte atter og atter med os om den store og skønne fremtid, der nu skulle komme for det nyoprettede polske rige. Og så snart han ikke var optaget af arbejdet i fabrikken, beskæftigede han sig med politiske anliggender. Nyordningen af forholdene i Pomorze - sådan hed vor hjemstavn på polsk - gav ham meget at bestille. Hvor glædede fader sig til genforeningen med et nyt og frit Polen!

En dag sagde han til Stefan, - der i mellemtiden var blevet en stor dreng på 17 år - at man på vor egn var i færd med at oprette et polsk ungdomskorps.

»Der må du også være med, Stefan!«

»Nej«, led min broders korte, men skæbnesvangre svar.

Det førte til et voldsomt opgør.

Forgæves forsøgte min moder at mildne og mægle.

Jeg glemmer aldrig, hvorledes hendes ængstelige blik skiftevis rettedes mod fader og Stefan. Hverken før eller senere har jeg oplevet, at min fader (3) har været så oprevet og opbidet som den dag. Han var ligefrem ude af sig selv. Men Stefan bøjede sig ikke.

»Jeg er ikke polak, jeg er tysker«, sagde han med rolig og fast stemme.

Havde min moder ikke lagt sig imellem, så havde fader sikkert slået drengen i gulvet.

»Som søn af dette hus og af dette land er og vedbliver du at være polak ... det er en fremmed skoles falske lærdom, der har bragt dig på vildspor. Jeg befaler ... jeg kræver, at du skal gøre din pligt. Jeg tåler intet forræderi under mit tag ... «

Endnu mange flere hårde ord fik Stefan at høre. Jeg sad der og følte hvert af dem som et piskeslag. -

Næste morgen havde Stefan forladt sit hjem. På skrivebordet i hans værelse fandt jeg et brev til mine forældre. Selv læste jeg det først nogle år senere. Stefan skrev, at han var gået bort for ikke at blive forræder! Han skrev, at han ikke kunne fornægte sit tyske sindelag; dette måtte hverken fader eller moder forlange, han skulle gøre ...

Den morgen græd fader, da han rejste sig fra bordet. Vort hjem var fra denne dag ligesom tillukket ... Om Stefan taltes der aldrig. Det var, som om vi gik rundt i et syge værelse.

I foråret 1921 kom der et brev fra min farbroder i Øvreslesien, der var polsksinde som fader og vi andre. Han skrev, at Stefan var blevet medlem af et tysk frikorps i Slesien, der førte krig mod de polske insurgenter. Onkel havde intet hørt om bruddet mellem min fader og broder. Nu ville han gerne have nærmere oplysning. Fader tog selv til Øvreslesien. Han meldte sig ved de polske insurgent-tropper - og den 21. maj 1921 fandt min fader og min broder døden. Begge faldt de i slaget ved Annaberg, Fader på polsk, Stefan på tysk side. -

Min moder, der allerede havde lidt usigeligt, mistede (4) efter denne hårde tilskikkelse forstanden. I et ubevogtet øjeblik gik hun fire uger senere i floden. Hun blev fundet som lig«.

...

Enhver kommentar turde være overflødig. Vi DSK-ere har kun at føje til:

Vi siger nej til krigen.

Vi siger ja til den folkelige kamp i grænselandet. Vi siger ja til at føre denne folkelige kamp med de rette, d.v.s. med åndens og hjertets våben.

Jacob Kronika.

Min barndoms strand

Min barndoms strand, hvor du er skøn,
did går min længsel end i løn,
hvor jeg har lagt i grus og sand
og sejlet i det blanke vand.

Mit skib med sejl og mast og rå
til fjerne lande skulle gå,
hvor solen sank i havets skød
og farved' himlen luered.

Og siden så jeg mangt et land
og var på mangen fremmed strand,
men intet bed mig, hvad du gav,
mit eget kære land og hav.

Min barndomsstrand, du skænker fred
og glæder mig ved hvert et fjed.
Din ensomhed, din friske vind
mig gør så lys og let i sind.

Jeg elsker havets bølgebrus
og bøgeskovens tyste sus,
de frodiggrønne bakkedrag
med hegn i blomst en sommerdag.

Mit modersmål, så blødt og blidt,
mit folk, i sind så støt og frit
og stærkt i nødens bitre stund,
jeg elsker til mit sidste blund.

Og derfor end jeg længes did
for frit at røgte fredens id,
min barndomsstrand, min gamle ven,
måske, måske vi ses igen.

Chr. Delf,
Galizien, juni 1917.

N. C. NISSEN's FELTBREVE

Vi afslutter i år gengivelsen af de breve, som vor afdøde kammerat, N. C. Nissen, sognepræst i Augustenborg, sendte sin hustru fra felten.

Redaktionen.

Ukraine, den 3. 7. 1918.

Min egen ...!

(6) Hjertelig Tak for Brevet fra den 24., som jeg modtog i Aftes. I Dag skal der atter skydes to Ukrainere. De har nok haft Gevær i Huset, maaske ogsaa nok skudt paa Soldater, og saa tages der jo ikke Hensyn. Jeg maa tilstaa, at jeg ikke kan finde Retfærdighed deri. Krigsret er en ikke ret efter min Mening. Tyskerne vil blive mindet længe efter som »Befrielse«, hvis det er Befrielse at sende Folk over i det hinsides, hvis det er Befrielse at tage deres Korn, som de bruger til Foder o. s. v. Jeg harmes over saadanne Ting. Og saa kan Divisions-præsten holde en pæn Prædiken over Teksten: »De, som Guds Aand driver, er Guds Børn«. Og saa menes med Guds Aand den tyske Aand og med Guds Børn de tyske Soldater, der er kommet her for at bringe Orden og Ro i det ulykkelige Land. En forfærdelig Prædiken.

Der er saa mange uforstaaelige Ting her. Fremfor alt kan jeg ikke forstaa, at vi skal herhen for at hjælpe de Folk, der gennem Hundreder af Aar har brugt deres Magt til at kue og undertrykke et helt Folk. Jeg kan ikke ynke de Herrer stort, der nu maa afstaa nogle af deres Rettigheder, som de dog i Grunden har tilranet sig. Jeg tror ikke, at de store her, Godsejerne og Kapitalisterne har meget tilovers for det ukrainske Folk. – Hvis de havde haft det, havde de ikke hidkaldt (7) fremmede til at slaa deres egne med. De havde vel saa sørget for at sætte Ret og Skel, i Stedet for at grabse til sig. Ret og Retfærdighed er der ikke meget at spore af. – Den ene mand, der nu skal skydes, er Far til 5 Børn, har arbejdet hos en Bonde og tjent to Rubler om Dagen, et Pund Brød koster mindst en Rubel her. Han havde saa sagt, at han skulde have noget mere, men var bleven truet. Ja, sagde han, saa løber jeg hjem og henter mit Gevær og skyder dig; men han havde ikke gjort det. Den anden havde angivet ham, og nu dømtes han til Døden. Er det Retfærdighed? Det koger i mine Tanker ved Tanken om saadan noget.

Nu ikke mere i Dag. Jeg kan ikke skrive for Harme! Jeg vilde Ønske, at jeg kunde gøre noget for at hindre alt dette.

Kærlig Hilsen

fra Ungersvenden din.

Ukraine, den 23. 8. 1918.

Min ...!

Forfærdelig varmt! Sværme af Fluer, Masser af Lopper, Lus og Væggelus. Det er de ydre behagelige Omstændigheder. Dertil kommer saa Vagtjenesten i Oberstens umiddelbare Nærhed. Forleden druknede jeg min Skjorte og mine Underbukser for at blive fri for Plageaanderne, men det varede ikke længe, før der var nok af dem igen. Det er nu en romantisk Begyndelse, ikke sandt, men Romantikken er ikke særlig rar at have med at gøre, naar den ytrer sig paa denne Maade. Nu kunde det næsten være nyt og rart og romantisk en Gang at se en virkelig Seng med hvide Lagener og - loppefri. Dog alt saadant noget er jo i Grunden kun Smaakram, som ikke betyder noget særligt, når de store Lidelser tages i Betragtning, som de, der er paa Vestfronten, maa udstaa, hvor der maa være Savn og Fare især i disse Tider, hvor det staar under Bevægelseskrigens Tegn. Her fortælles jo saa mange Ting, at hele Divisioner nægter at gaa frem til Angreb og heller ikke vil lade sig (8) afløse, men bare gaar jævnt tilbage. Der fortælles om Opløsningssymptomer overalt, om det er fuldt saa galt, kan jeg jo ikke sige. Jeg antager, at der er stærk Overdrivelse med i Spillet, men helt uden Grund er Rygterne jo vist ikke. Der er dem, der mener, at Freden skal, komme ad denne Vej, og at den vil komme ikke for langt ud i Fremtiden. Det er nok et forfængeligt Haab, men mærkeligt er det, at der stadig meldes om afslaaede Angreb og om Tilbagetog. Mon de snart har naaet deres faste Linier. At Tilbagetog har været helt ud Strategisk, tror jeg næppe. De vilde næppe have opgivet Soissons, der jo betragtedes som et meget vigtigt Punkt, hvis ikke den haarde Nød havde tvunget, dem dertil. Men hvordan det virkelig staar til, maa vi jo ikke faa at vide. I »Christliche Welt« læste jeg en Artikel af Rade selv, at Gud igennem denne Krig vilde opdrage os til Strenghed, at vi havde lidt af Mangel derpaa, og at Fremtiden vilde blive streng og alvorlig; det er vist sandt nok, men det er andre Toner end den »Stortysklandssnak«, der endnu fylder mange Blade. Længsel efter Fred og Nødvendigheden af en snarlig Fred er blevet indlysende for mange, naar de da vil se, men det er vist netop der, at det skorter.

Da en af de Folk, der skal tilbage, fordi de er for gamle - en Nordslesviger, som for en kort Tid var kommanderet til vort Kompagni - sagde Farvel til mig, sagde han: »Paa Gensyn i lysere Tider under det gode Flag«. Det er jo det Haab, der aldrig slukkes helt, selv om det kan være smaat nok med det til Tider. Det dukker dog altid op igen.

At det bliver som et Himmerig paa Jord derfor, er der jo ingen, der er saa taabelig at antage, men vi længes dog efter den Tid, hvor vi kan faa det lidt bedre.

Og de allerfleste længes efter at komme hjem til deres egne for at dele godt og ondt med dem. Ja, gid det ikke vilde vare for længe, inden Uvejrsskyerne maatte svinde. Dog nu en kærlig Hilsen fra din Ungersvend

Nicolai.

Vi sluttede påskefred med russerne i 1916

Chr. Ohrt, Bredebro, fortæller:

(9) Jeg blev indkaldt den 8. 12. 1915, var dengang 42 år og havde ikke tidligere været soldat. Jeg gik dog først med indkaldelsessedlen om til amtsforstanderen for om muligt at få ham til at ansøge for mig, så jeg kunne blive hjemme som »uundværlig«. Jeg var eneste sadelmager mellem Tønder og Skærbæk og havde tillige kone og fem børn at forsørge. Men amtsforstanderen var afvisende. Han »trøstede« mig med, at man nok ville sende mig hjem igen fra garnisonen. Der er vist ingen tvivl om, at mine kendte danske sympatier var medvirkende til amtsforstanderens stejle holdning.

Så måtte jeg da af sted, først til Flenborg, derfra til Lybæk, hvor jeg fik en kortvarig uddannelse. Allerede den 23. marts 1916 ankom jeg til skyttegraven på den anden side af Wilna. Vi skulle udfylde en landstormsbatallion. Der havde været kampe i afsnittet kort tid forinden, og tre tyske døde lå på den anden Side af floden, som løb mellem stillingerne. Både vi og russerne lå i en skov. Der blev skudt en del. Vi havde også sårede. Men ellers var stillingen for tiden rolig.

Lige før påske kom ved højlys dag nogle russere frem af skyttegraven med et hvidt flag og vinkede over mod os. En fra vort kompagni, en thyringer, fulgte straks opfordringen og gik ned til floden for at mødes med russerne. Sproget hindrede dog en samtale. Thytingeren fik da sendt bud efter en anden tysker i nabokompagniet, som han vidste kunne tale russisk. Der gik så flere tyskere med ned til floden, en halv snes stykker, deriblandt også jeg. De to parter blev her enige om først at få de tre døde tyskere bragt over floden. Russerne gik hen til ligene, korsede sig efter deres skik og bar dem så en efter en i en teltduk ad en lille bro lidt længere oppe ad flodløbet over til os, uden dog at komme ned i (10) vore skyttegrave. Vi sørgede for viderebefordring til kirkegården bag fronten. Officererne var i første omgang ikke vidende om vort forehavende. Det var det ene.

Men dernæst blev vi enige om at holde påskefred, først i den tyske og dernæst i den russiske påske en uges tid senere. Hverdag mødtes tyskere og russere ved floden og udvekslede gaver. Russerne kom med brød, vi gav cigaretter. Intet skud faldt. Officererne var ikke tilfredse, men kunne intet stille op og greb heller ikke ind. Underofficererne var indforståede, Fredsslutningen blev respekteret fra begge sider. Freden holdt 4 til 5 uger. Der skete da det, at en tysker i et naboregiment skød en russer. Og så var det slut med freden. Vi blev snart udskiftede og forflyttedes en 20 km længere nordpå.

Først i julen 1917, da jeg havde været ca. 1¾ år i forreste linje, og den russiske revolution var brudt ud, kom jeg ud af fronten og blev tildelt en lazaretafdeling i Wilna. Efter tre ugers forløb kom jeg i samme bestilling til Kowno, hvor der var indrettet 10 tyske lazaretter, vort i en forhenværende bankbygning. Jeg skulle sammen med 10 russiske krigsfanger hente proviant i et større depot. Det varede tre til fire måneder. Så blev vi en dag alle afskedigede, fordi der blev stjålet i depotet. Det var officerernes Oppassere, som var gerningsmændene. Der skulde sendes pakker hjem til officerernes familier i det sultende hjemland. Nye folk kom til, og tyveriet gik vel videre. Vi drev tiden hen, men sultede ikke.

Hen mod julen 1918 slap vor tålmodighed dog op. Jeg blev gal i hovedet og gik på skrivevestuen og forlangte mine hjemsendelsespapirer. Krigen var jo slut. Jeg fik da rejsepas sammen med en berliner. Vi skulle melde os i Spandau og afmønstres der. Men i Berlin steg kammeraten ud, og jeg rejste videre til Hamborg. Her måtte Jeg vente til næste dag for

at få toglejlighed nordpå. Det var juledag. Jeg telegraferede hjem, at jeg var undervejs. Anden juledag ved middagstid ankom jeg til (11) Tønder, hvor en god nabo var mødt frem med to cykler for at hente mig. Om eftermiddagen var jeg atter hjemme - til stor glæde for min familie og mig selv.

J.H.

Paa Fremmarch i Rusland

10.2.1915.

Det sidste Dagslys er for længst forsvundet. Vi ligger endnu i Skjul i Skoven og venter paa ... Naa, det kan saamænd komme tidligt nok. Efter Mørkets Frembrud er der blevet etableret Forbindelse med Bataillonens øvrige Kompagnier, der har maattet søge Dækning i de tilsneede Landevejsgrøfter ved Bakkens Fod. – En just ikke misundelsesværdig Stilling for Kammeraterne der.

Russerne har hidtil kunnet spille Fandango med os. Geværerne knalder deroppefra. – Kuglerne hvisler og smelder i Træernes Toppe. Kanonerne har tordnet og sendt Død og Ødelæggelse ned mod os. Dog ser det ud til, at Billedet skal ændres. - »Rat - rat - rat, ratte-rat« - Vi har faaet et Maskingevær frem. Ogsaa det andet, vi har ved Bataillon, begynder nu at bjæffe, saa er Kaarene da mere lige paa begge Sider.

Nu lader det til, at vort Artilleri er naaet frem. Et Batteri af det lette Skyts er gaaet i Stilling og giver nu Russerne det glatte Lag. Et Flammeskær vælder frem oppe hos dem paa Bakkedraget. Møllen brænder. Røgen føres af den østlige Brise ned mod os. – Hvor længe endnu faar vi Ro? Stadig fejrer Russernes Ild ned over Forterrænet og gør enhver Fremtrængen umulig. En Salve rammer den russiske Grav. Ødelæggelserne maa være store, for Skydningen deroppefra afbrydes for en Stund, men genoptages saa. Endelig faar vi Ordre til at rykke frem. Efter en Stund bliver det livligt bag os. Nye Folk rykker frem og udfylder vor tynde Linie. En Bataillon fra 3. Grenader Regiment er kommet til Undsætning. Sammen med dem stormer vi kort før Midnat Russernes Stilling, men Russerne er dog allerede saa godt (12) som rykket ud, og vi kan drage ind i det, der er tilbage af Byen Drygallen.

Der er lyst og ret behagelig varmt her i den ikke alt for store Landsby. Der er baade Kirke og Kro og en Skole her i Byen. Foran denne Bygning, der er blevet skaaet for Ødelæggelse, smælder et Røde Kors-Flag. Saarede Russerne ligger i Halm paa Gulvet i Skolestuen. Hist og her blusser Ilden endnu lystigt i de brændende Huse ...

Kompagniet har for Natten faaet anvist Kvarter i en større Gaard. Hovedbygningen ligger i Grus; men Stalden og de Øvrige Bygninger er i Behold. Stalden er gabende tom! – Russerne har ligget her før os: De har efterladt en hel Bunke Geværer. De er dog alle i ubrugbar Stand, idet Skæfterne alle er knækkede. Af Skæfterne laves et flammende Baal. Saa er det bare med at faa lagt sig: men just som man skal til at sove, bliver man forstyrret.

»Kammerater, er her nogle, som frivilligt vil gaa med og indsamle vore saarede«, raaber Kassmann, vor Sanitetsfeldwebel.

Ja, det er en anden Sag. Der er nok, der vil.

Der er ogsaa andre ude. Hist og her blinker det fra elektriske Lygter - standser og flytter sig igen. Det er svært at slæbe en Baare med en saaret Kammerat gennem den dybe Sne. Kun de levende bliver bjærget. – Hvad Døden tog, kan vente ...

Skolestuens gulv fyldes med saarede, Russere og Tyskere ved Siden af hinanden. Ven- netjenesten er gjort saa er det Lægernes Tur at gøre Resten. Vi lister af Sted over til Hvilen i Stalden.

Der er en eller anden, der har udstødt en høj Latter. Jeg vaagner lidt søvndrukken. Jeg har rejst mig op paa Albuen. Jo, det er jo Kostalden, jeg befinder mig i. Jeg vender om paa den anden Bov, men stikker min Haand i en Kokage ... Fy for Katten - sikke noget Svineri! Det værste faar jeg fjernet med Halm, men jeg maa op og ud til et Vandrug! Jeg staar ved den ene Ende af (13) Truget og har Haanden i Vandet, Men ved den anden Ende er et Par Kuske ved at vande deres Heste. Den ene af Kuskene faar øje paa mit lille Forehavende, og han udstøder et højt Brøl:

»Hvad S er det! – Du er sgu et Høved. – Tænk dog paa, at Dyrene her skal drikke af dette Vand. – Hold op - ellers vanker der Tæv!«

Jeg tørrer Haanden lidt i min Hue, og saa kan det være godt for denne Gang, hvorefter jeg drysser af igen. Jeg staar et Øjeblik og ser mig rundt. Luften er lun, og dog rigelig røg- mættet. Derovre ligger Skolen, og bag ved den igen den nedbrændte Mølle, og videre til den anden Side ligger der en finere Bygning, Præstens Bolig Kanske. Der er Vagt ved Indgangs døren. Hvad andet kan det være end en Major og hans Stab, der har slaaet sig ned her. Bedst nu at komme tilbage til Kammeraterne derinde i Stalden. Jeg gaar mod Døren.

»Hej, du Dansker der«, raabes der.

Jeg vender mig om og faar øje paa vor Kompagni-ordonnans Hinrichsen. Han er under- vejs hen mod mig. »Hør«, siger han. »Der er Befaling. Sig til de andre derinde, at man straks skal gøre sig færdig; om et Kvarter træder Kompagniet an«.

»Hør, pak saa Klunset sammen! Vi skal straks videre«, raaber jeg ind ad Døren.

»Aah, hvad, det haster vel ikke«, bemærker en eller anden.

»Jo, Gu' gør det saa, i mindre end et Kvarter stiller Kompagniet!«

Det er vel nok en sørgelig Hob, der er tilbage af Bataillonon efter de sidste Dages Kampe. – Særligt savner jeg flere af de saakaldte »gamle Soldater«. De er maaske faldet i Nat. – Men nej, de hytter sig nok, for saa vidt jeg kender til dem, er de mere end snilde, naar der er Fare paa Færde.

Kompagnierne staar opstillet, og se, der har vi jo Intendanten med Pengene.

Jo, det er da saare klart ... først Penge paa Haanden (14) og saa slaas ... ! Dog nej, det var Mandskabslisterne, det denne Gang drejede sig, om. Der er Post til Kompagniet. Feld- weblen og hans Skriver fordeler den. Breve! Hvem har vel Lyst til at læse dem ... eller skrive igen?

Kaptajn Kähler er her allerede, Hans Ansigt er underlig blegt og ret falmet. Stakkels Mand; han synes at være ret medtaget. Og nu aabner han Munden; dog ikke for at give en eller anden Ordre, men han holder en lille Tale til sit Kompagni, omtrent saaledes:

»Kammerater, Landsmænd fra Slesvig-Holsten, Hamborgere, Mecklenborgere, eller hvor I end er fra. Jeg maa fortælle jer, at jeg maa forlade jer her. Det er paa Grund af Syg-

dom. Løjtnant Bang-Schmidt vil fra i Dag overtage Kompagniet. Jeg venter, at I stadig vil udvise Pligt og Troskab mod vor øverste Krigsherre - mod Kejser og Fædreland..

Lev vel - Kammerater!

Som han stod der, var den gode Kaptajn ret bevæget. Jeg tror, han græd. Men han var nu heller ikke af de værste. En Vogn holdt allerede parat til at bringe ham bort. Nu steg han ind. Han vinkede og - saa kørte han bort.

»Giv Agt«, raabte Løjtnanten, og derefter »Fremad, march, Kammerater!« I god Orden forlod Bataillonen Drygallen.

Saa var vi da igen undervejs efter de vigende Russere. Krigens Gru saa man overalt. Hist og her laa der døde eller deres Efterladenskaber, Ven og Fjende imellem hinanden. Een Ting lagde man særligt Mærke til, og det var, at de faldne Russere var støvleløse. – Tyske Soldater havde tilegnet sig dem for at bruge dem.

Efter en Tids Forløb blev der holdt Hvil.

Efter endt Hvil blev Kompagniet afgivet til Dækning for Fægtningsbagagen.

I Gaar var vi paa March. Ret stærkt gik det nu ikke. Af og til var der en Standsning, maaske var der en eller anden Forhindring forude, der skulde ryddes bort. – Men der har vi nok allerede Russerne igen. Der lød (15) nemlig en livlig Knitren af Geværild. Fjenden var nok ikke langt borte. Vi holdt igen Hvil. Denne Gang var det i en lille Skov. Folkene trængte til Mad. – Vi havde jo ikke faaet noget siden Dagen før i Bialla. Køkken efter Køkken rullede frem. Folkene var der, og Kokken skruede Laaget af. Han var allerede begyndt at øse op af Grydens dampende Indhold, da kom der en Rytter, en Officer, jagende. Med et højt Raab standsede han. Mændene ved Uddelingen.

»Holdt, holdt! – Stands straks Uddelingen. Bataillonen skal straks rykke frem igen. – Senere kan der blive Tid til at spise«.

Officeren vendte Hesten og fjernede sig.

Der lød en utilfreds Knurren, men en Ordre ...

Med et Brag faldt »Kanonens« Laag i. – Det var næsten mere end ærgerligt. – Men Krig er Krig, siger man jo.

Jeg havde det Held at gaa bag ved vort Køkken. Ja, vi var jo flere, fire Mand ialt. Og Kokken kendte jeg godt, saa vi fik Tilladelse til at anbringe vore Tornystre paa Køkkenet. Det var en stor Lettelse for os. Det gik videre. Da hed det, at 5. Kompagni, der i Dag var i Reserve, skulde rykke frem til Forstærkning forude. Da de marcherede forbi vort Køkken, kom de frem med deres Bægre. - »Hør, har I Kaffe?«. Det var saadan en Sag at sige nej. – Jeg gav Hanen et Skub, og Kaffen løb og løb. Kokken opdagede det. – Han tav ...

Kompagniet drog bort, og langsomt fulgte Bagagen efter.

Himlen blev igen trist og graa, og nu begyndte Sneen at dale. Kampene forude havde taget til. Kanonerne tordnede. Ind imellem lød der dybe Brel fra svært Skyts. Vi formodede, at det maatte være vore 15 Centimeters Haubitser, der nu var sat ind. Tiden gik, Troppedele marcherede tilbage. Det var, lod det til, Mænd fra den østprøjsiske Landstorm. Et Kompagni eller saa af ældre, skæggede Mænd i mørke Uniformer. De støttede sig til (16) en god Egestok. Mændene førte Fanger med sig. Russerne var glade, for nu var Krigen jo forbi for dem.

Fangerne var ikke karrige. De gav os baade Tobak og Cigaretter, og det var vi godt tilfreds med ...

Ambulancer med saarede og Ammunitionsvogne fra Artilleriet drog forbi.

Aftenen var ved at falde paa. Det skumrede allerede. Pludselig standsede en Mand ved Siden af Vejen. Det var vel en eller anden højere Officer, antager jeg. Vi var næsten alle kommet forbi ham, da han raabte: »Naa, Folkens! I er vel snart trætte?«

Ingen svarede.

Han fortsatte: »Se til, at I følger med, for den, der bliver tilbage her, skærer Russerne Halsen over paa!«

– Saa var han borte.

Jeg ved nu ikke, om det havde nogen Virkning. Men trods alt hang vi da vistnok alle lidt ved Livet endnu. Klokken var vel hen ved Titiden, da Kolonnen pludselig drejede ind paa en Sidevej til venstre. Vi fulgte Vejen en Kilometer eller saa og standsede i en eller anden lille Landsby. I en Gaard fandt vi Husly for Natten.

N.L.

En Dag, jeg aldrig glemmer

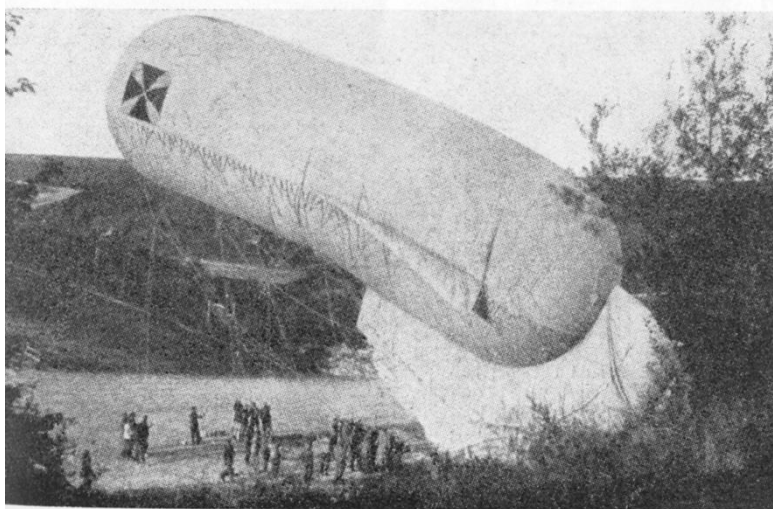
(17) En Dag; jeg aldrig glemmer, var en Dag for toogfyrre Aar siden - den 20. Februar 1916. Vi laa i forreste Skyttegrav i Champagnen, havde faaet Ordre til i Løbet af Dagen at gøre os kampklare for om Natten at foretage et overraskende Angreb paa de franske Stillinger, da en Ordonnans fra Stabskvarteret ved Mørkets Frembrud raabte ned til mig i Jordhulen: »Henrik, gør dig straks klar, du er afkommanderet til Etapen!« Det kan nok være, jeg fik travlt. I første Øjeblik var jeg næsten lamslaet, Hjertet steg op i Halsen paa mig, jeg kunne ikke sige et eneste Ord. – Mine Kammerater i Hullet raabte i Munden paa hinanden: »Til Lykke med den fine Tjans!« og de rakte mig deres Hænder. Bevægelsen overvældede mig, og Taarerne fik frit Løb (Glædens og Sorgens Taarer). Glædens, fordi jeg nu kunde forlade Skyttegraven. og Sorgens, fordi Kammeraterne stadig maatte lide herude, og fordi jeg ikke havde Magt til at afblæse hele Krigen, saa alle kunne rejse hjem.

Efter at have faaet nærmere Besked angaaende den pludselige Ordre pakkede jeg hurtigt mit Tornyster. – Jeg var klar over, at der ikke var noget at vente efter, tværtimod tilskyndede de mig alle med at komme bort fra denne Heksekedel jo før jo bedre.

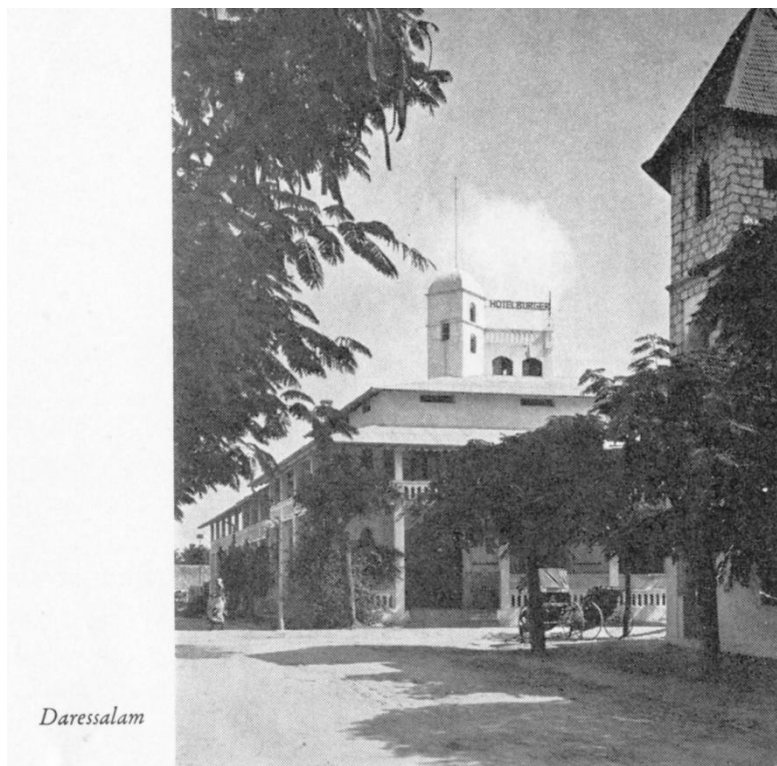
Afskeden var tung, særlig med min trofaste Ven og Landsmand Peter Nissen fra Bylderup, med hvem jeg havde delt godt og ondt (mest det sidste) fra Krigens Begyndelse. Altid havde vi gaaet ved hinandens Side (18) paa de lange Marchture gennem Belgien og Nordfrankrig, altid havde vi ligget sammen om Natten, enten paa aaben Mark, i en Stald eller Lade, i Skyttegrav eller Jordhule, i Kampens og Trommeildens Helvede, altid uadskillelige. Skulle han nu blive i den Elendighed, og jeg være frelst? Den Tanke var næsten uudholdelig. Hvordan kunde det gaa til, at jeg skulde have saa stor en Lykke. Alle saadan Tanker kredsede i mit Sind, medens jeg samlede mine Ejendele sammen, med undtagelse af Levnedsmidlerne. Dem lod jeg blive i Skyttegraven. Jeg havde endda lige faaet flere Pakker og Breve hjemmefra. Den 20. Februar tillige var min gamle Moders Fødselsdag.

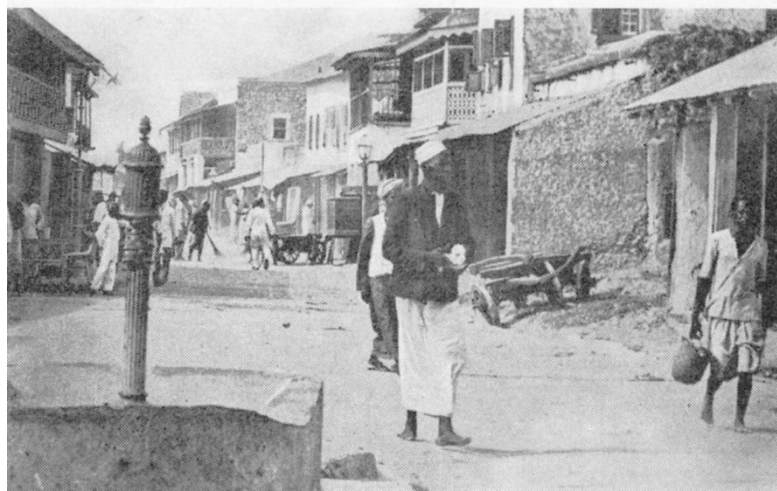
Ardennerkanalen ved Vouciers

Luftskipperafdeling

Daressalam

Daressalam

Da jeg med fuld Oppakning meldte mig hos Kompagnichefen, Overløjtnant Kalepki, for at tage Afsked, ønskede ogsaa han mig Lykke paa Rejsen. Kalepki var den tredie Chef, vi havde i 7. Kompagni siden Krigens Begyndelse. Den første, Hauptmann Pecker, var taget til Fange i saaret Tilstand, den anden, Overløjtnant Reimers, hvem vi senere skal høre om, var faldet.

I første Omgang havde jeg af Ordonnansen faaet Ordre til samme Aften at melde mig hos Stabsfeldwebel Alte, som havde opslaaet sit Kvarter sammen med Bagagen og Feltkøkkenet i en Skovbarak ti Kilometer bag ved Fronten. Nu var jeg klar over, at en Vandring om Natten paa denne Strækning ikke var uden Fare. Forbindelsesgravene og Vejene fra Fronten var paa denne Tid, paa Grund af den livlige Trafik med Mad, Ammunition og anden Udrustning til Tropperne i forreste Linie altid under stærk Artilleriild; derfor gjaldt det om at være forsigtig nu i det afgørende øjeblik.

Lyskuglerne og Lysglimtene fra de skydende Kanoner oplyste næsten uafbrudt Himlen. For at undgaa Gevær- og Maskingeværilden maatte jeg holde mig til Forbindelsesgraven. Denne var stærkt trafikeret af Soldater, som skulde hente Mad. Det gik til at begynde med kun langsomt fremad, sprang en Granat i Nærheden, smed alle sig ned i Gravens Bund. Lidt længere tilbage havde (19) jeg ikke Tid til at gaa langsomt, men sprang op af Graven og løb, indtil den næste Granat eksploderede. – Saa igen ned paa Maven, og saa fremdeles fremad, indtil jeg lykkelig landede ved Bestemmelsesstedet. Feldwebel Alte tog venligt imod mig med Ordene: »De har haft Held, Henrik«. Hele Divisionen havde faaet Ordre til at afgive een Mand til at beklæde Stillingen som Leder af Landbruget i en By 25 Kilometer bag ved Fronten, og denne Lykkens Pamfilius var jeg. Nu skulde jeg overnatte hos Bageren og den næste Morgen gaa tilbage til Byen Pauvres og melde mig der hos Bykommandanten. Der faldt en Sten fra mit Hjerte; at tænke sig det at være fri for det elendige Liv ved Fronten og i Skyttegraven, og i Stedet for beskæftige sig med Landbrug. Ja, det forekom mig næsten at være mere Lykke, end jeg havde fortjent. Tankerne gik tilbage til alle derude, som stadig maatte lide.

Saadan gik denne Dag, som jeg stadig siden - og saa længe jeg lever - vil mindes med Tak til Gud i Himlen. Efter en tryk og god Søvn til langt op paa den næste Dags Formiddag fortsatte jeg Vandringen til mit nye Bestemmelsessted. Nu havde jeg ikke saa travlt. Vejen gik gennem sønderskudte Skove. Hele Terrænet havde i høj grad været Krigsskueplads. Forladte Skyttegrave og Artilleristillinger over hele Linien. Hist og her stod der Skilte med Paaskriften »Blindgænger«. Nogle af disse Uhyrer var saa store som smaa Soldater. – Man gruedes ved at se paa dem. Landsbyerne, jeg først kom igennem, Sommepy og St. Mariepy, var fuldstændig jævnet med Jorden. Senere blev Byerne dog kendelige ved enkelte Huse. Hen mod Aften havnede jeg lykkelig og vel i min tilkommende og forhaabentlig trygge Havn »Povres«. En lille, paa Legeme og Sjæl efter tyve Maaneders Frontliv forkommen, forpint og luset Soldat skulde overtage en Stilling som Bestyrer af Landbruget i en stor Landsby. Hvad kunde det gaa op i, saadan omtrent tænkte jeg, da jeg slog Hælene sammen og meldte mig hos Bykommandanten. Denne saa paa mig fra øverst til (20) nederst. Han saa paa mit slidte Tøj, og det forekom mig, at han i sit stille Sind medlidende forsøgte at dølge sin Forbavselse over, at jeg skulde kunne klare dette Arbejde.

Foreløbig forklarede han, at Mandskabet og Hestene fra den Ammunitionskolonne, som han var Fører af, havde begyndt at pløje nogle Marker omkring Byen, og hans Løjtnant havde Opsynet med dette Arbejde; saa foreløbig behøvede de ikke min Assistance. Jeg kunde foreløbig fungere som en Slags Politibetjent og ordne Indkvarteringen af Tropper,

som kom til Byen, og saa fik jeg selv anvist et Kvarter. Forplejningen skulde jeg have hos Kolonnen. Før jeg gik til Ro, var jeg lidt ude at se paa Byen og Omgivelserne. Gaardene og Husene saa tarvelige ud. De var opført, som overalt paa Egnen, af store Kalksten. Jeg talte ogsaa med en enkelt Franskmand, som tilfældigvis kunde tale Tysk. Han var i sine unge Dage indvandret fra Luxembourg og havde saaledes Tysk som Modersmaal. Jeg fortalte ham, at jeg kom lige fra Skyttegrav en og skulde foreløbig spille Politi. Af den Grund var det nok, at jeg fremtidig af den civile Befolkning blev kaldt »Monsieur Polismann«.

Aah, hvor var det dejligt at lægge sig til Hvile i en rigtig Seng med Madras, Dyne, Lagen o. s. v. Det var den første Seng, jeg laa i, med Undtagelse af den Tid, jeg var paa Orlov sidste Aar. Men hvad var det, der dundrede i det fjerne? Trods mere end 30 Kilometers Afstand hørtes tydeligt Kanonernes uhyggelige Drøn, og straks maatte jeg tænke paa mine gamle Kammerater derude, som ikke kunde lægge sig trygt til at sove. Denne Tanke var stadig et Skaar i Glæden, naar jeg Dag efter Dag i de kommende to Aar havde saa blide Kaar.

Efter nogle Ugers Forløb kom der rigtig Sving i Landbruget. Vi pløjede med alle de Heste, Kolonnerne kunde stille til Raadighed. Foraaret kommer jo tidligt i Frankrig; derfor kom Saamaskinerne ogsaa hurtigt i Gang. Med det bekvemme Saabed tog vi det ikke saa højtideligt. Der var Krig, og alt gik, som det bedst kunde. (21) Soldaterne, som kørte Heste og Plove og Harver, var jo for største Parten ikke Landmænd, derfor var det nødvendigt at have Byens Bønder med ved de forskellige Hold for at faa Redskaberne og Saamaskinerne rigtigt indstillet.

Civilbefolkningen, som var tilbage i Byen, var mest ældre Mænd og Kvinder samt nogle Børn og unge Koner og Piger. De vaanbenføre Mænd havde den franske Hær taget med, dog var der mange Gaarde, som helt var forladt af Ejerne.

Til Byen hørte 1000 ha Jord af meget forskellig Beskaffenhed. Somme Steder var der 30-40 cm god Muld ovenpaa, Kridtundergrunden laa andre Steder højt, og det gav kun en tynd Plovfur. Af Bøndernes Kreaturbesætninger var der kun en enkelt Hest og 25 Køer tilbage, desuden nogle Faar og Høns. Alt det andet var blevet rekvireret af Tyskerne. Hen paa Sommeren blev der fra oven givet Ordre til, at Køerne skulde tages fra Bønderne. De blev opstaldet i een Stald, og Mælken blev sendt til et Mejeri i Nabobyen. Dette varet knusende Slag for den civile Befolkning, thi nu havde den ingen Mælk og ingen Smør mere at leve af. Man var henvist til en ugentlig Uddeling af amerikanske Levnedsmidler, foruden de Grøntsager og Kartofler, som de kunde avle i deres Haver. Jeg har ofte overværet Udleveringen af de Varer, som gratis blev stillet til Raadighed til de nødlidende Franskmænd i Kampzonen bag ved Fronten. Det var sandelig ingen Luksusartikler; foruden lidt Mel, Gryn og tørrede Frugter var det tyk og harsk Soflæsk.

Det var næsten mere, end man kunde forlange af Bønderne, som oven i Købet skulde stille deres Arbejdskraft til Raadighed for Tyskerne. Hvordan kunde jeg tænke mig, at de kunde blive nogenlunde velvilligt indstillede over for den Aktion med deres Jord, som nu blev indledet af Tyskerne, og som jeg var Leder af. De svor ogsaa til Tider højt om Hævn overfor Bocherne. Jeg kunde ikke i Førstningen forstaa deres Sprog, men prøvede (22) at forklare dem min vanskelige Stilling. Hvis de ikke vilde hjælpe mig i Arbejdet med at dyrke Jorden, vilde det sandsynligvis føre til, at jeg blev afløst fra min Post, og saa havde jeg kun Skyttegravnen i Udsigt igen. den, forklarede jeg dem, havde jeg mere end Skræk for. For at vise i Gerning, at jeg stod dem bistaa godt som muligt, slagtede jeg i Smug en af de bedste Køer og lod Kødet fordele iblandt alle civile i Byen. De gamle og Børnene fik lidt

Mælk, naar de bad om det. Naar jeg saa samtidig forklarede dem, at jeg var dansksindet tysk Statsborger med Bopæl i Nordslesvig, helt oppe ved den danske Grænse, og som saadan kunne henregnes som Lidelsesfælle med deres Landsmænd i Elsass og Lothringen, var vi straks ved at komme i mere Kontakt med hinanden. Jeg mærkede hurtigt, at de havde i Sinde at hjælpe mig.

Engang hver 14. Dag kom en højere Officer, som havde et større Distrikt under sin Forvaltning, paa Inspektion. Han var i det civile Liv Godsejer i Mecklenborg. Vi saa i Fællesskab paa Sagerne i Marken, og han var jo interesseret i, at vi fik saa meget som muligt tilsaaet med Korn. »Levnedsmidlerne er ved at blive knappe i Tyskland«, forklarede han, »og derfor er det nødvendigt, at Jorden bliver dyrket saa nær op til Fronten som paa nogen Maade muligt«. Manden var venlig. Han overlod mig helt den daglige Ledelse, spurgte, om jeg var vant til hjemmefra at arbejde meden større Bedrift. Dette sagde jeg ja til, endskønt jeg aldrig havde kørt med en Selvbinder eller været med til at igangsætte et Tærskværk. Det gjaldt jo om, tænkte jeg, ikke at sætte sit Lys under en Skæppe.

Vi pløjede og saaede til omkring Midten af Maj al den Jord, som ikke havde været dyrket i den Tid, Krigen havde været, hvorimod vi lod de Arealer, som var udlagte med Lucerne og Kløver, ligge til Høhøst. Ialt fik vi tilsaaet 500 Tdr. Land.

I Maj Maaned skulde 18. Division, hvortil mit gamle Kompagni ogsaa hørte, paa Grund af store Tab tages ud (23) af Fronten. Mit Kompagni blev indkvarteret i Pauvres, og jeg gav dem de bedste Kvarterer, som kunde fremskaffes. Til alt Held for mig kunde jeg blive, hvor jeg var. Jeg blev løst fra mit hidtidige Tilhørsforhold til 18. Division og overførtes til en nyoprettet, fast stationeret Afdeling.

Atter maatte jeg tage Afsked med mine gamle Lidelsesfæller. Peter Nissen havde dog i Mellemtiden ogsaa faaet et Job. Han var blevet Fører af en Afdeling ved Bagagen, hvor han havde Tilsynet med Skansetøjsvognen og de syge Heste. Det var mig en stor Trøst. Iøvrigt var der kun en halv Snes Mand tilbage af dem, som ved Krigens Begyndelse rykkede ud med Kompagniet. Alle de andre var enten faldet, saaret eller blevet syge.

Ifølge min Militærbog havde vi været med i ni Slag. Særlig to Mand kan jeg takke for, at jeg var den heldige, dengang een fra 7. Kompagni skulde udpeges til at overtage Ledelsen af Landbruget i Pauvres. – Den ene var Overløjtnant Reimers, som dengang var Kompagnichef. Den anden var Peter Chr. Hanssen, Nygaard, som var Officer og Leder af 2. Bataillons Forplejningskorps. Begge var de Reserveofficerer, men paa ingen Maade krasse. De kunde se menneskeligt og fornuftigt paa en Sag og var vellidte. Reimers var Præstesøn fra Tating i Ejdersted, han rykkede ved Krigens Begyndelse ud med 7. Kompagni som Løjtnant og Delingsfører og blev senere Kompagnifører. – Engang søgte han frivillige til en Patrulje og mente, om Jeg ikke havde Lyst til at være med. Jeg svarede afgjort nej og forklarede ham hvorfor. Han respekterede mine Bevæggrunde, og siden var vi altid gode Venner. Han lovede mig, at hvis han kom levende hjem fra Krigen, vilde han gøre alt, hvad der stod i hans Magt for at fremme Broderskabet mellem Nordgermanerne. Det kom han desværre ikke til, for kort Tid før jeg slap ud af Skyttegravene, faldt han. Jeg stod lige ved hans Side sammen med en Artilleri-Officer, som var ude i Skyttegrav en for at lede sit Batteris (24) Indskydning paa de franske Stillinger. Reimers orienterede ham om disse og havde derfor Hovedet oven over Skyttegravens Brystværn. Da blev han ramt. Han levede nogle faa Timer, men var uden Bevidsthed. Kompagniet havde mistet en omsorgsfuld og god Fører.

Jeg skrev til hans gamle Moder og skildrede for hende Sønnens sidste Timer og Kompagniets store Sorg. Senere modtog jeg flere Breve og Pakker fra hende. Brevene opbevarer jeg endnu som et kært Minde. – Reimers talte ofte i sine Breve til Hjemmet om sin kære nordslesvigske Soldat. Han glædede sig, naar vi i Reserve-stillingerne samledes og sang vore danske Sange. Han har aldrig, som flere andre Officerer, prøvet paa at hindre os i at benytte vort Modersmaal i indbyrdes Samtale.

Peter Chr. Hanssen, som vi alle kender, var meget gode Venner med Reimers. De var jo Officerer i samme Kompagni og kom jo i nærmere Kontakt med hinanden. De omkring ved 50 Nord- og Sydslesvigere i 7. Kompagni, alle med dansk Modersmaal, har meget at takke ham for, navnlig for den gode Indflydelse, han havde paa Reimers. I Særdeleshed har jeg, det er jeg sikker paa meget at takke P. Chr. Hanssen for, fordi han har været medbestemmende, dengang en enkelt Mand skulde udpeges til Landmandsgerningen.

Kornet groede efter Omstændighederne (ingen Gødning af nogen Art) godt, og jeg frydede mig og sang om Kap med Fuglene, naar jeg med Stokken i Haanden, eller til Hest, var rundt i Mark og Skov. Kontrasten fra Tilværelsen før og nu var mere end overvældende, og vi skulde nu i Gang med Høhøsten. Luzernehøet, som var uden nævneværdig Iblanding af Græs, skulde sættes paa Ryttere og senere formales til Mel. Jeg havde aldrig set en Hørytter, men forsikrede overfor min Chef, at den skulde vi nok klare. Høet blev ogsaa tip-top tørt og fint grønt. Alle Selybindere, som fandtes i Byen, blev sendt paa Værksted, og ved Høstens Begyndelse blev ti af de dygtigste Franskmand udrustet med hver en (25) Skruenøgle og sendt ud med hver en Binder. De forstod sig paa det; det gjorde Soldaterne, som var Kuske, og jeg ikke. Da vi var midt i Høsten, blev Kolonnen pludselig taget bort fra Byen, og der kom ingen anden i Stedet. Der stod vi og kunne ikke komme videre.

Vi fik sendt otte Spand Stude og skulde prøve at spænde dem for Binderne. Det gik. Kornet stod tyndt. Da vi skulde til at køre Kornet sammen, var der kommet en ny Kolonne, og saa gik det igen et Stykke Tid. To Tærskéværker blev sendt os fra Tyskland, for de Tærskéværker, der fandtes i Byen, var af Soldaterne hugget til Pindebrænde. Kornet, som vi tærskede, blev omgaaende sendt bort eller opbevaret i aflaaede Rum, ellers blev det stjaalet af Kolonnernes Hestepassere. Jeg skulde hver Uge indberette, hvad der var tærsket. Den første Sommer blev det 4.500 Tønder.

I Efteraaret 1916 skulde der saas Rug. Baade Civilbefolkningen og jeg tænkte uvilkaarligt, om Krigen virkelig skulde vare endnu et helt Aar. Til Pløjearbejdet fik vi sendt to seksfurede Motorplove. Nu skulde der plejes ind over alle Markskel, og alle Græs- og Kløvermarker skulle tages med. 150 ha blev tilsaat med Rug, 50 med Hvede og 25 med Vinteraps. Da det var overstaet, og vi havde faaet mindre Arealer med Kartofler og Roer optaget og kørt sammen, kom der for mig en rolig Tid med lovlig lidt at bestille. Mens vi tog Kartoflerne op, nedlandede en Flyvemaskine midt imellem Opsamlerne. De løb til alle Sider af Forskrækkelse. – Maskinen sank dybt ned i den bløde Muld og slog en Kolbøtte. Piloten slap dog godt fra det.

Til Jul 1916 rejste jeg hjem paa tre Ugers Orlov. – Dette gentog sig fire Gange i Løbet af de to Aar, jeg var i Pauvres.

Vinterarbejdet bestod hovedsagelig i at føre Tilsyn med Kobesætningen og Trækstude-ne. Vi fedede ogsaa nogle Svin med Korn og Affald fra de forskellige Køkkener. Ja, saa havde vi da ogsaa to Hundrede Faar med Lam.

(26) Faarene led af ondartet Klovesyge. Det saa ikke godt ud, naar de hver Dag af en gammel Mand og to Hunde blev drevet ud paa Marken. Mange af dem kravlede paa Knæ-

erne. Vi prøvede paa at beskære og desinficere Klovene, men det hjalp ikke meget paa Lidelsen.

Jeg boede og levede sammen med en fransk Familie, Monsieur og Madame Gromaire, deres Datter og Svigerdatter med to Børn. Mændene var Soldater i den franske Arme. Dem hørte de fra en Gang imellem gennem Røde-Kors. Min Forplejning fik jeg udleveret i raa Tilstand. Gamle Madame Gromaire tilberedte den, og vi spiste sammen ved eet Bord. At der laa en Rugehøne i en Kurv i et Hjørne af Stuen, generede os ikke. Morgenmaden var altid Kakao, kogt i nymalket Mælk, med Franskbrød og Smør til. Middagsmaden næsten altid Suppe, ofte kun paa en Pølsepind med lidt Løg og Fedt, og Franskbrød som Boller. Jeg kunde nok skaffe rigeligt med Mel o.s.v. Havde vi kødløs Dag, gav det Risvælling med Æg. En lækkerbiskken for Franskmændene var store Snegle, som de samlede op i Skovene. Dem kunde jeg dog ikke lide. Ja, naar man saa havde sin gode, varme Stue med Aviser og Bøger hjemmefra, (Chr. Hostrup, P. Møller o.s.v.), og af og til Kolleger fra Nabobyen som Gæster, saa gik Vintertiden hurtigt og fornøjeligt, og inden vi saa os om, var Foraaret der igen. Sidst i Februar begyndte vi at saa Havre. Der kom rigtignok saa en Periode først i Marts med Sne og Frost, men det tog Kornet ingen Skade af. Der blev i Foraaret 1917 tilsaaet 350 ha med Korn, Ærter, Roer og Kartoffler.

Sidst i Maj Maaned, da Rapsmarken Mod i sit skønneste Blomsterflor, kom en dag en Flyverofficer og meddelte mig, at de havde udset netop denne Mark til Landings- og Startplads for en ny Flyverafdeling, som skulde komme til Byen. Vi havde i Forvejen to. Jeg beklagede dette meget, men der var intet at gøre. Der var jo Krig. For at de ikke skulde Ødelægge det hele, fik jeg dem til at afmærke den Plads, de skulde have til (27) deres Telte og Vogne, og den, de skulde bruge til Startbaner. Paa disse Omraader slog jeg Rapsen med Slaamaskine og kørte den bort. Efter nogle Ugers Forløb drog Flyverne videre til andre Egne. En Dag tilbød en Flyverofficer mig en Tur ud i det blaa med sin Maskine. Jeg tog imod Tilbudet og vi fløj i et yndigt klart Foraarsvejr en Tur i Omegnen, ogsaa ud til Fronten, hvor vi saa de mange hvide Strimler og Punkter i Landskabet. Det var Skyttegrave og Granathuller. Jeg gav dog hurtigt Ordre til at vende om. Den Egn havde jeg stiftet tilstrækkelig Bekendtskab med. Da det var første Gang, jeg var ude paa en Flyvetur, var det en stor Oplevelse at se Marker, Byer, Mennesker og Dyr fra oven. Jeg kunde kende de forskellige Studespand og deres Fører ved Arbejdet paa Marken.

I Forsommeren 1917 fik jeg et Arbejdshold paa 20 unge Mænd fra Storbyen Lille. De skulde arbejde ved Landbruget; samtidig kom der 20 unge Piger, som skulde arbejde paa en Systue. De fik hver en forladt Gaard, hvor de kunde indrette deres Kvarter. De skulde selv tilberede deres Mad, vaske deres Tøj o.s.v. Deres Modersmaal var Flamsk. Da der var Udsigt til en stor Avl, blev der bygget tre store Staklader ude omkring paa Marken. Desuden fik vi Lov til at benytte en stor Flyvehangar som Lade.

Ved Bughøstens Begyndelse tog vi først fat paa et sammenhængende Stykke paa 50 ha. Med otte Selvbindere kørte vi omkring. Da vi var naaet et godt Stykke ind i Marken, opdagede vi, at to Vildsvin med store Grise havde huseret derinde. Om Eftermiddagen fik vi nogle Jagtgeværer med derud. Et Par Mand gik ind i Omraadet for at jage dem ud, og saa gik den vilde Jagt. Vi skød, men traf ikke. Jeg satte mig saa paa min Hest, og saa gik det i Galop bagefter en stor Orne. Den slap helskindet ind i Skoven, just som jeg var naaet op ved Siden af den. – Vilde Kaniner fangede vi mange af i de Marker, som grænsede ind til de spredt liggende Skovarealer. De Ødelagde meget Korn og var næsten ved at blive en Landeplage.

(28) Der kom nu en meget travl Tid med Hjemkørsel af Rug, Hvede, Havre, Byg, Ærter og Raps fra de store Arealer. Tre store Tærskéværker tærskede Korn fra Morgen til Aften, lige fra Marken, andre kørte i Lade med Heste, Stude og Lastbiler. Naar jeg læser i mine Lommebøger nu saa mange Aar bagefter, viser det sig, at der ikke var mange Dages Ophold paa Grund af Regnvejr. Vi tog det ikke saa nøje. Der blev ogsaa arbejdet om Søndagen. Arbejdere var der nok af, og manglede jeg nogle, kom der saa mange Arbejdesoldater fra en nærliggende Lejr, som jeg ønskede. Til Tider var vi oppe paa 200 Mand om Dagen.

Da vi tærskede fine, gule Spiseærter, forsvandt der mange i Lommerne. Dem kunde alle bruge. Soldaterne sendte dem hjem til deres Koner i smaa Pakker. – Mekanikerne ved Flyverne lavede sig en lille Presse til at udvinde Olien af den Raps, de kunde hapse her og der. Ligeledes kunde de ogsaa formale Hvede og Rug til det fineste Mel. Civilbefolkningen benyttede Kaffemøllen til dette Formaal.

Jeg undrede mig ofte over, at Fransk mændene ikke sendte Flyvere over med Brandbomber for at Ødelægge Afgrøderne. Vi levede i Fred og Ro. En enkelt Gang maatte vi om Natten sammen med Civilbefolkningen i Huj og Hast ud af Sengen og ned i Kælderen. Der blev kastet Bomber paa et Jernbaneknudepunkt i Nabobyen. En Nat fik vi dog en værre Forskrækkelse. En Flyvemaskine, som vilde nødløse paa Flyvepladsen lige ved Byen, brasede lige hen over Hustagene og landede i en Have. Maskinen havarerede, men Piloten slap med Skrækken. Der blev dog stort Opløb baade af Soldater og Civilpersoner.

Da Avlen var bjerget i Hus, kom der Ordre til, at der ikke skulde plejes Stubbjod og saas Vintersæd. Et Tegn paa, at der var noget andet i Gære. Senere fik vi Besked om, at alt Landbrugsmateriel skulde sendes med Bane nordpaa. Civilbefolkningen blev urolig. Man sagde nemlig, at den ogsaa skulde sendes bort, fordi man regnede (29) med, at Egnen igen vilde blive Krigsskueplads. – Jeg kunde ikke berolige dem, fordi jeg ingenting vidste. Jeg trøstede dem dog, saa godt jeg kunde.

Hvad der skulde blive af mig, spekulerede jeg meget paa. Det var jo øjensynligt, at Krigen gik mod Enden. Disciplinen var borte, og Sulten plagede Hjemmefronten. Jeg var ved en Undersøgelse af alle »Etappenschweine« blevet erklæret for g. v., var for at opnaa dette glædelige Resultat gaaet frem efter alle Kunstens Regler, og jeg var fast besluttet paa ikke mere at gaa til Fronten, koste, hvad det vilde. Vintermaanederne gik. Arbejde var der saa godt som intet af. Den 20. Februar 1918 kom der Ordre fra Generalkommandoen i Altona, at jeg var permitteret til Hjemstavnen. Min yngste Broder, som endnu var hjemme, havde faaet Indkaldelsesordre, og min Moder, som var Enke, kunde faa en anden af sine fem indkaldte Sønner hjem for at passe Bedriften. Igen kom Opbruddet og Afskeden med alle mine franske Venner. Nu gik det hjemad, og mærkværdigvis var det igen en 20. Februar, ligesom for to Aar siden, da jeg trak det store Lod i Lykkens Lotteri. Nu kan alle gamle Krigsdeltagere vist forstaa, at denne Dag, som jeg begyndte min Beretning med, er blevet »en Dag, jeg aldrig glemmer«. Nu gik det altsaa hjem, hjem for at dyrke Hjemstavns Jord, Danmarks Jord.

*Under dine Vingers Skygge,
som i Barndomshjemmet trygge
vandre vi, trods Storm og Slud,
fries vi end ej for Fare,
dog for Fjendens Magt og Snare
du bevare os, vor Gud.*

EFTERSKRIFT

Jeg vil lige til Slut fortælle lidt om, hvorledes Jeg i de mange Aar derefter, helt til den anden Verdenskrig, bevarede Forbindelsen med mine Venner i Pauvres. Vi skrev sammen, og naar en af de gamle døde, fik jeg højtidelig Meddelelse derom. Sommeren 1925 sendte jeg (30) to unge danske Landmænd derned paa Arbejde i nogle Maaneder. Aaret efter skrev de efter flere af den Slags. De kunde nok bestille noget, mente de. I mange Aar indbød de mig til at besøge sig, og i 1939 gjorde hele Familien Alvor af det. Vi kørte i Bil, overnattede i Telt og lavede selv Maden ved to Spritapparater. Fra Strassbourg kørte vi op med den daværende Frontlinie, over Verdun, Reims, Moulin o.s.v. Ved Moulin, hvor vi havde haft saa store Tab, var vi inde i Stenhulen. Børnene vilde ud igen. De syntes, der var altfor uhyggeligt derinde. Jeg forklarede dem, at da vi boede derinde, var det mere end hyggeligt. Nok var det mørkt, men det var bombesikkert.

I Pauvres blev vi modtaget som Venner. Det rygtedes snart, at Monsieur Polismann var kommet til Byen. Een kom med en Flaske Vin, en anden med Honning, en tredie med et lille Sølvbæger, men Stemningen var ellers mørk. De var klare over, at det igen trak op til Krig med Tyskland. Jeg glædede mig over at se de velplejede Marker. De havde fundet Markskellene igen ...

I Paris overværede vi Bastilledagen, Frankrigs store, nationale Frihedsdag. Oppe fra Eiffeltaarnet saa vi Troppernes Defilering forbi Præsidenten og hørte gennem Højttalerne dennes Tale til de mange Tusinde Parisere paa. Gaderne om Frankrigs Styrke og Uovervindelighed. Om Aftenen saa vi den storslaaede Illumination og overværede Dansen paa Byens mange Torve, hvor det vimlede med Mennesker. Det blev langt ud paa Natten, før vi fandt et Sted i Udkanten af Byen, hvor vi kunde slaa Telt op. Byen var som uden Ende. Om Morgen viste det sig, at vi havde overnattet paa et Fortov ...

Vi kørte hjem over Belgien og Holland. Ved Grænserne mod Tyskland saa vi Maskingeværerne klare til Skud. Nogle Maaneder senere var der igen Krig –

Henrik Petersen, Kornrtved.

Tolder eller synder?

(31) Som alle andre, der har været med i krigen 1914–18, har jeg selvfølgelig en mængde oplevelser at se tilbage på og mindes. – Gode og onde imellem hinanden, og så den største part, - oplevelser, som jeg helst vil glemme ...

Hvis jeg skal berette om nogle af mine oplevelser, må det blive om et par fornøjelige træk mellem kapitulationen og min hjemsendelse fra militæret. – – –

Da revolutionen begyndte, befandt jeg mig i min garnisonsby - Kattowitz - en købstad i Øvre Slesien ved den russiske grænse.

Mellem Tyskland og Rusland var der allerede nogen tid i forvejen sluttet fred, men tyskerne havde stadig våbenlagre, tøj magasiner og en del ældre landstormmænd som besættelsestropper i Russisk-Polen.

Straks, da revolutionen udbrød, gjorde polakkerne på den russiske side sig selvstændige. De arbejdede efter en plan, som de åbenbart havde udarbejdet lang tid i forvejen. – Våbenlagre og tøj magasiner blev straks beslaglagte, og landstormmændene blev afvæbnede. Da det endvidere var indlysende, at polakkerne ville benytte situationen til at få deres gamle ønske om oprettelse af det tidligere Polen ført ud i livet og derfor havde planer om at beslaglægge et godt stykke af Tyskland, nu da tyskerne havde tabt krigen, kan man godt sige, at situationen var kritisk.

Jeg var dengang ved en maskingeværafdeling, og da ovennævnte situation opstod, blev vi omgående beordret til grænsen, hvor vor hovedopgave skulle være at bistå og beskytte toldvæsenet.

Grænsen bestod på dette sted af en ca. 50 meter bred flod, som dog ikke var særlig dyb. Forbindelsesleddet mellem flodens to sider bestod af en bro, hvilende på pæle, og ude på broen var toldvæsenets bygninger opførte.

I de første dage, efter at vi var ankommet til stedet, (32) var alt kaos. – En uendelig strøm af flygtninge - civile samt vore afvæbnede landstormmænd - passerede broen i endeløse rækker døgnet rundt, men efter nogle dages forløb ebbede flygtningestrømmen ud. Forholdene ved broen antog efterhånden karakter af det mere normale, og med de normale tilstandes indtræden fulgte et omfattende smugleri over grænsen.

De vigtigste smugleobjekter var smør, æg og flæsk fra Rusland, medens det mest eftertragtede smuglergods fra Tyskland var gær. Da vi jo alle var interesserede i, at der kom så mange varer over på vores side som muligt, var der ingen, der tog disse toldeftersyn særlig højtideligt.

Vagttjenesten var ordnet på den måde, at tolderne forestod toldeftersynene om dagen, medens vi varetog opgaven om natten, men belært af toldernes eksempel tog heller ikke vi denne opgave højtideligt. Nu havde jeg en god ven - underofficer Frank, en god kammerat og en rask gut, men absolut ingen ynder af jøder. – Hvis han kunne dreje dem en knap, gjorde han det med den allerstørste fornøjelse.

Som tidligere anført, blev der smuglet betydelige mængder af gær fra Tyskland til Rusland, og da det fortrinsvis var jøder, der stod for denne trafik, og da den iøvrtgt altid foregik om natten, kunne denne side af sagen ikke undgå at vække den allerstørste interesse hos Frank.

Han var straks klar over, at der her var en mulighed for at lave forretning, og foretagendet blev organiseret på følgende måde:

Når det blev aften, gik Frank i dækning ved den ene ende af broen, men på en sådan måde, at han kunne holde hele broen under opsyn. Når jøderne, efter at have overbevist sig om, at der var fred og ingen fare, var kommet et stykke ud på broen, trådte Frank pludselig frem og gik dem i møde. Med en bister og skrækindjagende mine spurgte han dem, hvad de havde i pakkerne, og i deres angst rykkede de ud med, at det var (33) gær, som de gerne ville lave forretning medovre på den anden side.

Det endte altid med, at jødernes tegnebøger kom frem, og efter at have modtaget en femmer eller tier, tog Frank sig af pakkerne, idet han til jøderne sagde, at de om lidt skulle få dem igen på den anden side af broen.

Denne ordning fyldte altid jøderne med glæde, indtil de konstaterede, at Frank, der havde sendt dem i forvejen til broens anden ende, tog gærpakkerne med ind i vagtlokalet i stedet for at bære dem over til jøderne, som han havde lovet.

Da jøderne jo ikke havde muligheder for at påklage dette overgreb til nogen myndighed, måtte de, efterhånden som de blev trætte af at vente på deres pakker, gå med en lang næse.

Dagen efter solgte Frank gæren til andre, der passerede broen for at lave forretning med russerne. – Det var vel nok en forretning for Frank.

Selvom også Jeg gennem fire år var blevet opdraget efter devisen: Soldatens første pligt er at sørge for sig selv, fandt jeg dog, at Franks forretninger lod noget tilbage at Ønske i moralsk henseende, men da jeg foreholdt ham dette, tog han sig det meget let, for, som han sagde, det ville selvfølgelig have været moralsk forkasteligt over for andre, almindelige mennesker, men når det var jøder, det gik ud over, skulle man ikke have samvittighedskvaler.

Efterhånden var Franks »forretningsmåde« rygtedes blandt [øderne og det i en sådan grad, at forretningen var lige ved at gå i stå, men så blev det pludselig frostvejr, og i løbet af kort tid var floden tillagt med is. Helt sikker var isen absolut ikke, men da jøderne var ivrige efter at udnytte savnet af gær hos russerne, løb de risikoen ved at gå over isen. De havde opdaget, at de med nogen forsigtighed kunne passere under broen. Der var ikke langt mellem bropillerne, og når de holdt (34) sig til dem og skød gærpakkerne foran sig hen over isen, kunne det udmærket lade sig gøre ...

Vi havde i nogen tid moret os med at futte nogle øvelses håndgranater af, når tiden blev os for lang. – De lå i en stor bunke i vagtlokalet, da vi overtog det. – De var ganske ufarlige, nærmest som de »sværmere«, vi nu bruger til at skyde nytår ind med, men de gav et mægtigt brag, når de eksploderede, og det var jo altså det, der var det morsomme ved dem.

Dagen efter at floden var lagt til med is, stod jeg og nogle andre og morede os med at kaste disse øvelsesgranater hen ad isen. Det var meget morsomt, syntes vi, men pludselig kom Frank farende og råbte, at vi ikke måtte ødelægge granaterne for sjov. – De skulle sandelig bruges til et nyttigt formål ... !

Jeg var selvfølgelig spændt på, hvad Frank nu havde fundet på, og Jeg iagttog ham derfor spændt, da han om aftenen gik ud på broen, hvor han lagde sig ned og lyttede.

Det varede dog ikke længe, før jeg fik min nysgerrighed tilfredsstillet. – Kort tid efter at Frank var gået i stilling, listede det første hold jøder under broen med deres gærpakker.

»Nu futter vi af!« skreg Frank pludselig, samtidig trak han i tændsnoren og lod granaten falde ned under broen, hvor den fattede af med et mægtigt brag.

Jøderne var selvfølgelig overbeviste om, at det var ramme alvor. De lod gærpakkerne ligge, hvor de lå, og flygtede skrigende tilbage, hvor de kom fra.

Jublende af glæde klatrede Frank ned på isen og smed pakkerne op på broen. – Denne fremgangsmåde var endnu nemmere og mere indbringende end den anden.

Men efterhånden blev også denne fidus ødelagt. Jøderne opgav simpelthen at smugle, og Frank gik og kedede sig. Men så en dag fik han en strålende ide.

»Ved du hvad«, sagde han til mig, »synes du vel, at der er nogen rimelighed i, at vi skal gå i disse elendige, (35) gamle klude? Ville det ikke være rart igen at få noget ordentligt tøj på kroppen?«

Det kunne vi nu hurtigt blive enige om, men hvordan? »Jo, du har nok lagt mærke til, at soldaterne altid bliver ny-indklædte, når de skal til fronten!«

Jo, selvfølgelig havde jeg det, men vi skulle jo ikke til fronten!

Nå, hvad kalder du så dette her?» spurgte Frank. »Står vi ikke her for at beskytte Tyskland og med fjenden lige over for os? ... Altså er vi mobile tropper, og som sådanne må vi også have krav på at få noget ordentligt kluns!«

Jeg fandt, at hans symbolik haltede en smule, men når Frank havde fået en ide, var han ikke sen til at udføre den i praksis.

Dagen efter kom han for at meddele mig, at han nu rejste ind til Kattowitz med sin gruppe for at få den iklædt, og hvis turen gik godt, syntes han, at jeg skulle udnytte ideen dagen efter.

Til min store overraskelse viste Franks ide sig i høj grad at kunne udføres i praksis. – Vi fik ikke blot alle ny uniform med frakke, men også splinternye støvler, tæppe og en teltdug.

Men, som sagt, Franks forretning var Ødelagt, og da han nu også var godt iklædt, syntes han ikke, at der var mere at vente efter, og Jeg blev derfor slet ikke overrasket, da han en dag kom og spurgte mig, om vi ikke skulle se at komme hjem.

Jo, ideen var god nok, syntes jeg, men da forholdene nu var ved at trække sig i lave igen, kunne den bare ikke udføres i praksis. Hvis vi var rejst en af de første dage, ville det have været let nok, men da der nu igen var kontrol med banerne, kunne det efter min mening slet ikke lade sig gøre.

Men det var Frank lige glad med. Han sagde, han ville rejse alligevel.

»Jamen, hvad så med din gruppe?« indvendte jeg.

»Pokker med gruppen!« svarede han, »nu vil Jeg (36) hjem!« – Og impulsiv, som han var, pakkede han sit tøj og tog af sted.

Da der efterhånden var gået tre dage, regnede jeg ikke med at se Frank igen, men stor var derfor min forbavselse, da jeg på fjerdedagen genfandt Frank i vagtstuen. – – –

Rejsen gennem hele Tyskland var gået godt nok, men da han kom til sin hjemegn, konstaterede han, at franskmændene havde besat området, og at de ikke under nogen omstændigheder gav indrejsetilladelse, når man ikke havde militærpapirerne i orden. Han så således ingen anden udvej end at vende tilbage til sin gruppe ...

Denne gang forregnede Frank sig alligevel ... !

Ved en anden lejlighed havde jeg følgende fornøjelige oplevelse:

Det var endnu tidligt om morgenen, så tidligt, at vagtjenesten endnu ikke var overdraget til tolderne. Mørket rugede endnu over landskabet, men dog kunne jeg skimte konturerne af et menneske, der kom gående ovre fra den russiske side.

Efterhånden som skikkelsen kom nærmere, kunne jeg se, at det var en kone. Der var noget underligt ved hende.. – Hun var tyk og uformelig på en mærkelig, unormal måde, men det var nu ikke så meget det, jeg heftede mig ved, men derimod ved den omstændighed, at hun havde en højst besynderlig måde at gå på.

Det var ligesom hun ikke kunne bøje knæene, og dette, at hun gik med stive hen, gav hende en underlig, rokkende gang.

Med døren på klem studerede Jeg undrende fænomenet, og da hun nåede ud for vort toldhus, bøjede hun sig pludselig ned i knæene og nedkom ... det gav et bump, og derude på broen lå en hel flæskeside.

På grund af mørket havde konen ikke set mig i dørsprækken, men synet var så komisk, at Jeg ikke kunne lade være med at le højt. Hun blev naturligvis både flov og forskrækket, da hun opdagede min tilstedeværelse, (37) men da hun fandt ud af, at jeg tog episoden fra

den gemytlige side, kom hun over og tilbød mig et stykke af flæskesiden. hvis jeg ville lade hende passere. – Jeg svarede hende, at jeg gerne ville have et stykke, men kun på den betingelse, at jeg fik lov til at betale for det. Da hun selvfølgelig ikke havde noget imod denne løsning af sagen, blev handelen hurtigt afsluttet, og hun traskede videre over broen for at bringe sin flæskeside i sikkerhed på den tyske side.

I midten af december fik jeg endelig mine hjemsendelsespapirer, så jeg kunne tage af sted, og kort tid efter var jeg atter hjemme i Rødekro - efter fire års soldatertjeneste.

M. P. Branderup.

Trange tider

Ved min indkaldelse i 1914 blev jeg tildelt det såkaldte »Bezirkskommando« i Haderslev.

Der blev ved krigens udbrud omgående afholdt kontrolforsamlinger over hele Sønderjylland, og da jeg ejede en »Ford«, kom jeg som chauffør meget rundt i vor landsdel ved disse møder.

De indstævnedes landsmænd var naturligvis ret skræmte, når de skulle møde til kontrollen, og deres første spørgsmål var derfor altid - på tysk: »Skal vi nu indkaldes?« – Men når der så svarede på dansk: »Nej, det gælder kun om at få listerne ført a jour«, faldt der ro over gemytterne, og så blev der budt på Øl, snaps, cigarer m. m. i lange baner.

Da disse kontrolmøder var overstået, arbejdede jeg endnu et kort stykke tid herhjemme, men en skønne dag blev jeg af generalkommandoet i Altona telegrafisk beordret til krigstjeneste på vestfronten - wegen dänischer Gesinnung.

Jeg kom i første omgang til St. Avold i Elsass-Lothringen, hvor jeg bl.a. skulle hjælpe med ved uddannelsen (38) af en del sønderjyder. Der var strengt forbud mod at skrive hjem på dansk, og da mine landsmænd følte sig meget ilde berørt af dette forbud, klagede de deres nød til mig, der var den eneste befalingsmand mellem os danske.

Jeg henvendte mig til kompagniets feldwebel og til kaptajnen for at få forbudet ophævet, men jeg fandt ingen forståelse for mit anliggende. Så skrev Jeg til Berlin, og en dag blev jeg pludselig kaldt op til kaptajnen. Han var ude af sig selv og råbte, om det var mig, der havde klaget til de højeste instanser i Berlin.

»Hvad har De gjort?« sagde han.

»Ingenting!« svarede jeg. Men da han vedblivende betvivlede det, sagde jeg: »Dersom jeg må betragte mig som civilperson, skal jeg fortælle Dem sammenhængen«. Det gik han ind på, og jeg forklarede ham derefter, at befolkningen i Nordslesvig fra gammel tid havde følt sig knyttet til Danmark, at alle de ældre kun havde gået i danske skoler og derfor ikke kunne tale tysk. Af denne grund måtte børnene, der nu var indkaldte som tyske soldater, og

som gjorde deres pligt som tyske undersåtter skrive hjem på dansk. Desuden var forholdene på landet derhjemme sådan, at de gamle på grund af indkaldelserne og på grund af vanskelighederne ved at få tjenestefolk selv måtte arbejde inde og ude fra den tidlige morgenstund til langt ud på aftenen, og man kunne vel ikke forlange af dem, at de så om natten skulle spadsere op til tolv kilometer for at bede den nærmest boende lærer om at oversætte det tyske brev. Og selvom det blev oversat, ville ingen mor føle, at dette var et brev fra sønnen til moderen, der gik i en evig angst for at miste sin søn, måske den eneste ...

Kompagniføreren hørte på mig, men pludselig brølede han: »Stå ret!« – Jeg så til højre og til venstre, men jeg opdagede ingen trediemand, som han måske havde råbt til.

»Jeg råbte til Dem!« sagde han.

(39) »Til mig?« svarede jeg, »men De har jo givet mig lov til at føle mig som civilperson ... «

Længere kom vi ikke, thi i det samme trådte en ordonnans ind og sagde, at jeg straks skulle komme ind til regimentskommandøren, Jeg parerede ordre, og regimentskommandøren lod mig vide, at med omgående virkning beskikkede han mig til at censurere alle de breve, der blev skrevet på dansk - - -

At der blev glæde blandt mine landsmænd over resultatet af min henvendelse til de højere instanser, siger sig selv.

Jeg mindes, at der blandt rekrutterne fandtes en landsmand, der var af høj vækst, men meget spinkel, og derfor kun havde ringe chance for at klare de strabadser, han ville blive udsat for. Men Jeg var overbevist om, at han ville gøre sin pligt, når det fordredes af ham, selvom han skulle gå gennem den værste kuglereg. Han led af tuberkulose og var sin moders eneste søn, tilmed den, der opretholdt hjemmet. Jeg spekulerede på, om det dog ikke på en eller anden måde skulle være muligt at få ham hjemsendt. Heldigvis stod jeg på en god fod med overlægen. Ham opsøgte jeg, og vi delte i skøn forening et halvt franskbrød og et halvt pund smør, som jeg havde fået hjemmefra.

Under vor samtale blev vi enige om, at N. N. skulle møde til undersøgelse. Da jeg den næste dag var vagthavende underofficer, befalede jeg manden at melde sig syg. Han studerede og sagde, at han ikke følte sig syg; men jeg befalede ham at gå til lægen, og så måtte han jo adlyde. – Undersøgelsen resulterede i, at han blev erklæret for fuldkommen ubrugelig, hvorefter han blev hjemsendt, og han modtog ikke senere heller en indkaldelsesordre.

B. Michaelsen, Haderslev.

Over grænsen

(40) Jeg havde som hørende til 1. kompagni j infanteri-regimentet 31 deltaget i de svære og udmattende kampe ved Lorettohøjderne, ved højderne ved Vimy og i slaget ved Somme i årene 1915 og 1916 og var omsider med en sygetransport kommet til Zeithain i Sachsen. Herfra sendte man mig til min forstærkningsbataillon i Heide i Holsten. Stabslægen foranledigede, at jeg fik orlov i seks uger. Jeg var ellevild af glæde, da Jeg steg ind i toget og kørte nordpå. Det var i høsttiden i 1916. – De seks uger svandt som dug for solen, og alt for hurtigt oprandt den dag, da jeg atter skulle af sted.

Den 12. oktober 1916 meldte jeg mig tilbage til bataillonnen i Heide; men jeg havde på dette tidspunkt allerede taget den faste beslutning ikke igen at tage med til fronten. Jeg blev tildelt 3. kompagni, og nu gik det løs hver dag med eksercits. Der ankom i de dage ustandselig folk, der var udskrevet fra lazaretterne. Vi måtte belave os på, at vi nu var så mange, at der var nok til en transport til fronten. Det skete da også en dag, og jeg blev også tildelt transporten. Vi fik orlov for at kunne tage hjem og sige farvel. Da jeg om aftenen gik ud gennem kasernens port, var det med den faste beslutning aldrig mere at vende tilbage.

Jeg nåede hjem til Als den næste dags eftermiddag og skulle tiltræde tilbagerejsen den næste dags morgen. Der var ingen tid til at betænke sig i; men jeg havde jo også taget min beslutning, og nu stod kun tilbage at udføre den. Jeg besluttede mig til at gå til fods til grænsen og så se at komme over et eller andet sted. Der var dog en del at tage under overvejelse, f. eks. klæderne. Jeg trak i et sæt arbejdstøj og tog min uniform udenpå. Det var min hensigt at smide uniformen bort, når jeg fandt det gunstigt. Dernæst var der også provianten. Jeg regnede med at ville være på march flere dage. Under turen var det vel nok så rigtigt, at holde sig borte fra mennesker. – Min mor sørgede for en stor pakke (41) smørrebrød. Med den ville jeg være i stand til at holde den værste sult borte i tre til fire dage. Så tog jeg afsked.

Min far kørte mig ind til banegården i Nordborg. Han tog afsked med mig, og så var Jeg overladt til mig selv og min skæbne. Ved middagstid var jeg i Sønderborg. Jeg passerede pontonbroen, og da jeg kom op på Dybbøl Banke, følte jeg, at nu var terningerne kastede. Nu gjaldt det bare om at komme fremad. Medens jeg travede hen ad landevej ene på Sundedeved, regnede det. Jeg var til sidst gennemblødt. Vejret var trøstesløst, og mit humør sank. Ved aftenstide nåede jeg Sønder Hostrup. Jeg havde i sin tid tjent hos gårdejer Lassen og var stedkendt her. Jeg gik ind på gården og ind i vognporten. Her gik jeg omgående i gang med at trække uniformen af. Det lettede betydeligt, for den var jo pjaskvåd. Nu rullede jeg uniformen sammen til en bylt. Den skulle gemmes et eller andet sted. Derpå tog Jeg mig en bid brød. Medens Jeg var i færd med at spise, kom gårdejer Lassen, min gamle husbond ud. Han havde en lygte i hånden. Han var helt henne i nærheden af mig. Min første tanke var at styrte ud og hilse på ham og forklare ham meningen med min tilstedeværelse. Jeg betænkte mig dog. Det var vel det bedste, at ingen så mig ...

Det vedblev imidlertid med at regne, og jeg besluttede mig til at blive her, til det igen klarede op. Det var ellers min mening at marchere hele natten, men under disse våde forhold var det hele håbløst. Klokken var halv syv om aftenen. Jeg gik op på høløftet for at sove lidt. Klokken ti ville jeg så fortsætte. Jeg vågnede dog først ved midnatstide. Nu var der ingen tid at spille. Jeg skyndte mig ned og kom ud på gårdspladsen. Luften var klar. Det regnede ikke mere. Jeg satte farten op for at få lidt varme i kroppen. Jeg havde frosset gudsjammerligt i mit våde tøj oppe på loftet. Jeg fulgte hovedlandevejen, der fører nordpå.

Lidt syd for Aabenraa slog jeg ind på en sidevej, der førte gennem skovene og ud til banelinien. Herfra ville jeg følge sporene mod nord. Efter et par timers forløb nåede Jeg banelinien (42) lidt syd for Rødekro, og nu gik jeg tværs over markerne ved siden af sporene. Jeg syntes, det gik hurtigt fremad, og uden at der hændte mig noget, nåede jeg henad morgenstunden Abkær. Der lå her en bondegård, lidt afsides, og her besluttede jeg mig til at holde mig skjult dagen over.

Ganske forsigtigt nærmede jeg mig gården. Det lykkedes mig at slippe igennem en port, og herfra kiggede jeg ind i kostalden. Man var i færd med at malke. En mand fodrede dyrene, men i det Øjeblik, han vendte ryggen til, sprang jeg ind i stalden og klatrede op ad stigen. Det gik godt, og i løbet af et Øjeblik var jeg forsvundet i kornet. Det var også på høje tid, at jeg søgte et skjul, for udenfor var det ved at blive lyst. Efter at jeg havde spist lidt brød, lagde jeg mig til at sove, og jeg vågnede først ved tre-tiden om eftermiddagen. Nu fik jeg mit landkort frem, og ved hjælp af en lommelygte studerede jeg den rute, jeg ville slå ind på. Jeg indprentede mig ruten meget omhyggeligt. Pludselig fik jeg en slem forskrækkelse. Der kom nemlig en mand op på loftet. Han skulle smide foder ned i stalden. På et hængende hår var jeg faldet lige ned i hovedet på ham. Jeg tror, at Jeg ikke trak vejret, medens han rumsterede deroppe. Omsider forsvandt han. Jeg spiste igen lidt brød, og så var det tid at bryde op.

Forsigtigt kravlede jeg ned og listede ud. Vandringen mod nord begyndte atter. Kort efter passerede jeg Over Jerstal. Indtil nu var turen gået glat, men nu kom de første vanskeligheder. Man havde anlagt et skyttegravenet fra øst til vest, forsynet med en tæt pigtrådspærring. Det gik endda med at forcere denne forhindring, men på den anden side stod der vand, som jeg ikke kunne vade igennem. Jeg gik fremad, til vandet nåede mig op til knæene, men der var et stykke vej endnu over til den modsatte side. Der var ikke andet at gøre end at gå tilbage og forsøge at komme over et andet sted. Jeg nærmede mig ganske sagte banelinien, og rigtigt, her førte en bro over vandet. Men oppe på broen stod der (43) nogle vagtposter. Efter at jeg havde tænkt mig lidt om, begyndte jeg at kravle langs med dæmningen, og skønt jeg kun var nogle ganske få meter fra vagtposterne, slap Jeg ubemærket over. Jeg nåede nu helt op til Jegerup. Her tog jeg ind til en pålidelig og god dansk mand, som jeg kendte. Ved midnatstid fulgte han mig på vej og gav mig de nødvendige oplysninger og råd. Han advarede mig navnlig mod at nærme mig Melby ved Sommersted, fordi denne by var meget tæt belagt med militær. Omsider skiltes vi, og efter hans råd gik jeg østen om Sommersted. Det gik godt. Jeg søgte igen ind til banelinien og passerede en jernbanebro. Herefter gik jeg mod vest, idet jeg fulgte amtsbanesporet, der førte til Jels, Indtil nu var alt gået planmæssigt; men nu blev hele min fint udtænkte plankuldkastet. Jeg løb nemlig vild. Hvordan dette kunne ske, er den dag i dag en gåde. I seks timer løb jeg rundt, så hurtigt jeg kunne, men alle vegne var der vand, som Jeg ikke kunne komme over. Et sted ville jeg løbe over en bro, og på et hængende hår var jeg lige ved at løbe i armene på en vagtpost, der stod der. Jeg var kun nogle få skridt fra ham, da jeg opdagede ham. Egentlig havde jeg nok set, at et eller andet ragede op i terrænet, men jeg troede, at det var et træ. Den mystiske genstand stod nemlig ganske ubevægelig. Da jeg var kommet helt ind på ham, følte jeg det, som om det var den onde selv, der var dukket op -. Jeg gjorde kort omkring og løb derfra så hurtigt, Jeg kunne.

Under mit vilde løb kom jeg til noget, der lignede en sø. Jeg troede, at det var en af søerne ved Jels, men i virkeligheden var det en å, der var gået over sine bredder. Jeg besluttede mig til at følge bredden af det, jeg formodede var en sø, for ved enden af søen måtte Jels

by ligge. Men jeg løb og løb og kom ikke til nogen by. Natten gik, morgenstunden nærmede sig. Da nåede jeg endelig til en by, men den lå på den anden side af vandet. Jeg var dog heldig. En jernbanebro førte over vandet, og snart var Jeg inde i byen - som Jeg altså troede var Jels. I en hel time spurgte Jeg om en bestemt (44) mands bopæl, men det var forgæves. Og nu begyndte det at blive lyst. Folk viste sig allerede i byens gader. Der var ikke andet at gøre end at finde et skjulested, og det så hurtigt, som muligt. Jeg listede ind på en større gård, og kort efter var Jeg forsvundet på høløftet. Jeg sov det meste af dagen.

Ved hjælp af mit landkort fandt jeg ud af, at jeg befandt mig i - Øster Lindet!

Jeg var kommet alt for langt mod vest, fuldstændig ude af kurs; men jeg vidste i hvert fald, hvor jeg var og kunne lægge en ny plan.

Så snart det var blevet mørkt, begav jeg mig atter på vandring. Desværre løb jeg atter vild, men det var dog ikke værre, end at Jeg et par timer senere atter var på den rette vej -. I disse timer havde Jeg dog været helt inde ved det farlige Mølby, og først da jeg på banegården kunne læse byens navn, var jeg rigtigt orienteret. Nu behøvede jeg hare at følge amtsbanesporet, så skulle jeg nok komme til Jels. Og det kom jeg også. Jeg opsøgte den mand, Jeg havde en aftale med, kom indenfor og fik anvist en seng, men for en sikkerheds skyld krævede jeg op i høet og skjulte mig.

Den næste dag var en søndag. Jeg blev budt ned til kaffe, og den smagte mig ovenud godt. Det var den første varme drik, jeg modtog, siden jeg tog hjemmefra. Søndagen gik, og da mørket brød frem, fortsatte jeg min vej mod grænsen, ført af en vejviser til hest. Vi havde en aftale; red han langsomt fremad, var der ingen fare; skældte han hesten ud, skulle jeg omgående forsvinde bag et hegn eller søge ind i skoven; holdt han stille, skulle Jeg komme hen til ham, for så var der et eller andet, han ville meddele mig.

Det gik godt. Vi nåede uden for byen. Her måtte jeg forsvinde første gang. Jeg skjulte mig bag længerne på en gård. Da faren var overstået, kom jeg igen frem, og nu gik turen videre, indtil vi uden forstyrrelser nåede op i umiddelbar nærhed af grænsen. Jeg kom op i nærheden af ham og modtog de sidste instrukser. To soldater, (45) som var blevet afløst, nærmede sig, og jeg forsvandt omgående. Da jeg atter kom frem, var rytteren borte, og det var umuligt at få øje på ham. Så var jeg nødt til at klare mig på egen hånd.

Forsigtigt sneg jeg mig nu fremad. Medens jeg holdt skarpt udkig til alle sider, opdagede jeg hende ved et hegn noget mørkt. Jeg troede, at det var min vejviser, men da jeg nærmede mig det ubestemmelige, opdagede jeg i sidste Øjeblik, at det var en tysk vagtpost, der stod ved siden af sit skilderhus. Nu vidste jeg, at jeg var ved grænsen, og nu gjaldt det om at udspejle, hvor vagtposterne stod og ad hvilken vej de gik. For at blive klar over det, krøb jeg frem over en mark og hen til et skovbryn. Her i skyggen af skoven kunne jeg mere ubemærket komme videre. Efter en times ihærdig spejden var Jeg på det rene med vagtposterne gør en og laden, og så prøvede jeg at kravle frem på maven. Det gik godt til at begynde med. Jeg nåede helt frem til den vej, vagtposten gik på. Men i det øjeblik, jeg ville springe op og styrte over vejen, altså over grænsen, blev jeg overfaldet af en vagthund. Jeg havde en svær knippel i hånden, den havde jeg fået af manden i Jegerup, og jeg forsøgte nu at give hunden en over panden, men det gjorde kun ondt værre -. Hunden blev fuldstændig skruptosset. Der var ingen tid til betænkning. Omkring! og tilbage til skoven. Den rasende hund forfulgte mig hele vejen. Jeg krøb ind under en busk i skovens udkant. Her ventede jeg på, at bæstet skulle gå sin vej, men den blev roligt stående og holdt trofast vagt. Der var intet andet at gøre end at forsvinde ind i skoven. Dyret fulgte ikke med, og da jeg efter

nogen tids forløb hørte den gø langt borte, besluttede jeg mig til at gøre et nyt forsøg. Det gjaldt om at udnytte tiden, medens hunden var optaget andetsteds.

Jeg krøb igen frem, hurtigt. Kort efter så jeg, at to vagtposter på deres runde fjernede sig fra hinanden. Så fik jeg endnu mere travlt, samlede alle mine kræfter, avancerede så hurtigt jeg kunne, og - ti minutter senere (46) stod jeg i Danmark. Jeg trak vejret lettere. Den næste formiddag tog jeg til Vamdrup. Turen havde taget fire døgn. Det eneste, jeg ejede, var det omtalte gespir, men - jeg havde min frihed!

Jakob Moos, Holm, Nordborg.

Pastor Jørgen Eriksens Feltbreve

Pastor Jørgen Eriksen, der under Fremmedherredømmet var Frimenighedspræst i Sundedeved og efter Krigen blev Sognepræst i Asserballe paa Als, havde ligget aktivt Soldat i to Aar i Königsberg, hvorfor han ved Krigsudbruddet allerede skulde møde den 6. Mobiliseringsdag, Paa Grund af Sygdom blev han sendt hjem igen, maatte flere Gange møde i Flensborg, hvorefter han endelig i Maj 1915 kom i Trøjen: men som Gefreiter blev han i første Omgang sendt til Sønderborg for at uddanne Rekrutter.

Pastor Eriksen var en enestaaende Brevskriver. Han har ialt til sin Hustru sendt 984 Breve fra sin Soldatertid under Krigen, og det er Glimt fra disse Breve, vi her bringer.

Da Eriksen skulde til Fronten, kastede han det første Brevkort ud af Kupevinduet paa Vester Sottrup Station. Han skrev:

»Nu kører vi fra Sønderborg, alt i mig brænder dig i Møde; jeg er tryk og rolig, Gud ske Lov. Gud bevare os, Han vil hjælpe os til Rette«.

Slesvig Banegaard, 13. Juli 1915.

Her oplevede vi en stor Glæde. Der stod fuldt af Soldater paa Perronen, og af dem var mange hjemmefra, bl.a. Chresten Lorenzen, Stenderup, Jørgen Jensen, Broager, Frederik Jensen, Skodsbøl, Chr. Schmidt, Lundsgaardsmark, Mathias Krogh, Oksbøl, Claus Clausen, Havnbjerg, Chr. Christensen, Bøffelkobbøl, og Jep Høj, Løjt. Nu gælder det om, hvordan vi til sidst bliver (47) fordelt. Jeg beder Gud om at ville hjælpe med at føje os godt sammen.

I Skyttegravnen ved Lomsha, 17/7 1915.

Nu er vi endelig kommet hertil, hvor vi skal være, vi er tildelt Landeværnsregiment 84. Foruden de Nordslesvigere, jeg allerede har nævnt fra Slesvig, var der Mathias Andersen fra Avnbøl, Jens Andersen fra Snogbæk, Gustenhoff fra Nordborg, Good fra Klingbjerg, Hansen fra Guderup, Lausen fra Sønderby paa Kegnæs og Christensen fra Mels. Det var godt at mødes med saa mange Landsmænd, men nu var Spørgsmaalet blot, hvor langt vi

kunne følges, for de tre Batailloner fra vort Regiment ligger henholdsvis i Kurland, i Russisk Polen og i Galicien.

I Skyttegravnen ved Lomsha, 17/7 1915.

I Forgaars stod vi ud af Toget ved et Feltlazaret i Russisk Polen. Vi havde en Marchtur paa tre Mil og kom Kl. 12 Nat til nogle Træbarakker. Det var en stram Tur, og vi kunde have trængt til noget varm Kaffe, men vi kunde kun faa Vand. Saa sov vi i Træbarakkerne; andre laa ude i Skoven, og begge Steder frøs vi væmmeligt, for vi havde været saa gennemsvædt. Om Morgen var vi godt Ømme i Kroppen, men ved frisk Mod. Vi gik rundt og hilste paa hinanden. »God Morgen, Eriksen! Naa, hvordan har det bekommet dig«, raabte en Stemme, mens jeg var ved at pakke mit Telttøj sammen. »Naa, rart var det jo ikke, men dette her kan vi jo endda sagtens holde ud«, svarede jeg. Vi vaskede os i en Mølledam og maatte skynde os, da der var Flyvere i Luften, og saa kom Feltkøkkenet med dejlig varm Kaffe.

Et Par af os, en lille Flok paa en 7-8 Mand, holdt paa et roligt Sted en lille Morgenandagt. Jeg samlede dem, som jeg vidste, gerne vilde. Jeg læste for dem et Par Smaastykker og bad bagefter for os og vore kære derhjemme, at vi maatte faa Guds naadige Hjælp til at (48) komme vel gennem Tiden. »Gud, du vil ikke, at vore svære Oplevelser skal skille os fra dig, men tværtimod knytte os bedre og sandere til dig, lad det ske med os og vore kære derhjemme«. Jeg sluttede med Fadervor; vi nynnede »Altid frejdig, naar du gaar«, og jeg sagde nogle Ord om, hvad det for os vil sige at »kæmpe for alt, hvad man har kært«. Det vil sige, at kæmpe og bede for, at alle de gode Baand, hvormed vi er knyttet til det hjemlige, Menighed, Folk, Familie, maa holde og blive stærkere gennem vore Oplevelser. Der er saa meget her, der vil udviske og afblege det værdifulde for os og tage vore Livskilder fra os. Det behøver ikke at ske, og skal det ikke ske, maa vi kæmpe i Bøn og Lydighed paa Guds Veje for, hvad vi har kært. Da skal det nok vise sig, at Livet ikke er saa svært, ikke for svært, Døden ikke heller.

Vi er jo kommet langt væk, men Jeg har slet ikke Fornemmelsen deraf, sagde jeg. – Det hjemlige er omkring mig, mine kære og Menigheden og det Liv, de lever, det er Jeg mere sammen med; det er mig nærmere end det fremmede herude, og Gud vil hjælpe til, at det maatte blive ved at være saadan.

Vi var glade for den lille Morgenandagt, og jeg kunde ikke andet end være en hel Del bevæget af den.

Saa kom Inddelingen. Underofficerer og Gefreitere kaldtes først frem og blev tildelt de forskellige Batailloner og Kompagnier. Saa, tænkte Jeg, nu er det ikke godt at vide, hvordan vi bliver hvirvlet omkring. – Aabenbart var man nu helt ude af Stand til at gøre noget for at blive sammen med gode Venner, men saa blev jeg grebet af en Tanke og et Suk: »Saa, Gud, nu maa du hjælpe, hvis du vil; aah, hjælp du os til Rette«. Det var et øjeblik Suk af Hjertet, og saa kom Jeg af Sted til 2. Komp., 1. Battl. Da jeg kom derhen, sagde Feldwebelen, at vi maaske var nogle Bekendte, der ønskede at blive sammen. »Ja«, sagde jeg, »jeg har nogle Venner derovre i Transporten, som Jeg meget gerne vil have herover«. – »Ja, saa maa de melde sig til 2. Komp.«, (49) sagde han. »Maa jeg gaa hen og sige det til dem?, spurgte Jeg. »Ja, das kommen Sie«, sagde han. Saa fløj jeg af Sted og fik fat baade paa nogle fra Sønderborg og Slesvig, og lidt efter kom den første Flok, hvor blev jeg glad.

Lidt senere kom en langt større Flok, og der var en hel Mængde gode Landsmænd. Vi nikkede og smilede til hinanden og var inderlig glade. Saa marcherede vi ud til vor Stilling. Det var et helt Under, det der var sket, og adskillige rettede nok en Tak opad.

Ved Kotrafloden, 13. September 1915.

- - - Natten forløb helt roligt, og Skydningen var Søndag Morgen hørt fuldstændig op. Russerne var om Natten gaaet tilbage. Vi fik nu at vide, at 1. Landstorms-division skulde i Reserve, og vi glædede os til det. Vi havde været i Ilden hver Dag hele Ugen. Saa rykkede vi af Sted Søndag Morgen i dejligt Vejr. Vi vidste ikke, hvor vi skulde hen, og hvor vi skulle have Kvarter. Vi gjorde Holdt flere Steder, fik ingen rigtig Ro, og Beretningerne fra Kampene Ugen igennem og navnlig fra de sidste Dage strømmede ind paa os og oprev Sindet. Dette gjorde, at det var svært for mig at komme til at skrive; men saa kom det, der gjorde det umuligt for mig, det tungeste og sværeste, som Krigen endnu havde bragt mig. Du ved det allerede, naar du modtager dette Brev. Tæt ved Kirken blev det mig fortalt, at min kære, dyrebare Ven Mathias Mygind, var faldet. Hjertet stod næsten stille, da jeg hørte det, saa grusomt og utroligt lød det for mig. Jeg kunde næsten ikke tro det, og jeg maatte straks over til vor fælles Ven, Underofficer Vind, for at faa rigtig Besked. Aah jo, det var sandt nok, Mygind var faldet. Det var sket Fredag Formiddag, et Par Kilometer til højre for os. Det stod ligesom stille for mig, og det var saa underligt og knugende tungt. Det var, ligesom Jeg ikke havde Ret til at blive glad mere, og det var ogsaa, ligesom jeg vilde have svært ved at blive det. Det ligger (50) stadig tungt paa mit Hjerte, og det er saa underlig fattigt at skrive om det.

- - -

Det er saa svært at tænke paa hans Kone i det øjeblik. hun skal tage imod den uforstaaelige tunge Meddelelse, at hendes dyrebare Ven ikke er mere, Gud vor Fader trøste hende i Nøden - -

Jeg fik saa sammen med Underofficer Vind og Dahl, Haderslev, den Ordning, at han blev lagt i en solid Kiste og lagt ned paa en Kirkegaard i Nærheden, hvis hans Hustru vil have ham hjem. Jeg vilde sammen med Vind og Dahl have været henne ved hans Grav og holde Andagt og takket Gud for hans gode Kammeratskab, men jeg kunde ikke faa Lov, Bataljonen skulde videre. Jeg gik i Stedet for ind i den russiske Kirke, gik hen til et Alter, begravede mit Ansigt i mine Hænder og gik ind til Gud med min Sorg og Tyngsel, det blev en god Stund for mig. Kort efter rykkede vi af Sted. Jeg saa ofte til højre, i den Retning Mygind laa. Du kære Ven, Gud glæde din Sjæl i Himmerig, Tak for herligt Selskab heroppe -

Det har været en meget streng Uge, 7. Komp. mistede i Fredags 60 Mand, 4. et lignende Antal, 8. endnu flere, Bataljonen har nu kun Halvdelen af det Mandskab, der rykkede ud den 4. August ---

Jeg ligger paa aaben Mark og skriver i meget stille Vejr, har et Stearinlys tændt, Klokken er 11½.

Paa Svinejagt i Italien

(51) Ved Offensiven i Norditalien 1917 blev jeg med tolv Sygebærere og en Hundefører afkommanderet til Regiment 157. Vi havde Stabslægen som foresat, men vi mærkede kun noget til ham, naar der var Kamp; ellers overlod han det hele til mig. Det var mere farligt og anstrengende end ved Sanitetskompagniet, - men det var mere interessant, og vi havde det frit.

Paa Fremmarchen sørgede vi selv for Forplejningen. Da Fremmarchen var standset, var vi henvist til Feltkøkkenet. Kosten bestod næsten hver Dag af Majssuppe. En Afveksling og Forbedring var tiltrængt. Men vi havde jo Barban, hvor Hundefører. Hans Hund fandt ingen saarede under Fremmarchen, men den var god til at fange Høns, en Egenskab, vi meget paaskønnede, I stor Omkreds fandtes ikke mere en Høne. Barban havde god Lejlighed til at snuse rundt. Han trænede hver Dag med Hunden, og en Dag opdagede han, at der i en lille Gaard ude paa Marken var et Svin paa godt hundrede Pund.

Det vilde lige være passende for os, men Gaarden, hvis Ejer var flygtet, var belagt med Artillerister.

Svinet skulde og maatte blive vort.

Vi lagde en Slagplan. Barbari, Paul Bensin og Sønke Sørensen meldte sig frivilligt. Klokken ni om Aftenen drog de af Sted. Foran gik Barban - 45 Aar - med en stor Kniv, saa fulgte Paul - en lang, ranglet Mecklenborger - med en stor Hammer - og tilslidst Sønks fra Tetvang ved Læk med et Tov. Det var mørkt: men Barban var godt kendt med Terrænet. De gik gennem Majsmarkerne og nærmede sig Gaarden. Artilleristerne maatte ikke mærke noget. Alt roligt. Barban som første Mand ind i Svinestien - de andre efter. Da - Pokkers ogsaa -! Husdøren aabnes, og en Underofficer kommer ud, bliver staaende og kigger i Vejret. De tre sidder som paa Skruer i Svinestien. Endelig gaar han ind! - Lugen op! Paul, der skal slaa Svinet for Hovedet, staar (52) foran det. Barban har for en Sikkerheds Skyld fat i Halen. »Lidt længere ud med Svinet, saa det segner uden at skrike«, hvisker Paul. Svinet kommer lidt frem, og Paul hæver Hammeren til et vældigt Slag.

Om Svinet nu har anet Faren, eller Barban har trykket for haardt paa Halen, ved jeg ikke; men lige meget; Svinet giver et Vræl fra sig og sætter af Sted i fuld Fart. Det manglede bare! Barban med Kniven i Spidsen for Forfølgerne. Han glemte sin Gigt! - Dernæst Paul, pustende, med den store Hammer, og til sidst Sønke i Luntetrav. Han havde ikke naaet at faa Rebet om Svinets Ben. Den vilde Jagt gaar gennem Majsmarkerne. »Fy for P !« Barban falder, saa lang han er, og da Paul kommer pustende, er Svinet forsvundet. Paa en mindre rolig og høflig Maade blev det nu drøftet, hvem der er Skyld i Miseren. - Og nu til at søge efter et Svin i en Majsmark! ---

Efter en halv Times Tid havde de næsten opgivet Haabet, men da var Svinet saa uforstigt at give et lille Grynt fra sig, - og det kostede det Livet.

Barban fik fat i det, Paul gav det et Slag, saa det segnede, og nu skulde Barban stikke det. Dog - Skæbne! Han havde tabt Kniven. - En Serie Eder! - Enden blev, at en Lommekniv maatte klare det.

Henimod Midnat kom de til Kvarteret.

Vi havde alt parat, kogende Vand o. s. v. Baade de tre og Svinet fik en varm Modtagelse. -

Hvor vi nød den herlige Duft. Vi kogte, stegte, smeltede Fedt, og hvor vi spiste!

Richard, en stor Smed fra Ditmarsken, satte Rekord. Han var kendt for sin store Appetit, en uheldig Egenskab i Krigen. Han aad! Og saa drak han nogle Kopper Vin ovenpaa ...

Klokken blev tre, før vi gik til Køjs; men det varede ikke længe, før Richard skulde ud, og den følgende Dag var han en stadig Gæst paa et stille Sted!

Chr. Jepsen, Bylderup.

Episoder omkring Nytaar 1 917

(53) I Januar 1917 var jeg hjemme paa Orlov, men blev telegrafisk kaldt tilbage efter otte Dages Forløb. Vi laa dengang ved Noyon, og den store Bue skulde rømmes, Tropperne trækkes tilbage til Siegfried-Linien. Vi marcherede tilbage gennem brændende Byer, idet alt blev jævnet med Jorden i et større Bælte foran den nye Stilling. Byerne blev afbrændt og Husene jævnet med Jorden. Kældrene blev sprængt og Træerne hugget om. Vi opslog vort Kvarter i Monceau des Lenps, en by mellem La Fere og Laon, hvor Krigen ogsaa havde graseret i 1870-71. Vor Sadelmager var fra Sarallon i Lothringen og talte lige saa godt Fransk, som vi her oppefra Dansk.

I det første Kvarter, som vi havde, boede der en gammel Mand, der havde været med i Krigen i 1870, og han havde ligget i en tysk Fangelejr sammen med Sadelmagerens Fader, som jo dengang var med paa fransk Side. Vi flyttede nu kort efter hen i et andet Hus, fordi en Granat, der slog ned lige uden for Huset, fejede Vinduerne kemisk ren for Glas.

En Dag, da Byen blev beskudt, og vi løb hen i et Beskyttelsesrum, stod der en fransk Kvinde og skældte os ud for »Boches«, og at vi var bange. Den ene Kanon stod i Port aabningen til en stor Gaard og den anden i en Slotspark. Det var Stillingskrig og ytrede sig mest ved Artilleridueller.

Allersidst i Juli blev vi trukket ud og blev ladet i Jernbanevogne i La Fere, men det gik ikke af uden Besvær, idet vi skulde slæbe de svære Kanoner paa 25.000 Pund op ad Hovedrampen. Det gik Centimeter for Centimeter, medens vor Feldwebel skreg sig saa hæs, at han kun kunde hviske Dagen efter. Paa vor Jernbanetur fik vi Forplejning i Mons om Natten, og der hørte vi Tordenen fra Fronten i Flandern.

Vi blev udladet i Licherfelde, der ligger ved Hovedvejen fra Roulers til Ostende. Da vi var stillet op for at faa vore første Instrukser, sagde vor Stabsfeldwebel, at (54) vi maatte være klar over, at vor Stilling til Civilbefolkningen her var en anden. I Frankrig kom Soldaten først og Civilbefolkningen i anden Række, men her var det omvendt. Der løber saa mange Grydeaspiranter omkring, men dem skulde vi holde Fingrene fra. Om vi vidste, hvad det var for nogle? Jo, det var Høns!

Kanonerne kom i Stilling i Nærheden af Paschendale, men der var kun den mindst mulige Betjening ved hver Kanon, da der ikke var Mulighed for at grave sig ned. I Flandern var det hovedsagelig et Materielslag. – Tyskerne var betydelig bedre rustede end ved Somme. Ogsaa i Luften kunde de tage Kampen op, og der var utallige Luftkampe, hvor der af

og til faldt en ned som en vingeskudt Krage. Vi blev indkvarteret i en Keglebane, og Manden havde ogsaa Beværtning, som der dengang var i hvert andet Hus.

Da vi kom dertil, stod Rugen paa Marken og groede i Toppen, Manden havde et mindre Stykke Land, som var lejet af »Patronen«, som boede i Bruxelles. Jorden var ikke større, end at de kunde bearbejde den med Haandkultivator og lignende. I Fredstid tog Manden og de største Drengene til Frankrig om Sommeren for at arbejde paa Teglværkerne.

Lichtenfelde var et større Forsyningssted for Ammunition til Artilleriet. Der gik Feltbane ud til Fronten, og hver Nat smed Flyverne Bomber ved Banegaarden. En Nat gik der 44 Vognladninger Ammunition i Luften. Det tog et Par Timer, men det gik livligt til. Det var en Begivenhed, der gjorde Indtryk paa mig.

En Mand, der boede ved Grænsen til Svejts, kom tilbage fra Orlov. Da han hentede sine Udrustningsgenstande paa Depotet, fortalte han os, at han let kunde være løbet over, da han boede lige ved Grænsen, og der var kun et smalt Vandløb imellem. Men han havde Kone og Børn, og de vilde miste Understøttelsen. Om Aftenen gik han i Stilling. Paa Vej en derud fik han af en Shrapnel tre smaa Stumper i Hjertet og var død. – Ja, de ved Grænserne har deres Muligheder og deres Problemer.

(55) Sidst, jeg var paa Orlov, kunde jeg kun ha Orlov til Flensborg. Ved Hjælp af en Svoger, jeg havde i Flensborg, og som kendte en Bezirksfeldwebel, fik jeg Orlov til Ballum, hvor Jeg boede, mod at han indestod for, at jeg ikke gik over Grænsen.

Først i December 1917 blev vi flyttet ned i Nærheden af Cambrai, hvor Tankslaget havde raset; men nu var det temmelig roligt. Vi blev en Dag kommanderet til Badning, men en af Køkkenpersonalet, der var i Familie med vor Stabsfeldwebel, vilde ikke med. »Hvad«, raabte Feldwebelen, »De bader vel i Feltkedlen, derfor er Kaffen saa kraftig og Suppen saa tynd!«

Ind imod Jul rejste jeg paa Orlov. Den Aften, jeg kørte med Skriveren til Banegaarden, spurgte jeg ham, om Orlovsspærringen ud over Flensborg var ophævet eller gaaet i Glemmebogen. Han troede, sagde han, at det sidste var Tilfældet. Det kunde være dejligt, hvis man kunde beskrive de Følelser der rører sig i en, naar Orloven er nært forestaaende. – Orlov, det var det stadige Samtaleemne. Saa meget er vist, at Tiden lige før og Rejsen hjem er den bedste, for er man først hjemme, flyver Dagene af Sted, og inden man ser sig om, er Afskeden der igen og i bedste Tilfælde med et Aars Adskillelse i Længsel og Uvished.

Da jeg var hjemme, kom der Telegram om, at jeg, naar Orloven var udløbet, skulde melde mig ved Banegaardskommandanturen i Frankfurt a/Main. Jeg kom til Frankfurt Nytaarsaften Kl. 6 og meldte mig til Underofficeren, der havde Vagt.

– Ja, det er godt, sagde han, De faar nu en Billet og kører med Toget Kl. 8 til St. Avold.

– Er mit Batteri ikke her? spurgte jeg. Der havde nemlig verseret Rygter om, at vi skulde af med Hestene og have Traktorer. Det var derfor, jeg tænkte, at de laa i Frankfurt.

– Nej, sagde Underofficeren, hvad skal de dog her. Her skyder de jo ikke, og De vil dog hen, hvor der skydes. Nej, nu faar De et Spisemærke, og Kl. 8 kører De videre. (56) Jeg fik en Kop Nudelsuppe og en Smule andet, for lidt til at leve af og for meget til at dø af, som en, der sad ved Siden af mig, træffende bemærkede.

Kl. 8 kørte jeg i et mørkt og koldt Tog af Sted til St. Avold, hvortil jeg i bidende Kulde ankom Klokken 3 - Nytaarsmorgen. Jeg spurgte paa Banegaarden, om der ikke var et Overnatningslokale. Jo, der og der om de og de Hjørner. Jeg fandt det ogsaa, en iskold Kælder med med nogle Straasække. Jeg lagde mig paa en af dem, tog en anden over mig og frøs alligevel. Timerne, til det blev Dag, var lange. Paa Bykommandanturen fik jeg at vide, at

Batteriet laa i Ro i en By, der hed Büdingen, et Par Timers Gang fra St. Avold. Gensynet med Kammeraterne var godt nok, for der var jo det, at vore Tab ikke var saa store. Vi var mange, der havde været sammen et Par Aar. Men vi skulde jo af Sted igen inden længe. En Underofficer havde faaet det Hverv at blæse til Opbrud paa Signalhornet. Han blev straks omdøbt til »Der Trompeter von Büdingen« - (jævnfør »Der Trompeter von Säckingen«).

En Nat i bidende Kulde med fygende Sne og isglatte Veje kom Ordren til Opbrud. Vi fik pakket og blev selv pakket godt ind, og saa skulde vi se, om vi kunne komme til St. Avold, hvor Toget holdt parat. Paa Grund af de glatte Vej e og Bakkerne maatte vi efterlade en Del Køretøjer undervejs og spænde tolv Heste for hver Kanon. Vor Bagagevogn stod ogsaa efterladt undervejs. Hen paa Natten kom man med et Spand Heste og spurgte, om man kunde spænde for her. Ja, det mente vi godt, han kunde. Vognene stod bremsed, og da Hestene trak til, blev Resultatet, at den paa den runde Vejbane gled ned mod Rabatten og væltede. Hele Indholdet drattede ned i Grøften, der var fuld af Sne. Der var mange, der beklagede os, men ingen hjalp, saa vi maatte selv faa Vognen paa Benene og læsset paa igen. Det var højlys Dag, da vi kom til Banegaarden. Men det første, vi gjorde, da Vognen var klodset fast paa Jernbanevognen, var at faa opstillet en Feltovn i Kupeen. Røret kom ud af (57) Vinduet. Derpaa tiggede og stjal vi nogle Kul fra Kulvognen, og saa kom der Fyr paa.

Saa kørte vi mod Vest til vor sidste Indsats i Krigen, nemlig ved Verdun.

Anders Christensen, Tinglev.

På høstarbejde med gevær på ryggen

Da slaget ved de masuriske søer standsede i foråret 1915, fik landeværns-regimentet 84 en forholdsvis rolig stilling ved den lille by Salesi. Russerne ønskede ro, og så gjorde vi det naturligvis også.

Inden vi gik over til disse fredelige forhold, havde vi dog haft en meget urolig tid. 6. kompagni fulgte med som dækning for en artilleri-afdeling. Vi havde fået lov til at hænge vore tornystre på kanonerne, og selv gik vi ved siden af. Til hver kanon hørte et dækningsmandskab bestående af en underofficer og otte mand. Landevejen førte snorlige gennem en skov; men vejen var meget glat, og så var den uheldigvis meget hvælv. Alt gik dog fredeligt og roligt, indtil vi var kommet gennem skoven. En kavaleri-patrolje blev sendt ud til siderne, men ca. seks hundrede meter uden for skoven havde russerne anbragt fire maskingeværer, to på hver side af vejen, og da vi kom frem, åbnede de ilden. Men de var dårlige skytter. Vi havde ikke en eneste såret. Der opstod dog en frygtelig forvirring i vor kolonne.

Vejen var meget glat og buet, og der var en dyb grøft på hver side. Dækningsmandskabet snappede hurtigt tornystrene, hvorefter artilleriet svingede til højre og ind i skoven. Vi gik frem og dannede en skyttekæde. Det gik altså godt for artilleriet at komme bort, for kanoner vælter jo ikke så let. Værre gik det for de efterfølgende bagagevogne. De ville

vende midt på den glatte vej; men derved kom de ligefrem ud på en glidebane, og i løbet af et øjeblik lå ti af dem nede i grøften med hjulene i vejret.

Artilleriet kørte frem til skovbrynet og åbnede ilden (58) hen over vore hoveder. Vi lå henvend to hundrede meter foran kanonerne. Klokken var ca. seks aften. De russiske maskingeværer forsvandt hurtigt; men byen Karbowa, som lå foran os, blev skudt i brand. Klokken otte fik vi ordre til at storme byen. Da vi kom frem, havde russerne forladt den. Vi samledes på byens gade. 5. kompagni blev sendt fire hundrede meter frem til sikring.

Vi undersøgte, om det skulle være muligt at få tag over hovedet noget steds; men de fleste huse var allerede brændt, og det tog os ikke så lidt tid at finde et kvarter. Mandskabet var meget træt. Vi havde marcheret 35 km. Mange smed sig uden videre ned på selve vejen, midt på den blanke is, og de flyttede sig ikke, når nogen ville forbi. Selv officererne måtte pænt gå uden om dem. I et sådant tilfælde slappes disciplinen. Soldaten bliver ligeglad. Han kan endda blive grov og give ondt af sig. Det varede længe, inden alle havde fået tag over hovedet, men så sov vi også de retfærdiges søvn.

Klokken fem om morgenen begyndte russerne at skyde. De skød det ene hus i brand efter det andet. Vi mistede to mand. Om eftermiddagen rykkede vi frem og indtog byen Sale-si. Her gravede vi skyttegrave, og her forblev vi i samme stilling i seks måneder. Det var en meget rolig stilling. Vor skyttegrav gik midt igennem en større rugmark, som ikke var blevet høstet. I tidens løb blev den et helt vildnis. Vi måtte tre gange i gang med leen, for at russerne ikke skulle snige sig ind på os og overrumple os. Der blev nedsat et kommando, en underofficer og tre menige, som ikke havde andet at gøre end at holde rugen og ukrudtet nede foran stillingen. Det var udelukkende natarbejde, men til gengæld var vi så fri om dagen. Så snart det begyndte at blive mørkt, drog vi af sted med vore leer. Bøssen hængte vi på ryggen. I lommerne havde vi tyve patroner. Disse ting var jo nødvendige til selvfor-svar, og at det ikke var uden betydning at være forberedt på enhver situation, viste sig en aften, da vi gik frem foran stillingen.

En russisk patrulje havde lagt mærke til vort (59) forehavende, og nu lå der tre mand pa-rat til at snappe en af os, som de formodentlig ville skaffe sig oplysninger hos. Vi opdagede dem dog i god tid, og det endte med, at vi tog dem alle tre til fange, og det uden at der faldt et eneste skud.

En anden aften lå vi fra klokken elleve til to uden at kunne røre os. Der blev hele tiden skudt hen over hovederne på os; men vi lå godt i dækning og havde endda fået noget rug samlet sammen. Vi lå egentlig ganske behageligt, medens det hele foregik, og da vi alle var sønderjyder, to landmænd, en tømrer og en skrædder, lå vi og underholdt hinanden om forholdene derhjemme.

Russerne lå i en lille by, der hed Kõhilin, og tømreren talte om, at han var vidende om, at kromanden derovre havde en særlig god snaps, og at han godt kunne tænke sig at liste derover for at forsyne sig med lidt af denne ædle drik.

Senere gik vi i gang med at slå græs. Det var på et areal bag ved skyttegraven, og da det var i skjul af en skov, kunne det foregå om dagen. Det var et forholdsvis let arbejde, og vi gik og havde det godt sommeren igennem. Som soldat bestiller man jo heller ikke mere end højst nødvendigt, og navnlig ikke, når man - som vi - ikke i egen interesse opholdt os i Rusland.

En skønne dag fandt russerne på at lægge deres artilleriild hen i nærheden af batail-lonskommandantens bolig, en understand, der ellers lå godt skjult i en høj inde i skoven. Indgangen kunne dog bestryges fra flanken, og det kunne chefen ikke lide. Vi blev derfor

sat til at opføre en mur af græstørv, som vi hentede i en eng i nærheden. Enten bar vi græstørvene i vore hænder eller også bar vi dem på en provisorisk bære; men det var jo et arbejde, der tog sin tid. Til gengæld blev det også solidt. Det skete en gang imellem, at chefen kom ud for at udtale sig kritisk om vort arbejde, men vor underofficer var godt skåret for tungebåndet og imødegik ham altid på en overraskende måde, og da chefen (60) en dag ikke kunne få det sidste ord, sluttede han af med at sige: »De skulle med Deres videnskabelige forklaringer have været rigsdagsmand!« Men - han sendte dog hver dag en flaske øl ud til os. .

Hen på sommeren måtte vi desværre forlade egnen her, og vi kom til Købilin; men da var den omtalte kromand med den gode snaps desværre rejst. Her ved Købilin blev den førnævnte tømmer engang sendt frem på patrulje sammen med tre andre kammerater. Inden de forlod os, stoppede tømmeren sin fine merskumspibe; men patruljen kom for langt frem og blev, opsnappet af russerne. Efter hvad jeg hørte, havde tømmeren ikke nået at få sin pibe røget, inden russerne tog dem. De betragtede hans mærkelige pibe, men de lod ham dog beholde den. Om det nu var, fordi han var en mand, der tog enhver situation med humør, eller om det var, fordi russerne mente, at der skulle en særlig slags tobak til en sådan pibe, ved man ikke; men så meget er sikkert, havde de taget piben fra ham, havde det nok været småt med hans humør. Piben blev aldrig kold hos ham.

For os begyndte der nu en streng tid, hver dag lange marchture. Busserne trak sig ustandselig tilbage. Da vi en dag skulle passere en bro, som de havde tændt ild i, holdt divisionskommandøren med sin bil ved broen og holdt tale til os.

»Ja, det er strengt for jer«, sagde han; »men nu er vi lige ved at omringe den russiske 28. arme!«

Men - russerne slap nu alligevel fra os ...

»Ja«, sagde vi til hinanden, »havde vi alle haft en bil, sådan som herr kommandøren, så var det ganske lykkedes at indeslutte hele armeen!« Men - vi måtte jo tage den til fods, og det var jo en himmelvid forskel ...

Johann H. Schramm.

Hans Chr. Pott's Indtog i Frankrig

(61) Den 5. August 1914 formerede vi paa Junkerhulvejs-Kasernen i Flensborg et Sanitetskompagni. Det tog lang Tid, før man lærte alle Kammeraterne at kende, men enkelte blev hurtigt kendt i hele Kompagniet. Til dem hørte min gode Ven, Hans Chr. Pott. Han var en af de ældste, 38 Aar. Paa Depotet var der intet Bælte, der var langt nok til ham. Han vilde gerne diskutere, havde et livligt Minespil og rullede med øjnene, naar han blev ivrig. – Han var slem til at rakke ned paa England.

I et Kvarter i Nordfrankrig stod der med store Bogstaver paa Porten »Gott strafe England!« En Indskrift, som man saa alle mulige og umulige Steder. Jeg stod Vagt om Natten

og kunde ikke modstaa Fristelsen. Jeg viskede »G«et ud og skrev med Kridt et »P«. Da Kompagniet om Morgenens mødte paa Pladsen, læste de: »Pott strafe England!«

Det var varmt i Augustdagene, og hvor svedte, vi under de lange Marchture under Fremrykningen. Hver Dag var der nogle, der gjorde »Slap«. En af de første var altid Pott. Han sagde, at han havde Gigt i den venstre Fod, Naar jeg tænker tilbage paa ham under Fremmarchen, forestiller jeg mig ham altid siddende paa Vejkanten og vikle Bind om sin Fod. Feldwebelen udnævnte ham snart til »den største Dovenlars paa den vestlige Krigsskueplads!«

Det var Middag. Vi havde marcheret omkring ved tyve Kilometer. Solen stak, Tornystret trykkede. Vi nærmede os den franske Grænse. Pott gik bag ved mig. Jeg saa tilbage. Jeg syntes, det var saa vidt, at hans »Time« var kommet. Vi kom forbi et Par store Træer. Hvor kunde det være dejligt at lægge sig i Skyggen! – Jo, rigtigt: Pott sejlede ud til Siden, satte sig paa Vejkanten og trak med Besvær Støvlerne af. Indtil Kompagniet var gaaet forbi, sad lian med en ynkelig Mine og forbandt sin Pote. Saa lagde han sig i Skyggen og hvilede en Times Tid. Derefter gik han til en (62) nærliggende Gaard for at faa noget spiseligt. Folkene forstod ham ikke. Han prøvede baade paa Tysk og Dansk. Ligemeget hjalp det. Saa raabte han, som om de var døde, og rullede med øjnene. De blev bange og kom med et Brød. Pott var tilfreds. Et andet Sted fik han et Glas Vin.

Nu maatte han have fat i Kompagniet. Der løb en herreløs Hest paa Marken. Han fik fat i Krikken og anbragte et Reb om Halsen paa den. Hans Korpus var svundet ind paa Grund af Strabadserne, men han havde dog endnu en anstændig Vægt. Det kneb med at komme op, men han var ikke hjælpeløs. Han vinkede til et Par gamle Koner, der stod og gloede paa ham, og ved deres Hjælp besteg han nu sin Stridshest. Den tog det i Galop for at slippe Byrden. Det kneb for Pott at holde sig paa den, - men ved en mere fast end kærlig Omfavelse af Hestens Hals lykkedes det ham at holde Stillingen.

Hesten tog det nu med Ro, og med en Mine, som om han var selve Generalen, red Hans Chr. Pott ind i Frankrig ...

Det gik godt en lille Mils Vej, men saa drejede Hesten pludselig ind ad en Sidevej. Pott brugte alle Kneb for igen at faa den ud paa Landevejen; men forgæves! Hesten lod sig ikke forstyrre. Den gik ind paa en Gaard, og der var ikke andet at gøre for Pott end at stige af. Bonden kom ud for at se, hvad det var for et usædvanligt Besøg, han der fik. Han forstod lidt Tysk, og da Pott nu ikke kunde faa Hesten til at lystre, forklarede han, at han vilde sælge Hesten. De blev langt om længe enige om, at Hesten skulde koste et Franskbrød og nogle Flasker Vin. – Begge Parter var godt tilfredse med Handelen ...

Pott var kommet ned paa Benene og fortsatte nu til Fods med Franskbrødet under Armen og Flaskerne i Lommen. Han tog af og til en Slurk af Flasken og kom i Stemning; men naar han kom forbi en Officer, haltede han og saa meget ynkelig ud ...

En Ammunitionskolonne holdt paa Vej en. Pott bad (63) om at faa Lov til at køre med, og det fik han Lov til - især da de saa Flaskerne ...

Vort Kompagni havde gjort Holdt. Vi Laa i Vejgrøften.. En Ammunitionskolonne kom forbi i fuld Fart. – Men hvem sad der paa Vognen og vinkede med en Vinflaske? Hans Chr. Pott, sandelig: Kompagniet lo, men, Feldwebelen sendte ham et knusende Blik ...

Da vi om Aftenen rykkede ind paa Bivuakpladsen, stod Pott der - og tog imod os.

Chr. Jepsen, Bylderup.

Cramers sidste Cigar

Byen Bialla blev indtaget, og det gik videre fremad. Det var i Februar 1915. Natten igennem var der blevet kæmpet om den lille østprøjsiske Provinsby. For Russerne maa Byen nok have haft en vis Betydning, eftersom de holdt ud længe. Men det, de efterlod til Tyskerne, var saa sandelig ikke meget værd - kun en brændende og til Dels sammenskudt By. - Et malerisk Skue var det Natten igennem at beskue dette Flammehav, hvor det knitrede og bragede ...

Endelig! Russerne trak sig tilbage, hvorefter Kamplarmen lidt efter Lidt stilnede af. Bitterlig kold var Natten. Frosten var streng, den sved ind i Marv og Ben. Vi havde været paa Fremmarch de sidste Dage og havde nu og da taget en Dyst med Russerne. Vi var i alt andet end velplejet Stand. I mere end et Døgn havde vi nu været uden Forplejning fra Kompagniets Feltkøkken.

Klokken seks om Morgenen var alting klarer forude; og Bataillonens kunde rykke standsmaessigt frem og i Kolonneformation drage ind i Byen. Indkvarteringen var nemt ordnet. - Bare ind og af med Klunset, og saa sove - bare sove. Det viste sig, at der fandtes Huse, som havde undgaet Flammerne. Vi var heldige, vi fandt hastigt et Hus. Der var ingen til at byde os velkommen, men det behøvedes heller ikke. Døren stod paa vid Gab; og vi masede ind, hele Flokken. Vi gik og vadede i Halm. (64) - Russerne havde nok boet her før os. De havde haft det rart her, saa det ud til. I Halmen laa noget Brød, der var skaaret i Terninger. Vi faldt som graadige Ulve over det og suttede paa Livet løs paa det haarde og revnede Brød. - Det smagte ... Vi kastede os i Halmen, og vi var hurtigt borte fra det hele.

Vi fik Lov til at være i Fred, til Klokken var ni. - Saa skulde da osse ...

»Hør, I kan hente Mad omme ved Køkkenet!« raabtes ind gennem Døren. - Orrh - det var ham, Køkkenkorporalen, der igen drev sit Spil. Ordet Mad kunde have en forunderlig Virkning, og det ogsaa i dette Tilfælde. Selvom vi var godt udkørte, virkede dette lille Ord helt elektriserende paa os. Vi kom paa Benene, og der blev hentet Mad ved »Kanonen«.

Her er Menuen: 1;2 Liter Suppe, bestaaende af Vand, Kaalroer og - Kød! - Ja, Kødet lavede dog et Forsvindingsnummer, for ligesom det var der, saa var det der alligevel ikke. Men ellers var Meningen jo god nok!

- So eine »Plamperei«, hørte jeg een kalde denne pæne Anretning.

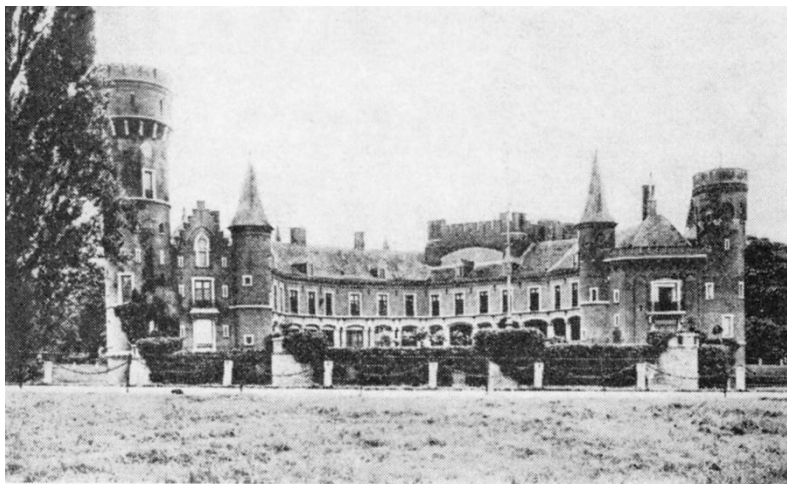
I Dag viste den kære Sol sig da igen. Udenfor var den grimme Frosttaage ved at lette. Svage Røgskyer drev endnu hen over Byen. Brandene lod til at være slukkede. Jo, her var det rart at være. En Flyver kom langsomt sejlene hen over Byen. Der blev sagt, at det nok var en russisk Maskine, der var ude for at rekognoscere. Det kan godt være, at det passede, men hvad ragede det egentlig os - ?

Her kunne vi godt tænke os at blive nogle Dage, men - det blev desværre kun til Timer, for ude paa Gaden blev der hastigt Uro ...

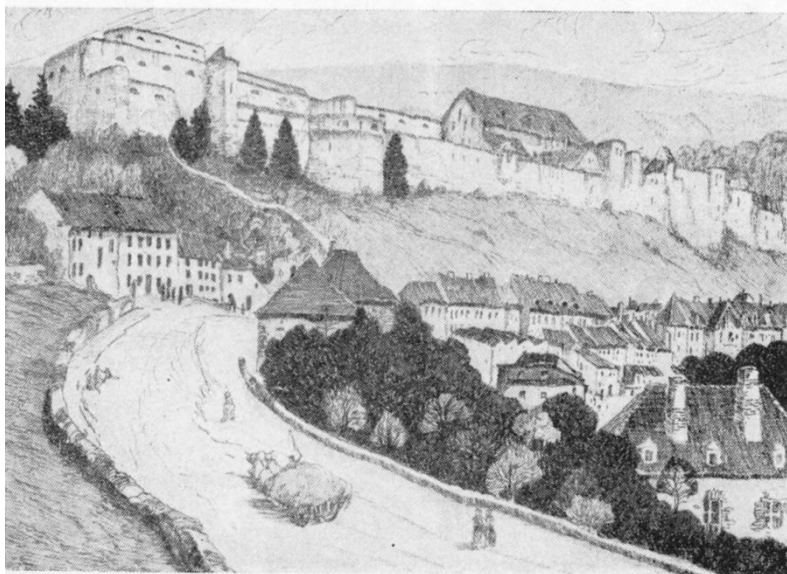
»Alarm -- Alarm!« raabes der, »om en halv Time stilles til Afmarch!«

Og nu gik det netop saa godt, men - en Ordre er en Ordre, og enhver, der har været Soldat, ved, hvad det vil sige at lystre.

Alle er vi mere eller mindre magre. Lædertøj et (65) gnaver baade her og der. Derfor er det ikke saa underligt, at vi alle sammen forsager at lette lidt paa den tunge Oppakning. Den lille ubehagelige Hakke, kaldet »Brigadeneglene, kan man da saa udmærket godt undvære, Spaden og Snørøstøvlerne ligeledes. - Bort med dette Ragelse! Der bliver lettet paa Patron-

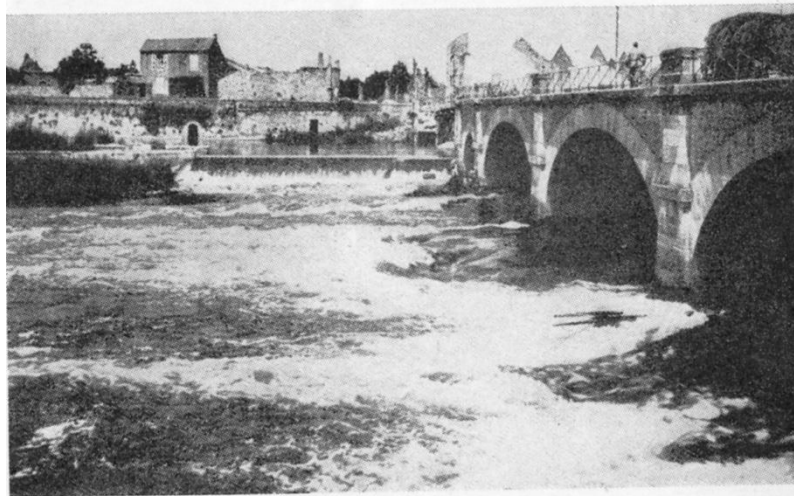
Slottet van Wynendaele

Slottet Bouillon

Ved Meusefloden

Bro over Meuse ved Donchéry

taskerne, men nej, de er jo næsten allerede tømte. Klunset bliver pakket. Man gør sig klar, og af Sted gaar det til Alarmpladsen, et lille Torv midt i Byen. Patrontaskerne bliver fyldte og saa: Færdig! – Afmarch!

Vi tramper af Sted mellem de søndrede Husrester, der tit ligger væltet hen over Fortove og Gader; men vi marcherer uanfægtet videre. Vi naar frem til det, der for kort Tid siden var en Banegaard. Det hele ser nu saa trist og uhyggeligt ud. Udbrændt er det hele. Sorte, gabende Huller skuer ned paa os. Paa et Spor holder der en Vogn. En Figur ligger paa den. Det er en Kæmpestatue af den tyske Jernkansler, Fyrst Bismarck. Statuen har, indtil Russerne kom, staaet paa Torvet i Byen Allenstein. Som en Sejrstrofæ er det lykkedes Russerne at faa Statuen slæbt med her til Bialla, og nu er den efterladt til Tyskerne.

Saa har vi da Byen bag os. Videre gaar det, frem til nye Kampe og Sammenstød med de stadig vigende Russere.

Et Par Kilometer uden for Byen standses vi af en større Vejspærring. Russerne har hugget Kørebanen op og en Del Landbrugsmaskiner er kastet sammen hulter til bulter. Her er et stort Tærskværk af Mærket »Lanz«. Hjulene har Russerne knust. Det vil volde lidt Besvær med at faa Tærskværket fjernet. Kompagni efter Kompagni passerer uden om Forhindringen, og videre gaar det. Kun Fægtningsbagagen maa man for en kortere eller længere Tid efterlade her.

Et godt Stykke foran os har vi et Par Husarer, som skal rekognoscere. Kort efter dem følger der en Infanteripatrulje paa fire Mand, til Slut kommer Bataillonens fire Kompagnier.

(66) Vejen, vi følger, gaar gennem en ret øde Egn. – Jorden ligger gemt under et tykt Snetæppe. Hist og her findes en Busk eller maaske et lille, forblæst Naaletræ, men ellers intet, saa langt øjet naar. Om jeg ikke tager fejl, fører Vejen gennem et Mosedrag. Længere oppe findes der enkelte mørke Skovhoveder. Efterhaanden, som vi rykker frem, falder der af og til spredte Skud deroppefra. Kuglerne fløjter og hviner, men heldigvis rammes ingen. Foreløbig da!

Dog, nu maa der være sket et eller andet forude, for den ene af vore Husarer tumler lidt hovedkuld af Sadlen. – Hesten maa være ramt. – Den synker sammen. En kort Stund ligger den og sparker i Luften. Soldaten giver den Naadeskuddet. Husaren bliver staaende tilbage. Hans Kammerat fortsætter.

De idelige Beskydninger bliver talrigere. De ender i smaa Skærmydsler. Fremmarchen standses af og til, fortsætter saa igen. Vi maa vel være rykket frem i tre, kanske fire Timer, da det hele ender i en regulær Kamp. Talmæssigt er Russerne underlegne, men de holder sig bestandig skjult. Ingen ser dem.

Vi har efterhaanden baade saarede og døde. Rart er det langtfra.

Under Fremrykningen nærmer Bataillon en sig et Bakkedrag. Over dets Top aner man Spiret af en Kirke samt det øverste af en Mølle. Der ligger nok en By bag Bakken.

Vor Delingsfører, Løjtnant Bang-Schmidt, der er fra Flensborg, siger, at der efter Kortet skal ligge en By der. Den hedder Drygallen.

Smeldene lød nu talrigere, og nu kommer der ogsaa Shrapnelgranater. Nedslagene kommer nærmere. Se til Husaren! Et vældigt Spring og baade Hest og Mand endte ude i Mosen - og blev der ...

Majoren saavel som de øvrige, der har siddet højt til Hest, har for længst opdaget, at det maaske var bedre om de kom ned, og nu tager de den til Fods.

Kompagnierne rykkede et efter et ud i Skyttekæde (67) og forsøgte paa denne Maade at aabne Vejen for videre Fremrykning; men Russernes Ild var ret voldsom. Mit Kompagni laa sværmet ud til venstre for Vejen og fik nu Ordre til at forsøge Fremrykning mod en Skoven 4-5 Hundrede Meter foran os. Et andet af vore Kompagnier rykkede frem paa begge Sider af Vejen for at gaa mod Bakkens Top. En saadan Fremrykning er nu ikke helt ufarlig. Russerne bed godt fra sig. Det kostede ikke saa faa af mine Kammerater Livet. – De fandt Døden i de massuriske Sumpe.

Trods den vedholdende Ild fra Bussernes Side kom vi dog fremad. Der lød en enlig Røst: »Kammerater, I skal sigte højere, de Asener sidder oppe i Trætoppene!« – . Jo, det havde sin Rigtighed, for da først et Par af dem saaret eller død var faldet ned paa Jorden, hørte Skyderiet op. Da vi naaede over i Skoven, fandt vi kun to døde Kosakker, som deres Kammerater ikke havde faaet Tid til at tage med sig. Man fratog dem Rygevarerne og Wodkaen.

Skoven, som vi befandt os i, blev snart beskudt af det russiske Artilleri. Hver Kosak-eskadron førte et Par lette Kanoner med sig. De to smaa Kanoner gik det endda med, men Russerne havde vel desuden et Batteri staaende inde i Byen foran os, for de var sværere at komme til Livs, og selv raadede vi ikke over Artilleriunderstøttelse. Først senere naaede Artilleriet frem.

Granaterne kom brummende, og med skarpe Brag eksploderede de nede i Skovbrynet. Kaptajnen fik igen Samling paa sit Mandskab. Vi søgte hen til de Steder, hvor Russernes Granater ikke faldt.

»Ja«, sagde vor Kaptajn, »vi kommer ikke videre foreløbig, vi maa blive her, indtil vort Artilleri kan naa at komme frem. Vi kan ikke foretage en videre Fremrykning. Nyd kun Hvilen!«

Og hvad var der vel andet at gøre end vente ...

Vi laa eller sad en lille Flok bag noget opsat Bøgeskov og følte os her foreløbig ret sikre. Brød har vi ikke haft i flere Dage, saa der brydes Hul paa (68) Konservesbeholdningen - uden Tilladelse. – Der er Korporal Cramer. Han sidder og ser saa tankefuld ud. Nej, se! – Han har en Cigar! Cramer vipper den mellem Fingrene. _ Skal - skal ikke. Det er den sidste. Han ved ikke sine levende Raad. Han bliver afbrudt af en af de andre Kammerater, der lige har faaet øje paa Cigaren.

»Hør, vil du sælge den, Cramer?« siger Vicefeldwebel Jürgensen.

»Sælge den? Hvorfor dog det, Jürgensen!«

»Ja, jeg spørger jo bare«, mener han og nævner en god Pris. »Hvad med en Mark!« mener han.

»En Mark! – Nej, min fine Ven, aldrig; saa ryger jeg den selv«.

»To Mark - for Pokker da«, prøver Jürgensen.

»Nej«, lyder det kort og godt fra Cramer. »Jeg ryger den alligevel selv, for hvem ved, maaske bliver det ogsaa den sidste«.

Cramer søger i Lommen og finder endelig en Æske, men den er tom.

»Aah«, siger han, »det var da osse, den er jo tom ... «

Men Cramer bliver hjulpet, han faar sin sidste Cigar tændt. Og saa sidder vi andre der og nøjes med at indsnuse Duften. Cramers Cigar gløder endnu i Aftenskumringen, han nyder den.

Og det blev ogsaa, som han selv sagde, den sidste Cigar i dette Liv. – Han var blandt dem, der samme Aften ved Midnatstid faldt under Fremrykningen mod den foranliggende lille By ...

Niels H. Lustrup, Spandet.

På fremmarch i Frankrig

(68) Jeg hørte til reserven og modtog indkaldelsesordren allerede en af de første dage i august 1914. Særlig travlt med at komme af sted havde jeg nu ikke. Jeg blev derfor hjemme den sidste nat og kørte først den næste morgen sammen med forstanderen for den tyske højskole på Nordborg slot til Sønderborg. Vi skulle nå det første morgen tog, der skulle føre os til Flensborg. Det var for resten ejeren af den første bil i Nordborg, en tysk fabrikant, der kørte os til Sønderborg.

Vi stillede sammen med mange andre på Junkerhulvej-kasernen i Flensborg, men jeg var så heldig at blive indkvarteret privat hos en hestehandler Detlefsen i Husumgade. Ham kendte jeg godt. Han havde det særlige privilegium at måtte indføre heste fra Polen og Litauen.

Allerede næste morgen marcherede vi ned til banegården. Vi passerede på vejen derved et mærkeligt optog, en civilist mellem to politibetjente. Det var min gode ven, Andreas Grau, der var medarbejder ved »Flensborg Avis«. Da han Hk øje på mig, råbte han: »Lev vel, og Vorherre være med jer!« – Jeg fik kun tid til at svare: »Tak, i lige måde, Andreas!«

Vor rejse med toget førte os kun til Büdelsdorf ved Rensborg. Her samledes alle de mandskaber, der havde ligget ved trainet i Rensborg, ved husarerne i Wandsbeck og Slesvig, eller ved dragonerne i Metz, og her formeredes de forskellige kolonner, der hørte til 9. armekorps. Denne opstilling varede en uges tid, og i den tid havde vi kvarter i staldene rundt omkring på gårdene, hvor vi sov i halmen, og da de fleste af os var fra Nordslesvig, blev der så at sige kun talt dansk.

Omsider blev vi dog klare til afgang, og toget førte os til Aachen. Her fik vor afdeling betegnelsen »Kolonne Schäfer«. Denne Schäfer, der senere avancerede til ritmester, dukkede i tiden mellem første og anden verdenskrig op i København, hvor han var formand for den (70) tyske koloni, og som sådan var han med til at tage imod de tyske »kulbåde«, som i april-dagene i 1940 bragte de tyske soldater til København. Efter 1945 blev han, hvad der var naturligt, udvist af riget.

Den første nat i Aachen tilbragte mine kammerater og jeg sammen med vore heste i en cementfabrik. Men hvor så hestene ud den næste morgen! – De følgende dage gik det så fremad mod Liège og videre gennem Belgien. I Liège standsede vi op på byens torv, mens artilleriet beskød et af forterne, der ikke ville kapitulere, med de meget omtalte 42 cm kanoner. Lufttrykket ved eksplosionerne var så voldsomt, at hestene sank i knæ, og glasruderne i de store udstillingslokaler raslede ned på gaderne.

Men det gik dog atter fremad. Vi lå i bivuak hver nat og nåede omsider frem til Mons, hvor vi fik anvist kvarter i en ny gendarmeri-kaserne. Her var der god plads til vore heste - og også til os.

Fra nu af mødte vi hver dag sårede, der kom tilbage fra de forreste linier. Landsbyerne var forladt af beboerne, og køerne stod ~ staldene og brølede. I vort følge havde vi i de dage to katolske præster, som man anså for spioner.

I begyndelsen af september 1914 nåede vi frem til egnen omkring byen Esternay. Egnen var hærget af krigen. Vi så blandt andet et fransk artilleri-forspand, der havde fået en fuldtræffer. Navnlig var den 6. og 7. september urolige dage. Vej ene var fulde af tropper. Midt på vejene marcherede Infanteriet, medens vejsiderne var optaget af køretøjer. Jeg passerede mange kendte landsmænd. Blandt dem var også Peter Chr. Hanssen fra Aabenraa. På mit spørgsmål om, hvad der var i vejen, svarede han, at man var ved at placere de forskellige troppeafdelinger på de rette steder.

I de følgende dage nåede vi til Noyon. Her mødte jeg en af dagene vor landdagsmand, Nis Nissen fra Viby. Han var ledsagernand på en sanitetsvogn, der passerede vor bivuak-plads.

(71) I den tid var der ret ofte omplacering af tropper. Således havde vi en nat lige fundet en plads, hvor vi kunne bivuakere, og fået hestene anbragt og fået skrabt lidt halm sammen til et natteleje for os selv, da der pludselig kom ordre om, at vi lydløst skulle sadle hestene og marchere af sted. Vi var naturligvis meget spændte på, hvad der var på færde, og hvorfor det hele skulle foregå lydløst. Vagtmesteren oplyste os om, at man havde opdaget, at englænderne havde slået lejrovre på den anden side af landevejen, og vi løb den risiko at komme i fangenskab, dersom de opdagede os. – Så kan det nok være, at vi »lydløst« trak os tilbage.

De følgende måneder var vi optaget af at køre proviant fra Chauny til Noyon, og så kom julen. Den fejrede vi i en landsby ved navn Babeuffe. Vi sang julesalmer, og vor fører holdt en juletale til os, i hvilken han blandt andet fremførte, at kejseren havde lovet, at krigen skulle være forbi, når kirsebærtræerne atter blomstrede. Men - ak - de nåede jo at blomstre ikke mindre end fire gange, inden der atter blev fred ...

Her i Babeuffe flik min kammerat, Mathias Jepsen fra Rørkær, og jeg besøgte af journalist J. Jensen fra »Flensborg Avis«. Han og jeg havde sammen aftjent vor værnepligt ved samme regiment i Metz. Nu gjorde han tjeneste ved en kolonne, der havde kvarter i en landsby i vor nærhed. J. Jensen bragte med sig et avisudklip af »Politiken«, som man havde sendt ham hjemmefra. I dette udklip læste vi, at det var løgn, at tyskerne havde sænket så mange engelske krigsskibe, som de (tyskerne) angav. – Da vi havde læst det, var vi ikke i tvivl om, at tyskernes nederlag ved Marnefloden og tilbagetrækningen af tropperne til skyttegravene betød, at tyskerne ville tabe krigen.

I foråret i 1915 flyttede vi vort kvarter til landsbyen Moui i nærheden af St. Quentin. Jeg havde kvarter sammen med min kammerat, smed Thaisen fra Stollig. De fleste indbyggere i landsbyen var blevet tilbage, og vi kom godt ud af det med dem. Noget andet var det (72) med vor ritmester. Han hadede civilbefolkningen, men muligvis beroede det på gensidighed, for så såre han kom ridende ned ad vej ene, for de lynhurtigt ind på bivejene.

P. Nissen, Havnbjerg.

Krigsoplevelser på vestfronten

Den 13. august 1914 mødte jeg på Junkerhulvej-kasernen i Flensborg. Jeg mødte som »Ersatzreservist« .. Vi tildeltes reserve-infanteri rgt. 86 og fik udleveret gamle blå uniformer. Da det kneb med at skaffe plads til alle indkaldte på kasernen, blev en del af os indkvarteret hos borgerne i Flensborg. Uddannelsen tog ikke lang tid. Den 1. november allerede blev vi forflyttet til Lyksborg. Her fik vi de sidste instrukser og fik udleveret grå feltuniformer.

Den 20. november gik det tilbage til Flensborg. Vi modtog en mængde ammunition og forplejning til tre dage, og så var vi klar til afrejsen til fronten. Mine forældre var mødt op for at tage afsked med mig. De medbragte flere pakker med levnedsmidler, men vi havde så store mængder ammunition at slæbe på, at det var mig umuligt at slæbe dem med mig. Jeg måtte lade de gode pakker blive tilbage; men - hvor fortrød jeg det senere hen!

Henad aften rullede toget af sted. Vi kørte i tre døgn. Der var mange standsninger undervejs. Vi var næsten nået helt ud til Ostende i Belgien, da vi efter nogle timers ophold på en banegård skiftede kørselsretning. Det gik mod syd. Den 23. november nåede vi til Noyon og fik ordre til udstigning. Herfra marcherede vi til en lille by ved navn Dives, hvor vi blev inddelt i kompagnier. Mit kompagni blev tildelt 3. bataljon; og med denne bataljon marcherede vi til Lassigny, som vi nåede den 24. om aftenen.

Skyttegravene strakte sig gennem byens udkanter, (73) men den første nat lå vi i reserve i en hulvej, hvor, vi gravede os ind i vej ens sider. Selve byen var totalt ødelagt. Vi skulle bl.a. hver nat hente forplejningen ved køkkenvognen. der kun kunne køre til Lassigny, og så bringe levnedsmidlerne frem til første linie. Vi skulle også slæbe materialer frem til tropperne foran os.

Fronten var i den tid, vi lå her, temmelig rolig; men efter kort tids forløb blev vi forflyttet til egnen omkring Dives. Vi blev indkvarteret i husene, ligesom også kirken blev taget i brug. I denne kirke fejrede vi for resten den første krigsjul, og det blev den bedste af alle de julefester, jeg kom til at opleve under krigen. En af mine gode kammerater, Chr. Johannsen fra Tønder - han faldt desværre - gav til underholdning en koncert på afstemte flasker.

I februar måned oprettedes i Dives et officerskasino, og her fik jeg chancen at blive antaget som opvarter. En aften var jeg temmelig uheldig. Jeg serverede for d'herrer officerer, og medens jeg rakte et stort stegefad frem, løb sovsen, som Jeg havde i en skål i den anden hånd, ned ad ryggen på en officer. Officeren havde sin fineste uniform på, men han mærkede ikke noget til det skete; forøvrigt havde de også smagt godt på vinen. Vi skyndte os .at servere mere vin, og jeg regnede så småt med, at hele historien ville gå ubemærket hen. Og det gjorde det faktisk også; men officerens oppasser har nok gjort store øjne den næste dag.

– Opholdet i dette rolige afsnit af fronten afsluttedes brat, for i begyndelsen af oktober 1915 blev der uro nordpå ved Arras og ved Lorettohøjderne, og vort regiment blev tilkaldt til forstærkning. Vi blev transporteret derop med toget og steg ud på banegården i Henin Lietard, og herfra marcherede vi vestpå mod byen Lens. I løbet af natten gik vi i stilling i skyttegravene foran Lorettohøjderne. Gravene var meget snavsede. Vi vadede rundt i det rene morads, og der var et skyderi uden ende. Vor løjtnant, Mühlbach, hos hvem jeg var ordonnans, faldt. Vi begravede ham senere på (74) soldaterkirkegården i den lille by Billy-montagne. Vi lå i stilling foran Lorettohøj denne hele vinteren igennem. Henad foråret 1916 flyttedes vi atter mod syd og gik i Stilling ved Vimyhøjen og ved Angres. Det var en væm-

melig stilling. Undergrunden bestod af kalksten. Der var ikke langt mellem stillingerne. Man underminerede hinandens skyttegrave og sprængte dem i luften. Vi var glade, da vi kunne forlade denne egn; - men så kom vi Uge lukt ind i slaget ved Somme-floden. Overmagten var så stor, at vi hurtigt måtte vige tilbage. Vi lå tre dage i forreste linie. Tabene var store. Når vi kom tilbage, blev rækkerne fyldt op, og så gik det atter frem. Efter fjorten dages forløb var vore tab så store, at hele regimentet blev trukket tilbage. I vort kompagni var vi kun syv mand tilbage. Resten var enten faldet, såret eller kommet i fangenskab.

Sidst på sommeren var regimentet atter blevet fuldtalligt, og vi blev nu indsat i kampen ved Bapaume og Peronne; men endelig ebbede Somme-slaget mod enden, og i oktober 1916 gik regimentet tilbage i hvil i byen Douai. Jeg blev sendt på maskingeværkursus i Beeverloo i Belgien og oplevede her herlige dage; men efter uddannelsen blev jeg tildelt regimentet 394, som lå i stilling foran Reims. Jeg var så heldig at blive oppasser for vor kompagnifører, Løjtnant Bottcher, der var fra Stavenhagen i Mecklenborg. Han var en flink og omgængelig mand. Hver uge fik han tilsendt flere pakker med levnedsmidler. I en af pakkerne var der altid så mange æg, at Jeg kunne koge et til ham hver morgen. Nu var det så uheldigt, at der i landsbyen kun fandtes en eneste brønd, og den var tilmed meget dyb. Det tog derfor lang tid at hale vand op af den. Man stod i kø for at komme til. Og det måtte jeg naturligvis også rette mig efter. Nu havde jeg indrettet det således, at jeg, inden jeg hentede vand ved brønden, hentede kaffe og brød til min løjtnant ved feltkøkkenet: men medens jeg ventede ved brønden, blev kaffen næsten kold. En morgen fik jeg en lys ide: »Hvad om du kogte æggene (74) i kaffen!« – Jeg ilede hjem og skred straks til handling. Så serverede jeg hele molevitten for Løjtnanten. Kort efter blev jeg dog kaldt ind til ham. - »Hvor kan det være«, sagde han, »at æggene er så brune?« – Der stod jeg; men jeg satte et uskyldigt ansigt op og sagde: »Jeg kan kun tænke mig, at det må have været brune høns, der har lagt disse æg«. – Om han troede det, ved Jeg nu ikke. ----

I august 1917 blev vi indsat nede ved Verdun. Vi gik i stilling foran fortet Malancourt. Franskmændene sendte i samfulde to døgn en uafslædig regn af granater ned over os. Vi var forberedt på, at der efter kanonaden ville komme et angreb, og en tidlig morgen gik franskmændene over til at storme. Hele infanteri-kompagniet blev taget til fange. Mellem dem var også min kammerat, Peter Friedrichsen fra Vesterterp.

Vort maskingevær-kompagni lå ca. to hundrede meter bag ved skyttegraven, og her blev franskmændenes fremstormen standset. Vort maskingevær og vor understand lå i en lidt fremskudt position, og det var lykkedes nogle franskmænd at komme bag på os. De skød de folk, der havde vagt ved maskingeværet, og nu kastede de håndgranater ned til os, der befandt sig i understanden. Samtidig råbte de, at vi skulle komme frem. Vi hørte også, at de lod et maskingevær hamre mod nedgangen til understanden. Vi var dog enige om, at det nok var det bedste for os, at blive, hvor vi var.

Efter en tids forløb blev det roligere ovenpå; men vi forblev nede i understanden hele dagen igennem. Vi talte om, om det mon var et af vore egne maskingeværere, der fra en mere tilbagetrukket stilling havde fyret løs på vor indgang til understanden for at gøre det af med franskmændene. Først i skumringen dristede vi os op på jorden igen, og da først kunne vi konstatere, hvorvidt vi var inden for franskmændenes eller tyskernes linie. – Egentlig havde vi ikke noget imod at være kommet i fangenskab: men det viste sig, at dette ikke var tilfældet.

(76) I marts måned 1918 transporteredes vi op til Argonner-skoven, og derfra videre til St. Quentin. Det var omkring den tid, da forårsoffensiven begyndte. Vi lå ude i linien, da

kanonerne tidlig om morgenen indledte offensiven med en to timers trommeild mod de engelske stillinger. Derefter blev de engelske stillinger stormet. Foran os - lidt nord for St. Quentin - prøvede franske soldater at holde stillingen, men det var håbløst for dem. Den modstand, vi mødte, var i det hele taget meget ringe, og den første dag kom vi hele tyve kilometer frem. Kun ved floderne og ved de smalle kanaler kunne det volde besvær med at komme frem. Tre dage efter offensivens begyndelse, den 24. marts 1918, blev jeg såret. Jeg fik en granatsplint i min ene fod og lå i fem uger på lazaret i Belgien. Skønt jeg havde besvær med at gå, kom jeg straks igen til fronten. Denne gang til Montdidier. Her blev jeg atter ramt af en granatsplint, og så var det for mig slut med krigen. - -

Efterskrift.

I alle de mange år, der er gået, har Jeg altid haft den største lyst til at se de egne igen, hvor Jeg har vandret så meget omkring. Mit ønske er gået i opfyldelse. I året 1951 tog min kone, min datter, min svigersøn og jeg i bil gennem Holland og Belgien til Lille, og her begyndte turen gennem de kendte, men nu i fredens tid så skønne egne. Vi var ved Lens, hvor vi på soldaterkirkegården havde begravet løjtnant Mühlbach fra Bremen, hos hvem jeg havde været oppasser. Vi havde dengang sat et trækors på hans grav, men kirkegården var sløjftet. - Vi fortsatte til Lorettohøjene. Det var interessant at gense de steder, hvor vi havde haft vore skyttegrave. - På Lorettohøjene stod under krigen et lille kapel, som blev sender-skudt: men nu var det atter bragt i fin stand, og det evige lys brændte derinde til minde om de mange faldne soldater. På højene fandtes soldatergrave i tusindvis. - Vor vej førte os gennem mange landsbyer og byer, som under krigen var blevet frygteligt ødelagt, men alt (76) var smukt opbygget igen. - Vi var på Vimy-højen, hvor i sin tid skyttegravene lå så nær på hinanden, at man underminerede hinandens stillinger. - Vor vej førte os gennem Arras, Bapaume, Peronne, smukke byer, men med mange store soldaterkirkegårde, der dog alle var velholdte. - Vi kom til Lassigny, hvor vort regiment havde ligget i stilling i ti måneder; men hvor var der kønt alle vegne. Den store kirke, som i sin tid blev skudt i grus, var atter rejst, dog ikke i samme størrelse som før. Og franskmændene var meget flinke mod os. Bare vi viste dem vore pas, gav de os alle de oplysninger, vi ønskede, og da vi ikke kunne tale fransk, var de ivrige efter at få fat i en eller anden, der kunne tale tysk. - Så kørte vi gennem Soissons, passerede de store skove og fortsatte mod Reims. Her havde jeg ligget i skyttegrav lige over for den store og smukke domkirke. - Så gik det til Verdun. Vi nød den storslåede udsigt over det i sin tid så hærgede landskab og aflagde dybt grebne et besøg i den store mindehal -, og så gik det atter hjemad.

Mathias Jørgensen, Abild pr. Tønder.

Episoder fra Krigens Begyndelse

Jeg hørte oprindelig til de saakaldte »Optanter«, idet mine Forældre var danske Statsborgere, men jeg kom paa Session og blev taget til tysk Soldat. Jeg blev dog ikke indkaldt de første Aar, men i 1907 blev jeg indkaldt og aftjente min Værnepligt som tysk Soldat i Bremen.

At jeg var Optant havde den Ulempe, at jeg kun kunde faa Opholdstilladelse i Tyskland et Aar ad Gangen, men saa kom der en Forordning, hvorefter man kunde blive tysk Statsborger ved at indsende et Andragende til de tyske Myndigheder og betale 50 Mark.

Jeg indsendte et saadant Andragende og blev tysk Statsborger i 1914. Samme Aar giftede jeg mig og bosatte mig i Laasled, lige Nord for Gram, hvor jeg havde købt en lille Landejendom.

(78) Da jeg nu var blevet tysk Statsborger, kom jeg igen paa tysk Session og blev igen taget til tysk Soldat. Denne Gang blev jeg taget til Luftskipperafdelingen, noget der svarer til de nuværende Flyvetropper, men senere blev jeg overflyttet til Infanteriet.

Da jeg i Foraaret 1914 bosatte mig i Laasled, var Uroen allerede stor, og det svirrede med Krigsrygter. – Der blev fortalt utrolige Ting, og Uroen bredte sig i Befolkningen. Krigsrygterne bredte sig med rivende Hast og var næsten det eneste Samtaleemne, naar Folk kom sammen. Ingen vidste noget, men Rygterne gik, at en stor Krig var nær forestaaende, og eftersom Tiden gik, blev det klart, at Spændingen mellem Landene øgedes, og at Katastrofen vilde komme, og saa kom da den skæbnsvangre August Maaned 1914.

Jeg fik min Indkaldelsesordre den 3. August og skulde møde i Haderslev. Jeg var dengang 32 Aar gammel.

Krigen og Mobiliseringen skabte en mægtig Begejstring hos Tyskerne. Nu skulde den tyske Militærmagt vise Verden, hvad et Land som Tyskland kunde udrette, naar man vilde true dets Eksistens og Interesser. Hos os derimod var der ingen Begejstring at mærke. Hos os havde Krigserklæringen skabt en stille Sorg og Vemod. Vor Afsked med Hjemmet, Kone og Børn var gribende og præget af Sorg og Fortvivelse.

Da jeg ankom til Haderslev, regnede jeg med, at Jeg derfra skulde med et af Troppetogene sydpaa, men Jeg kom ikke med. Jeg laa i Haderslev en Uges Tid. Vi havde lidt øvelse, March og lignende; men saa kom jeg med en Troppetransport sydpaa, til Aachen. Der var en underlig Stemning under Transporten. Nogle var begejstrede og jublede og sang. Det var dog nærmest de helt unge. De ældre derimod var sørgmodige og tavse. Tidens bitre Alvor havde sat sit Spor paa dem. Deres Tanker var ved Hjemmene og deres kære, som de nu havde forladt, og hvem vidste, om de nogen Sinde fik dem at se igen. Ved hver Station blev vi overøst med Gaver af (79) befolkningen. Vi fik alt muligt, Blomster, øl, Sodavand, Cigaretter, Tobak og Cigaretter, Madvarer af forskellig Slags. Gaverne blev givet i Begejstring, men blev af de fleste modtaget i Tavshed. Der var ikke ret mange, der viste Begejstring ved de Gaver, vi fik. Vi modtog dem for ikke at saarede begejstrede Givere, men saa snart Toget var et Stykke fra Stationen, blev det meste af det, der var blevet givet os, kastet ud af Vinduerne.

Alle var optaget af deres egne Tanker, og dengang var der ingen, der tænkte paa, at der skulde komme Tider, hvor vi vilde have været glade og taknemmelige for blot en lille Del af det, som vi dengang kastede ud af Vinduerne.

Rejsen til Aachen tog godt et Døgn; og efter at vi havde været indkvarteret der om Natten, fortsatte vi næste Dag til Fods ind i Belgien. Vi kom gennem Liège, Vi skulde storme Fæstningen, men den var faldet, inden vi kom.

Nu begyndte vi at kunne se Krigens Spor. I Vejgrøfterne laa forladte og ødelagte Biler. Vi saa sammenskudte Landsbyer og Huse, hvor Bohavet var slæbt udenfor og laa knust mellem hinanden. Markerne var ødelagte, og Kornmarkerne nedtraadte og opløjede af Militærets Vaaben- og Ammunitionsvoogne. Alt var ødelagt. Her i denne lille belgiske By hørte vi de første Rygter om den Maade, de belgiske Beboere forsøgte at ødelægge og skade de tyske Tropper paa. Man fortalte os, at Brøndene var forgiftede, og at Befolkningen skød paa Tropperne fra ethvert Baghold. Vi overnattede i et forladt Hus. Mens det ene Hold sov, sad det andet Hold med Ryggen mod Døren og ladte Geværer; men der skete intet.

Vi kom stadig fremad, og den 18. August kom vi med i den første Træfning. Vi slap med et Tab paa en saaret. Om Natten sov vi nu rundt omkring, hvor det kunne træffe sig, og hver eneste Nat var der en Mængde Brande rundt omkring, forarsaget af Granatekspllosioner. Der kunde falde mange Vittigheder en saadan Nat, f. Eks. (80) »Jeg synes ikke, at man ser noget til Brandbilerne eller Brandvæsenet, har de ikke noget af den Slags hernede?« Det var forfærdeligt at se den Skare af Flygtninge, der kom hver Dag - gamle og Børn, med Sengetøj og Bohave paa Trækvogne, Kvinder med Bylder under Armen. I lange Rækker vandrede de ind mod Tyskland, et Skue, man aldrig vil glemme ...

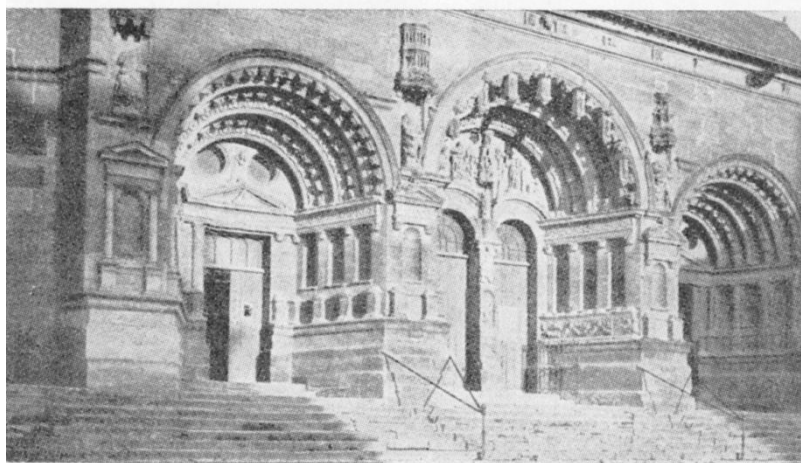
Stadig fortsatte vi vor March ind gennem Belgien, og den 23. August kom vi til Mons. Her angreb Tyskerne hurtigt uden Forberedelse af Artilleriild fra tre Sider, forfra og fra begge Flanker. Tyskerne havde her meget store Tab, indtil Artilleriet kom og begyndte deres ødelæggende Virksomhed, - saa gav det Luft.

De første Englændere, vi mødte i Belgien, havde forskanset sig bag en Jernbanedæmning, som vi fik Ordre til at storme. Fra vor Stilling og over til Englænderne var der en flad, aaben Mark, hvor der ikke fandtes den mindste Dækning, men inden der blev givet Signal til at storme, havde vore Befalingsmænd fortalt os, at det kun var Englændere, der havde besat denne Jernbanedæmning, og dem skulde vi ikke være bange for; de kunde nemlig ikke skyde. - Det var kun Sportsfolk, der ingenting duede til. - Men vi fik noget andet alt se. Englænderne havde spækket Jernbanedæmningen med Maskingeværer, og da vi fik Ordre til at storme og kom ud paa den flade og aabne Mark, blev vore Folk mejet ned i Hobevis. De faldt som Fluier; jeg blev saaret, idet Jeg fik to Maskingeværkugler gennem Ryggen, men slap jo alligevel naadigt fra det i Forhold til al den anden Ulykke og Rædsel, jeg blev Vidne til.

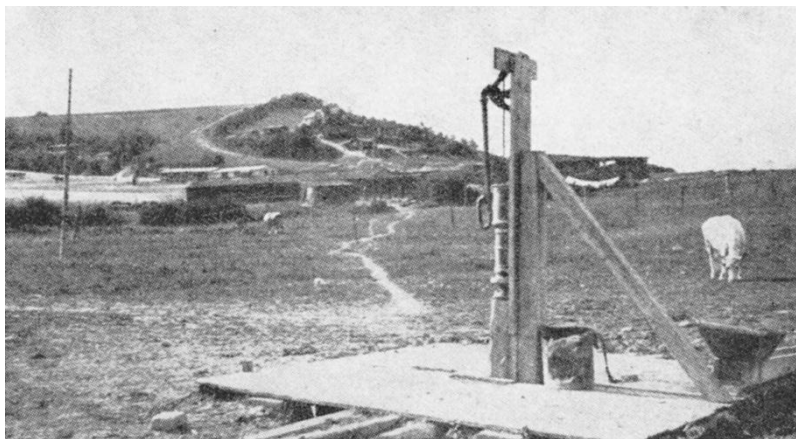
Da Kampen stilnede af og der igen blev Ro og Stilhed, blev Jeg sammen med en Mængde andre saarede af Sanitetssoldaterne baaret ned til et Hus i Nærheden. Lige inden vi naaede Huset, saa jeg min Sidekammerat ligge død, skudt, lige udenfor Huset, som han antagelig vilde have søgt Tilflugt i. Blandt de saarede var der en Engländer, der havde faaet den ene Haand skudt i Stykker. Han laa og klagede sig forfærdeligt. Nu blev (81) jeg sammen med en anden haardt saaret lagt i noget Sengetøj og baaret hen til Hovedforbindingspladsen, hvor en Læge forbandt de saarede. Alle, der var saaret saa haardt, at alt Haab var ude, blev lagt i Rækker i et Telt. Vi andre blev baaret hen i en Kirke - de kunde ikke følge med at faa Feltlazaretterne frem. - Vi blev lagt i noget Halm oppe omkring Alteret. Der var sat Vagt ved os, for der var mange, der kunde fare op i Vildelse af Smerte. Jeg laa ved Siden af een, der havde faaet hele Munden skudt i Stykker. Han puffede til mig - tale kunde

Domkirken i Kowno

Kirkeportal i Vouciers

Landskab i Champagne

Borgen Givet i Ardennes

han jo ikke - som om han vilde sige: »Kender du mig ikke?« – Det var en Soldat fra mit Kompagni, men ukendelig ...

Næste Dag blev der saa indrettet et Feltlazaret, som vi blev overflyttet til. Der blev vi plejet saa godt, som det var muligt, indtil vi kunde blive transporteret tilbage til Tyskland. Jeg var en af de sidste, der kom af Sted, men af Sted skulde vi, for Lazarettet skulde rykke længere frem.

Da vi kom længere tilbage, blev vi transporteret til Tyskland i et Lazarettog, og vi blev afsat forskellige Steder i Landet. Jeg kom til Essen, hvor jeg blev indlagt paa Krupps Fabrikkers Sygehus, der i Fredstid blev brugt som Sygehus for hans Arbejdere. Der fandtes to Sygehuse, et for Mænd og et for Kvinder, og der var Plads til 550 Patienter paa hvert, Krupps Fabrikker imponerede os meget. Det var en hel By for sig selv.

Paa Sygehuset i Essen laa Jeg sammen med to andre fra mit Kompagni, og vi havde det ganske udmærket. Her var alt, hvad vi ønskede at spise og drikke, og der blev gjort alt for at glæde og opmuntre os. Vi blev fyldt med Chokolade og Vindruer, og vi maatte selv bestemme, om vi vilde have Mælk, Kaffe eller Te at drikke. Middagsmaden, vi fik, var som til noget Bryllup. Det var overmaade flot og godt det hele.

I Essen var jeg i tre Uger, saa vilde de to andre af Sted igen, de regnede med at komme hjem. Da de vilde af Sted, vilde jeg med, men Lægerne (82) protesterede. Jeg laa med Ribbensbetændelse og var ikke rask nok til at rejse, men jeg mente nok, at jeg kunde taale Rejsen, og jeg vilde med for at komme hjem saa snart som muligt.

Jeg fik saa da ogsaa Lov til at tage med, og saa rejste vi. Da vi kom til Garnisonen, blev vi fremstillet for Lægen og beordret paa Lazaret igen, denne Gang i Slesvig. Her laa jeg igen en tre Ugers Tid, og da jeg kom ud derfra, kom jeg atter til Garnisonen og fik nu tre Ugers Orlov som Rekonvalescent. Da den Tid var gaaet, maatte jeg af Sted igen. I Garnisonen fik Jeg en let Tjeneste. Jeg var lidt sløj efter det lange Ophold paa Lazarettet og kom til at hjælpe i Køkkenet, Feldwebelen vilde ellers have haft mig til Flensborg for at uddanne Rekrutter, da jeg ja havde været aktiv Soldat, jeg undskyldte mig med, at mit Helbred ikke var saa godt mere, efter at jeg havde været saaret. Saa fik jeg Lov til at komme i Køkkenet.

I Køkkenet arbejdede vi ti Mand, og vi havde 2300 Mand at lave Mad til, saa der skulde jo en ordentlig Gryde over. Vi levede godt, for vi havde fuldt op af Varer af alle Slags; vi spiste kun rigtigt Mejerismør - ! Jeg arbejdede i Køkkenet i godt to Maaneder, men saa blev jeg afløst, og skulde til at gøre Tjeneste igen. Jeg undskyldte mig med, at mit Helbred stadig var sløjt. Jeg kunde ikke holde ud at bestille ret meget. Jeg blev saa beordret til Lægen, og efter at han havde undersøgt mig, blev jeg beordret paa Lazaret igen. Denne Gang kom jeg ogsaa til Slesvig. Her laa jeg saa et Stykke Tid, men saa blev jeg skrevet felttjenestedygtig og skulde have været med en Troppetransport, men jeg meldte mig syg igen. Jeg fik saa Lov til at vente endnu tre Dage, og da de var gaaet, var Troppetransporten jo afgaaet for længe siden, og jeg slap fri denne Gang endnu.

Vi havde hver Dag Marchture ud til Dannevirke. Det var rigtige Stroppeture. Op og ned ad Volden, den ene Gang efter den anden, men det varede ikke ret længe, inden jeg ikke kunde følge med mere og maatte lægge mig ned. Det endte gerne med, at Kaptajnen sagde til (83) mig: »Kan du ikke følge med, saa gaa hjem og læg dig, Karl som et Egetræ!« Dermed mente han, at jeg var sejg og trodsig og ikke vilde, selv om jeg godt kunde.

Jeg gik hjem og kunde ligge og have det godt, til de andre kom hjem igen. Der blev nu stadig flere og flere, der ikke kunde følge med, og en Morgen sagde den Underofficer, der havde Kommandoen over os: »De, der ikke mener, at de kan følge med, maa træde et Skridt

frem«. – En Morgen var der saa mange, der traadte et Skridt frem, at vi blev en hel lille Trop. Vi kom saa en Tur ud til »Friheden«, og vi var saa mange, at vi havde to Befalingsmænd med. Vi blev nu heglet igennem med Eksercits og Stroppeture. Vi skulde rigtigt høvles igennem. De vidste godt, at vi simulerede ...

Kort Tid efter skulde Jeg igen have været med en Troppetransport til Fronten, men da vi Dagen før havde en lille Marchtur for at vænne os til at marchere med Oppakningen, lod jeg, som om jeg besvime og drattede ned paa Landevejen. Saa maatte en Underofficer blive hos mig, og han skulde hjælpe mig hjem igen. Jeg laa i Borgerkvarter dengang, og nu maatte denne Underofficer bære mit Tornyster og Gevær sammen med sit eget, mens Jeg gik og gjorde mig til, som om Jeg var meget syg. Da vi kom hjem til mit Kvarter, sagde Underofficeren til mig: »Nu kan du godt gaa i Seng, saa skal jeg nok sige det til Feldwebelen«. Jeg gik i Seng, men var kun lige kommet af Tøj et, da der kom en Ordonnans og meddelte mig, at jeg skulde melde mig oppe paa Skrives tuen. Da jeg kom derop, spurgte Feldwebelen mig, om jeg var syg? Det svarede jeg ja til ... »Gaa hjem i Seng igen, i Morgen skal du fremstilles for Lægen!« sagde han.

Lige efter at Jeg var kommet ned og i Seng igen, kom en af mine Kammerater og spurgte, om han kunde faa min Udrustning, Gevær, Tornyster og det hele. – »Ja; det kan du lige tro, du kan«, sagde jeg, »jeg holder ikke noget for godt til jer. Du kan faa hver eneste Smule undtagen Pølsen, den har jeg nemlig spist«. –

(84) Sagen var nemlig den, at vi fik en stor, rund Spegepelse udleveret, naar vi skulde til Fronten. Han, der skulde hente min Udrustning, havde lige udstaaet tre Dages Arrest og skulde derfor til Fronten. Nu skulde han af Sted i mit Sted.

Næste Morgen maatte jeg stille hos Lægen. Den Underofficer, der skulde have ført os til Lægen, var Slesviger, men han blev ikke betroet at gaa med os, saa derfor gik Feldwebelen selv med.

Da vi kom op til Lægen, sagde Feldwebelen til Lægen: »Her har jeg en Mand. Han har nu tre Gange skullet til Fronten, men hver Gang er han blevet syg. Han har nu vævet her saa længe, at jeg aldrig tror, jeg faar ham ud igen ... «

»Saa«, sagde Lægen og saa paa mig. Kort efter sagde han: »Felttjenestedygtig!!« - og saa gik den ikke længere. Jeg skulde afløse en af de ældre, og to Timer efter var jeg færdig til at tage af Sted til Frankrig.

Hans Toft, Jernvedlund pr. Gredstedbro.

Vi skulle straffes, fordi vi talte dansk

I vinteren 1916/17 var et hold af vort kompagni ved Conde sur Seuppe i nærheden af Berry au Bac ude at grave nogle maskingeværreder. Under frokostpausen søgte tre nordslesvigere, chauffør Jacob Borch, Haderslev Amtssygehus, repræsentant August Steffen, Haderslev, og landmand Peter Juhler, Arnitlund, og jeg sammen for at få en lille sludder. Vi talte dansk, som sønderjyder plejede at gøre, når de traf hinanden. Det faldt vor gruppefø-

rer, underofficer Steffen, Hamborg, for brystet. Han for op og forlangte, at vi skulle tale sammen, så vore kammerater kunne forstå, hvad vi talte om. Peter Juhler svarede, at når tyskerne talte deres plattyske dialekt, så kunne vi heller ikke forstå, hvad de sagde. Underofficer Steffen bruste op. Juhler skulle holde sin mund og stå ret, når en foresat talte til ham. Det mente Juhler ikke var nødvendigt, når man var ude i (85) stilling. Så befalede underofficeren en gefreiter Eisenschmidt at føre Juhler til Pinguiscourt og indsætte ham i arresten

...

Der sad så Juhler i nogle dage og ventede på, at hans sag skulle for retten. Han havde det dejligt. Bataillonsstaben lå i Counuscourt, og her skulle krigsretten sættes. Undervejs til retten prøvede underofficer Steffen at indvirke på Borch og August Steffen, der skulle møde som vidner. Han fortalte dem, hvad de skulle sige i retten, men de mente begge, at det skulle de nok selv finde ud af. Nå, den høje ret blev sat, og underofficeren anklagede Juhler for lydighedsnægtelse og for at have talt dansk trods hans forbud. Så kom Borch og August Steffen frem som vidner. De hævdede begge, at alle nordslesvigere i kompagniet - der var over 20 mand - altid plejede at tale dansk sammen, og ingen af de øvrige kammerater havde taget anstød heraf. Sønderjyderne hindrede jo heller ikke de andre i at tale deres dialekt, selvom de slet ikke kunne forstå et muk. Ligeledes fortalte de, at underofficeren på vejen til retten havde søgt at påvirke dem, ved at fortælle, hvad de skulle sige for retten.

Men så vankede der en ordentlig omgang til underofficeren. Retten var meget forstående, og Peter Juhler blev frikendt, og sønderjyderne blev ved med at tale dansk både i og uden for tjenesten, som de altid havde gjort. Men underofficer Steffen forsvandt fra kompagniet for ikke at vække anstød,

Ved samme kompagni havde vi en kompagnifører, Feldwehellsøjtnant Scharfbier fra Flensborg. Han holdt en dag en tale til kompagniet om, at krigen ikke hørte op, før englænderne på deres knæ kom og bad om fred. Vi sønderjyder grinte lumske i skægget og mente, at så ville det vare meget længe, inden krigen sluttede.

Samme løjtnant Scharfbier var ivotrigt den første til at forlade kompagniet, da revolutionen kom. En officersstedfortræder måtte føre kompagniet tilbage over grænsen til Tyskland.

Hans Hansen, Haderslev..

En Armeringssoldats Oplevelser

(86) Jeg mødte til Session i Gram i Foraaret 1905 og til Generalsession om Sommeren og blev overført til Landstormen. Jeg troede, at Jeg aldrig skulde lære en Soldats Haandværk; men da Krigen brød ud i August 1914, skulde jeg den 23. August melde mig til Stamrullen og maatte saa møde til Session i Arnum. Det var lille Juleaftensdag, og jeg blev udtaget til Infanteriet. Saa gik det godt til den 7. April. Da maatte jeg stille i Flensborg paa Junkerhulvejskasernen. Jeg blev dog forbigaaet og kom hjem igen. Den 10. Maj maatte jeg

tage til Haderslev og blev erklæret duelig til Arbejde. Saa kom den 1. Juni den røde Seddel, og samme Dag gik det til Haderslev. Jeg gik ellers og rensede Roer, da Ordren kom. Efter en hurtig Afsked med Hjemmet drog jeg noget beklemt af Sted og var klar over, at denne Gang gik det ikke saa let. Vi var den Aften mange i Haderslev, der skulde stille næste Dags Morgen.

Dagen kom, og vi tog Opstilling paa Kirkepladsen. Om Middagen gik Toget med os sydpaa. I Flensborg kom der flere til. De var fra Vesteregnen. Om Aftenen naaede vi Hamborg og blev i Baad sejlet ud til tre Skibe i Hansahavnen. Om Natten kom der flere til fra Mecklenborg. Vi var nu ialt 2000 Mand.

Den første Dag opholdt vi os paa Skibet og kunde kun se over paa Molen. Henad Aften kom en Mand ud til os. Han skulde koge Kaffe. Nogle fik en Kop, men den kostede 10 Pf. En Del af os fik en Kop med Kaffegrums; men det var ogsaa det, der kostede Pengene, for Vandet var vel fra Havnen.

Endelig paa Trediedagen kom vi i Land og fik paa . et Spisehus ved Havnen et Maaltid Mad. Det smagte godt oven paa det tørre Brød. Saa gik det de næste Dage løs med at iklædes. Om Tøjet passede, gjorde ikke noget. Vi fik det smidt i Armene og kunde saa selv bytte bagefter. Omsider havde vi faaet det hele og laa nu paa Skibet som rigtige Soldater.

(87) Om Aftenen, da vi skulde til Ro, vilde jeg dække mig til med mit Tæppe, men det blev borte for mig; det kunde jeg ikke forstaa; men omsider opdagede jeg, at det var revnet fra øverst til nederst. Dagen derpaa »besørgede« jeg mig et andet paa Soldatermaner -. Hvad Ejeren har sagt, ved jeg ikke ...

Endelig kom vi i Land og blev opstillet og inddelt i Korporalskaber. Vi sørgede for, at vi kunde blive saa mange dansktalende sammen som muligt. Saa blev Navnene skrevet op, og da vor Underofficer hørte mit Navn, spurgte han, om jeg var fra Skærbæk. »Nej«, sagde Jeg, »fra Hurup«. »Vi tales ved senere«, sagde han. Det var P. K. Petersen fra Sillerup, senere Hoptrup Hovgaard. Derefter blev vi ført til Banen og indladet, og saa gik det efter Bremen til. Da var vi klar over, at det gik til Vestfronten. Vi kørte i Kreaturvogne. Der var sat nogle Bænke derind, og om Natten laa vi, som vi kunde det bedst; men to Mand var der ingen Plads til at ligge ned. De maatte skiftes med et Par andre.

Endelig anden Dags Aften naaede vi Trier. Vi havde dog først været i Belgien og var blevet omdirigeret. Her i Trier fik vi noget at spise. »Tag Skeen med«, blev der befalet.

Vi blev inddelt i Hold; men vi var jo ikke vant til at tage Skeen med, og jeg glemte da ogsaa min og løb tilbage for at hente den, men da var den allerede borte. En af mine Venner, Anton, havde ogsaa glemt at faa sin Ske med tilbage, og da han vilde hente den, var ogsaa den naturligtvis borte. Han bandede fælt. Jeg havde lidt ondt af ham og laante ham jævnlig min Ske - d. v. s. hans egen ...

Om Morgenen naaede vi Sedan. Der fik vi et Stykke Brød og en Bid fedt Flæsk. Saa kørte vi mod Vest over Maas floden. Den oprindelige Bro var sprængt, og den interimistiske knagede fælt, da vi passerede den. Endelig kom vi til vort Bestemmelsessted. Vi blev udladet paa en Mark i Nærheden af Neufchatel ved Aisne-floden, og efter en March paa omkring fem Kilometer (88) naaede vi en lille By, som hed Proviseux, hvor vi blev indkvarteret. Hele Vej en havde vi øsende Regn, saa vi var ikke helt tørre, da vi kom i Hus. Om Natten vaagnede vi og kunde ikke forstaa, at vore Tæpper var vaade. Det viste sig, at det regnede ind ad Vinduet, men Dagen efter fik vi det dog tætnet. Man udleverede nu et Knippe Halm for hver ti Mand; men jeg var saa heldig at sikre mig et ekstra Knippe, og det delte vi saa og laa dejlig blødt.

Efter et Par Dages Forløb fik vi et Køkken stablet paa Benene, og derefter fik vi noget tiltrængt Mad. Jeg tror, vi fik Ærter en hel Uge. Vi blev inddelt i Hold, som skulde arbejde, nogle skulde udføre Skansearbejde ved Fronten, . andre bygge Barakker i Meunville ved Aisnefloden, atter andre kom til Bykommandanturen, blandt dem var ogsaa jeg. Ti Mand af os kom til at tærsk Hvede i en stor Lade. Her var der et lille Motortærskværk.

En Dag kom nogle høje Herrer fra Staben. De vilde vide, hvordan det gik med Tærskningen. »Naar det gaar godt, tærsker vi 11 Centner«, svarede jeg. Det var de godt tilfredse med, og det var vi ogsaa. Endelig var Laden tom, og vi kørte saa Hvede hjem fra Hæssene. Dem var der mange af paa Markerne, lige siden 1914. Der skulde ogsaa bjærges Hø. De franske Beboere hjalp med, og Artilleristerne ogsaa. Vi satte tre store Hæs. Høet blev senere presset og sendtes til et Provianteringsdepot. Til sidst kørte vi Gødning ud og spredte den med vore Hasselgrebe, hvorefter vi pløjede og saaede Hvede. Saa var vi endelig færdige med Arbejdet paa Marken.

Efter Arbejdet ved Landbruget byggede vi Understande bag ved Reservestillingen. Vi gik frem om Aftenen og kom tilbage næste Dags Aften. Saa havde vi en Fridag. Vi arbejdede i Nærheden af Berry au Bac. I September begyndte de store Kamphandlinger. Der var trukket mange Troppeenheder sammen, og vort Skansearbejde standsede for en Tid. En Morgen, da jeg sammen med en anden var ude i Skoven for at hente Træ (89) til Køkkenet, kom der Bud om, at vi nu igen skulde gaa i Gang med at bygge Bunkers. Et Hold kom af Sted, og af dem faldt der fire Mand, men ingen heroppefra. Jeg fik et daarligt Knæ og blev sat til let Tjeneste, idet Jeg blev sat til at plukke Æbler. Vi var et Hold paa ti Mand. Der var tre store Æbleplantager og en Mængde Frugt. De Træer, der var reserveret for de høje Herrer, bar et Skilt, hvorpaa der stod: »Kun til Officerer«.

Nu havde vi det »kedelige« Uheld, at Stangen, som vi slog Æblerne ned med, tog Magten fra Manden og fo'r ind i det forbudte Træ. Vi var vel nok heldige, for nu gik Æblerne ind paa vore Stuer, og Resten blev opbevaret paa et Loft. De fleste raadnede dog i Vintrens Løb. En Del af dem blev sendt til en Marmeladefabrik i Evernicourt. Saa blev der uddelt Marmelade. Det hændte dog, at den gærede, og saa var den ikke saa, god at fordøje ...

Jeg var hjemme paa Orlov i fjorten Dage, som dog gik alt for hurtigt, og vi kom atter paa Skansearbejde bag Fronten. En Dag kørte vor Løjtnant ud til os for at se, hvad vi lavede. Ride kunde han ikke, for han var engang faldet af Hesten og foretrak nu at køre. Han bar en Faareskindspels, men Franskmandene fik øje paa ham og skød. Han vendte hurtigt om og forsvandt, Han sagde senere, at han ikke kunde begribe, at de vilde skyde efter hans ringe Person. Han var ellers en flink Mand, havde været Toldembedsmand i Hvidding og sagde, at han godt kendte sine Pappenheimere. Han gjorde ikke os heroppefra Fortrød.

Nu gik det mod Jul 1915. Juleaftensdag var vi foran, men der blev ikke arbejdet meget, for enhver gik i sine egne Tanker, og der blev ogsaa her og der nynnnet lidt paa en Julesalme, og endelig bruste Salmen »Stille Nat, hellige Nat« gennem Graven. Alt Arbejde laa stille. Om det saa var vores foresatte, der ellers Opmuntrede os til at bestille endnu mere, kunde de ikke staa for denne Stemning. De forblev tavse. Arbejdet fortsattes, men i meget nedsat Tempo. Vi laa bag en Skov, og der var (90) temmelig roligt her. Der kom et Par Løjtnanter forbi. De gik langs med Graven, men det var fed Lerbund, vi arbejdede i. Jeg havde i Lerkanten indridset Ordene: »Verdenskrigen 1914-16«. - »Menneske«, sagde de, »vil De blive her endnu længere?« - »Ikke saa gerne«, svarede jeg. - Juleaften fik vi et Stykke Steg og Kartofler samt et halvt Franskbrød. Vi var en Del Danskere, og vi slog os

sammen og havde ogsaa et Juletræ. Det var pyntet med røde og hvide Lys, og vi fik det tændt. Nogle af os var i Besiddelse af den lille Sangbog, som Nordslesvigsk Kvindefor-
 ening havde udgivet, og vi sang nogle Sange; men Sangen blev ikke til saa meget. Stem-
 ningen greb os, og af og til lagde en og anden sig ned paa Madrassen og fældede i Smug en
 Taare. Vi var vel allesammen lidt kede af det, men da det havde fortaget sig, kom Humøret
 atter tilbage, og vi glædede os over vore Postsager. Vi havde baade »Modersmaalet«,
 »Hejmdal« og »Flensborg Avis«, og en Del Pakker havde vi ogsaa faaet hjemmefra, pakket
 af kærlige Hænder. Vi sad og glædede os. Da gik Døren op, og vor Feldwebel kom ind og
 ønskede os en god Jul. Han kunde desværre fortælle os, at vor Kammerat, Theodor Car-
 stensen fra Grønnehæk, var afgaaet ved Døden paa Lazarettet i Malmaison og skulde be-
 graves anden Juledag paa Soldaterkirkegaarden i Malmaison. Vi skulle følge ham til Gra-
 ven.

En Dag i Julen skulde vi med paa en Klapjagt, som Officererne arrangerede. Der var ti
 Jægere, og der gik fire Klappere mellem hver af dem. Der var mange Harer og Høns og
 Kaniner, og der blev skudt 123 Harer, 60 Kaniner og en Del Agerhøns. En Elle saksisk
 Løjtnant skød nogle og tredive Harer og mange Høns. Han havde ikke een Forbier. Naar
 Skyttekæden kom nær paa hinanden, samledes Klapperne i Midten. Jægerne vendte sig saa
 om og skød bagud. Denne Jagt fik dog et lille Efterspil. En Løjtnant lagde Mærke til, at en
 af Klapperne stak en Kanin i Brødtasken. Han meldte nu til vor Løjtnant, at der var en Gav-
 tyv blandt dennes Folk. Da (91) Jagten var til Ende, og vi kom hjem til Byen, gjorde vi
 Holdt, og man takkede os for den gode Jagt; men vor Løjtnant sagde da, at der fandtes en
 Tyv i Rækkerne, og han vilde gerne have, at denne skulde melde sig. Vi saa paa hinanden,
 men saa traadte Manden frem og vilde aflevere Kaninen. Han fik Lov til at beholde den ...

En Dag efter Nytaaret sagde Feldwebelen, P. K. Petersen, at der var Brug for nogle Folk
 til at fælde Træer. Han ønskede, at vi heroppefra skulde melde os, saa mange som muligt.
 Det var et Arbejde bag Fronten og kunde maaske vare længe. Vi var en Del, der meldte os
 og kom tilbage til Pionerparken i Juvicourt. Syv Mand var vi, og vi fik Kvarter i en dejlig
 Stue, hvor der var bord og Bænke og en Ovn. Vi behøvede ikke at fryse. Vor Forplejning
 fik vi ved en Maskingeværafdeling. Og saa fældede vi Træer. Det var i Nærheden af St.
 Erme. Det var nærmest Egetræer, og de skulde være mindst 35 cm tykke og ikke over 65
 cm, desuden uden Knaster. Her var der Træer, der gav seks Længder paa 3,25 m, saa det
 var fine Træer. Om Morgen kom nogle af de Tropper, der laa i Ro, ud til os for at hjælpe
 til ved Arbejdet. Vi udpegede de Træer, der skulde fældes. En Morgen kom en Feldwebel
 ud med 40 Mand. Han ønskede, at alt skulde foregaa paa militærisk Vis. – Soldaterne stod
 ret, mens han meldte deres Ankomst. Vi sad endnu ved Morgenkaffen, jeg for Bordenden. -
 »Lad blot Folkene træde af«, sagde jeg, og vi morede os kosteligt, fordi vi var blevet saa
 høje, at vi modtog Meldinger fra en foresat. Han blev noget betuttet, da han opdagede, at vi
 kun var menige.

En Dag, da jeg havde fileten Sav til, vilde jeg sørge for lidt Lunhed i Stuen om Midda-
 gen, naar de andre kom hjem. Ovnens vilde dog ikke rigtig brænde. Der stod dog en Flaske
 med Petroleum ved Siden af, og jeg tog derfor en Slat og hældte den paa Ilden. Det resulter-
 rede i et mægtigt Brag. Ovnens røg langt bod. Det viste sig, at det ikke var Petroleum, men
 Benzin, Jeg havde anvendt. Stuen var sort over det hele, men Vinduerne (92) holdt - jeg
 havde heldigvis aabnet dem. Sikkert Arbejde jeg havde med at gøre rent! Alt var snavset, og
 Træet, som vi havde opstabet bag ved Ovnens, laa spredt til alle Sider ...

Saa fik den gode Tid Ende, og vi kom ud i Stillingen igen ved Berry au Bac, hvor vi byggede Stillinger og Bunkers. Vi kom fra Asken i Ilden.

Peter Rossen, Rurup.

Små oplevelser fra krigen 1914-18

Jeg gjorde under krigen tjeneste ved reserve-infanteriregimentet 215 og havde det held så godt som under hele krigen at fungere som overordonnans ved officers-kasinoet. Her skal Jeg fortælle et par små oplevelser fra kampene ved Verdun.

Det var i 1917. Inden vi kom ud i forreste linie, var vi stationeret i Margriennes. Det var begyndt at blive knapt med forplejningen; men inden for kasinoets område havde bykommandanten anlagt en stor have med alle slags grøntsager; men - der var rigtignok sat pigtråd omkring haven, og for en sikkerheds skyld gik oven i købet en gammel landstormsmand vagt derude. Jeg fik dog en snedig ide, og den slog an. Ganske simpelt forærede jeg den landstormsmand, der en aften havde vagttjeneste fra kl. 10-12, en flaske brændevin, og en time senere sov han nok så fredeligt. Så skred vi til værket. Vi hentede alle de grøntsager, som vi havde brug for. – Forplejningsofficeren overrumplede os, medens mine folk var ved at bringe grøntsagerne ned i kælderen. Han ville have at vide, hvor disse grøntsager korn fra - og så sent. Jeg fortalte ham, at Jeg havde købt dem i Metz. Da han så spurgte, om han måtte se indkøbsbeviserne, svarede Jeg naturligvis »Javel« og viste ham de bilag :- som jeg selv havde udfærdiget. Så gik han ... Dagen efter var hele feltgendarmet i funktion for at finde de formastelige; men til os kom de ikke ..

Sådan noget ulovligt gjorde vi »naturligvis« ikke ...

(93) Gamle frontsoldater tænker sikkert endnu med gru på Fosses-slugten, Herbebois og Ornes-slugten ved Verdun. Her fik jeg en aften ordre til at komme frem til kommandanten, som ville tale med mig. Jeg drog af sted, godt forsynet med allehånde levnedsmidler. – Medens vi var på vej frem, blev vi pludselig overrasket af et mægtigt artilleri-bombardement. I et nu var alle mine ledsagere borte. Jeg stod alene tilbage og måtte nu selv finde vej. Månen skinnede, og jeg fumlede videre op over en høj. Pludselig fik jeg lige foran mig øje på et uhyre. Jeg syntes ligefrem, at det stod og vinkede mig hen til sig. Jeg kunne mærke, at hårene rejste sig under min stålhelmet; men jeg tænkte ved mig selv, at skulle dette være enden på min tilværelse, så skulle det i hvert fald ikke være godvilligt. Jeg halede min revolver frem, afsikrede den og kravlede fremad. Men da Jeg kom hen til »uhyret«, viste det sig at være en lille pony, en af de små fleste, som man brugte til at trække kærerne. Den havde under en eksplosion sat livet til her, og man havde rejst den op på bagdelen. Nu var alt kødet pillet af den, og månelysen skinnede ind gennem skelettet. -

Det var med et lettelsens suk, jeg gik videre, og jeg kom også helskindet tilbage.

H. Jeppesen, Vojens.

Sælsomme oplevelser på Balkan

Det regiment, som Jeg hørte til, lå i efteråret 1917 nede på Balkan, nærmere betegnet i den del, der dengang kaldtes Serbien - i dag Jugoslavien.

Vi lå i stilling på en bjergkam og havde gravet os ned, så godt dette nu lod sig gøre. Undergrunden var hård og næsten umulig at grave i. Overfor os lå der franske tropper. De havde det bestemt ikke bedre. Så skete det, at jeg blev syg. Jeg forlod skyttegravnen og kom tilbage til det sted, hvor bataillonsstaben lå i kvarter. Her opholdt jeg mig kun et par dage. Jeg blev sendt længere tilbage til en lejr tæt ved byen Gradko. Denne lejr var beregnet for syge og letsårede rekonvalescenter.

(94) Herfra fik jeg sygeorlov og kunne rejse hjem til mine kære i Vestslesvig. Min orlov varede i 28 dage, men en ret stor del gik jo med rejsen.

Det var rart at komme hjem og gense alle de kære ansigter, men afskedstimen kom, og jeg måtte atter ud på den lange rejse.

Jeg ankom til lejren ved Gradko netop som en større transport skulle sendes ud til fronten. Jeg havde ellers tænkt mig et ekstra ophold her, men den gik altså ikke. Allerede den næste dag drog vi af sted. Vi var et halvhundrede mand under anførsel af en underofficer. Nu må man ikke forestille sig, at det dengang var så let at rejse fra det ene sted til det andet. Nej, der lå det helt anderledes. Man har der de store bjerge og vældige skove, og samfærdselsmidlerne var kun ringe. Tyskerne havde nok forbedret lidt på «let hist og her, men dog langt fra i tilstrækkelig grad.

Turen begyndte godt nok med jernbanen. Senere blev vi befordrede med svævebane. Turen var meget interessant og strakte sig fra den ene bjergkæde til den anden. Så blev vi læsset på en lille feltbane og skrumlede af sted i nogle umagelige trækasser. Så holdt toget ved endestationen. Resten af vej en skulde tages til fods. Det kneb svært for underofficeren at holde styr på de mange mennesker, af hvilke så godt som ingen ønskede at komme ud i skyttegravnen igen. Der var nogle, der forsvandt, og hvad kan man vel sige til det - ?

Også jeg og et par af mine kammerater »trykkede« os. Underofficeren måtte drage videre med resten. Det blev jo hans sag. Foreløbig blev vi altså her i nogle dage. Hvor længe vort ophold ville vare, vidste vi på dette tidspunkt ikke.

Vi henvendte os til den stedlige kommandantur. - Vi fortalte, at underofficeren havde så godt som jaget os bort ... ville ikke have os med ... Ih, hvor kunne man lyve! Men folkene på kommandanturen troede os selvfølgelig heller ikke; men de frygtede skyttegravens (95) folk og føjede sig foreløbig, Vi blev noteret i en bog, og senere fik enhver af os en lap papir stukket i hånden. Lappen gav anvisning på mad og drikke samt et sted, hvor natten kunne tilbringes. Det var jo godt og netop det, vi ønskede.

I de næste tre dage drev vi den af; men så gik den heller ikke længere. Så var den tid da gået. Det var en hel pæn lille flok, der var forsamlet foran byens kommandantur. Hver mand flik overrakt en seddel til aflevering ved kompagniet, og så - god rejse, kammerater - af sted med jer!

Hen på eftermiddagen nåede jeg frem til regimentets hvilestilling. Man skulle jo have det overstået. Jeg trådte straks ind på kompagni-kontoret. - Hvordan mon dette ville spænde af. ~ En ordentlig skylle ville det jo nok give.

»Musketer Martinsen melder sig tilbage fra syge-afdelingen i Gradko!« meldte jeg og smækkede hælene sammen. Hælesmækkeriet havde hos prøjserne meget at sige. Det gik nu

slet ikke som ventet. – Overhalingen udeblev i denne omgang, og stor skade var der vel ikke sket –, tænkte Jeg.

Feldwebel Zehlmann så op, han kiggede hen på mig og lagde derefter pennen bort. Så rejste han sig fra sin plads.

»Nej, se, der har vi jo vores Martinsen ! Velkommen tilbage! – Rund og frisk som en fisk, ser Jeg. – Godt, godt, Martinsen. Håber, De nu er rask igen!«

Han gjorde et kort ophold.

»Så må vi have Deres papirer«.

»Papirer ... ???« - forstod jeg ham rigtigt ?

»Ja, papirer, for pokker, fra afdelingen - og lønningsbogen .«

»Nå, ja, et papir havde jeg da; det fra kommandanturen i N. Soldaterbogen har jeg ikke«.

Jeg rakte ham papirslappen.

Han tog lappen og kiggede lidt på den. -

»Aha, en regning ... !«

(96) Den gode hr. Zehlmanns ansigt formørkedes for et kort øjeblik, men så lyste hans ansigt atter op.

»Ja«, sagde han henvendt til mig, »så var det jo din lønningsbog, Martinsen. Den må Jeg have«.

»Har ingen bog, hr. Feldwebel«, sagde jeg.

»Hvad? – Jovist så; nu bare frem med den!« sagde han fast og bestemt.

Atter forsikrede jeg ham, at jeg ingen bog havde.

Hvorfor, ville jeg ikke fortælle ham; men det havde jo også sine gode grunde ...

»Hvad er det, De siger mand! – Du har ingen lønningsbog?« næsten skreg han. »Men - hør, har de da ikke givet dig bogen dernede, da du igen skulle sendes herud ?«

»Nej, det har man ikke«, sagde jeg.

Det kunne man af gode grunde heller ikke, for jeg havde undervejs derned brændt den, for så kunne man aldrig senere henvise til det ene og det andet, som var nedskrevet i bogen.

»Ja, men hvad er det da for nogle idioter, der sidder dernede på kontoret«, forsatte Feldwebelen. »De må jo have beholdt den; men lige meget. Jeg kommer vel til at forsyne dig med en ny; men pas bedre på denne bog, for du må forstå, , at der ellers let kan komme kludder i det«.

Jo, jeg forstod ham og sagde tak! – Ved mig selv grinede Jeg.

Efter at dette var i orden, sagde Feldwebelen, at det ikke var værd, at jeg straks begav mig ud i skyttegraven. »Nej, ser du, Martinsen, min kone har plaget mig for en mand til at grave haven. Se, det er vist noget for dig. Gå du kun om til hende og sig, at du er manden, Jeg har sendt«.

»Javel, hr. Feldwebel!« Jeg hilste og skyndte mig ud af kontoret. Nå, det troede han! Nej, jeg skulle ikke nyde noget. Jeg vidste af gammel erfaring, hvordan det gik til der. Konen hængte over en hele tiden, mens man var der, og bestilte man ikke nok, så blev der et hus af (97) den anden verden, for sikken en kæft dette menneske havde. – Nej, farvel og tak! Ske, hvad der vil!

Jeg tog mit kluns og vandrede af sted til kammeraterne ude i skyttegraven. Det vidste man da, hvad var! Den gamle blev vel gal i hovedet, men ham om det! Der gik et par dage. Tilfældet ville, at jeg løb på vor kompagnionordonnans.

»Hej, Martinsen«, sagde han. »Det er netop dig, jeg søger efter«.

»Så-åh! Hvad vil du mig?«

»Jo, ser du, det er fra vor Feldwebel Zehlmann. Du skal straks gå hen til løjtnant Meister og melde dig. Denne har fået besked om at sende dig tilbage«.

Hm - hvad mon dette skal betyde?

Jeg stod lidt og grundede over sagen, men. sagde så: »Åh, hør Bruckart, er han gal i hovedet?«

»Gal? – Hvad mener du ?«

»Jeg mener, er han sådan lidt ... lidt -«

»Ja, men hvad og hvem mener du ?«

»Feldwebel Zehlmann - selvfølgelige.

»Nå-åh, han fejler heldigvis ikke noget, kan jeg forsikre dig«, svarer Bruckart og slår en latter op.

»Godt, så kan du godt hilse ham fra mig og sige, at Jeg nok skal komme«.

Så gik enhver til sit.

Så står jeg da atter inde på kontoret. Jeg afleverer den lovbefalede hilsen, og der har vi den gode hr. Feldwebel Zehlmann i egen person.

»Nej se, den kære hr. Martinsen! Allerede tilbage? – Ville nok have snakket lidt med dig hin anden dag, men ... nå, du havde så travlt med at komme lidt ud til kammeraterne!«

Den gode Feldwebel er trods alt en flink mand, indrømmer jeg overfor mig selv.

»Men lad det nu ligge«, fortsætter feldwebelen. »Hm, ser du, hvordan er det - din soldaterbog er jo borte - men sig mig Martinsen. har man fra lejren sendt dig hjem på denne såkaldte »sygeorlov?«

(98) »På hvad for noget?« – Jeg skulle have lidt tid til at tænke mig om.

»Ja, hjem på rekonvalescentorlov, når du så forstår det bedre«.

»Nej, hr. Feldwebel, jeg har absolut ikke været andre steder end i lejren«, forsikrede jeg - skønt det var den sorteste løgn.

»Ser vi det. Kan man kludre med det ene, kan man vel også gøre det med det andet«, mente Feldwebel Zehlmann.

Han nynnede lidt for sig selv, medens han betragtede mig indgående. – Om man nu bare kan bevare masken, så han ikke opdager noget, for ellers ved man aldrig, hvad der kan ske

...

»Hør, hvad er det, man siger om dig, Martinsen. -

Er du »ein Däne?« Feldwebel Zehlmann ser nysgerrigt og spørgende på mig.

»Gør man det, hr. Feldwebel? – Når folk siger det, må det vel have sin rigtighed«, indrømmer jeg ærligt.

»Godt, godt, min ven. Så er der ikke mere. Om en time eller så kan du komme her igen for at hente dine papirer, og i morgen tidlig kan du så drage hjem på orlov«.

Jeg var lige ved at falde ham om halsen, men hilste og skyndte mig bort.

Man var mere end forundret, da jeg efter kun fjorten dages fravær igen trådte ind i stuen derhjemme hos mine kære ...

Hans Martinsen, Vodder.

Kammerat, fortæl!

Fortalt af Jens.

(99) Det var i krigsåret 1917. Infanteri-regiment 74 var efter ret hårde kampe blevet trukket tilbage for at hvile ud og få de gabende huller i rækkerne opfyldt. Erstatningsmandskabet var just ikke gjort af det bedste materiale og bestod af folk, der havde været såret, samt af halvgamle karle og halvvoksne, der indtil nu havde gået med en hånd ved mors skørter.

Regimentet forlod en skønne dag hvilekvartererne bag byen Lille, og fra at ligge som armereserve var vi nu for to dage siden havnet i stillingen ved Loretto-højene. Og sandt at sige, her var det ikke rart at være, for her var luften tyk ...

»Hej, du, Jens, hvor kan du ligge og snue i et sådant vejr? – Op med dig nu!«

Det er Marius, der siger det..

Ja, så må man vel til det. – Jeg lader mig glide ned fra hønsereden og står på gulvet. Endnu er jeg ikke helt vågen, men - det lader nu ikke vente længe på sig, for det er rent forfærdeligt, som franskmændene tordner løs. Jorden gynger, og hulens tømmer giver efter. - Marius ser ud til ikke at have det alt for godt. Han er bleg og ser alvorlig ud.

Marius er ung, kun 22 år, og - man vil jo gerne leve lidt endnu. . . Marius er »Marius« blandt venner, men ellers er han min løjtnant: jeg er hans oppasser og har været det, siden han kom ud til os for mere end to år siden. Han er fra Hamborg og ud af det velkendte manufakturfirma Sehlmann-Clausen & Co. - Eneste søn. Jeg kender næsten huset ud og ind, skønt jeg aldrig har set det, men - det får jeg nok lejlighed til, når krigen er forbi, mener Marius. Bums - Bums ... Det brager fælt. Marius ser op på os; hans ansigt er ligesom lidt fortrukket. Der er angst i hans øjne ... Fritz Huntas, vor telefonist, er her (100) (100) også. Også han ser ret betænkelig ud, som han sidder der med »Knebrekassen«. Denne er dog tavs som graven, som manden selv. – Ingen forbindelse ...

Den anden telefonist drog i aftes ud for at reparere ledningen, men han er ikke vendt tilbage, så ...

Jeg forstår godt Sludre-Fritz tavshed. Ellers kan han nok bruge munden. Han er vel nok den livligste af os.

Marius begynder at fløjte ... bare et par takter, så holder han inde, næsten som om han burde skamme sig.

»Å, I fjolser ... som I sidder der! bemærker han.

Jeg gumler på en tør brødskorpe og tager af og til en slurk kold kaffe af bægeret.

»Marius, hvad om vi tog os et slag kort I Hvad mener I?« sagde jeg og gjorde et ophold i gumleriet.

»Ja, ja«, siger Marius, »skal vi spille »66«, må vi have en fjerde mand med - og hvor får vi ham fra?«

»Ham? – Ham skal jeg nok få fat i«, råber Fritz Huntas. Skydningen deroppe er blevet voldsommere. Han har rejst sig, slipper telefonkassen og forsvinder ud gennem den lave dør. Den falder i efter ham.

Jeg finder piben frem, men kommer så i tanker om, at vi jo ingen tobak ejer. – Å, jo, det er vel nok den rene elendighed. Piben bliver puttet tilbage i lommen - til bedre tider ...

»Ja, du, jeg er ikke bedre stillet. Ikke en eneste cigaret,« siger Marius og ser over på mig. – Marius har fundet kortene frem fra trøjelommens dyb, hvor de har deres faste plads. De er således nær ved hånden. Kortene er alt andet end appetitlige. Slidte og flossede, men de er da brugelige. Løjtnanten har allerede blandet dem og delt dem om.

Nå dal Det lille vindue bagud formørkes. Døren går op og se, der kommer vor ven Fritz Hunfas dumpende ned i hulen til os. En anden mand følger ham i hælene.

»Hu – ha! Det er da skrækkeligt deroppe. Sikken et vejr!« siger han, medens han fjerner stålhelmen og sætter sig. – Vi kigger på vor fjerde mand. Han ser (101) ikke ud til at være af de yngste. Måske kan han være tredive år eller deromkring. Vor nye mand ser på løjtnanten og melder sig.

»Reservist Alders - Hans Adders,« tilføjer han og ser over på løjtnanten.

»Åh, lad være med det sludder. – Jeg er Marius - kort og godt. – Og hvor er du så ellers fra, Alders?« tilføjer han og gør samtidig plads på bænken. – »Kom, her kan du så sætte dig«.

»Åh, jeg er ellers fra Hamborg, men har været en del i udlandet. – Kom hjem nu under krigen fra Göteborg i Sverige«.

Nej, se, er du også fra Hamborg? Det er jeg også«, udbryder Løjtnanten og stopper op midt i kortuddelingen. »Hør, Alders, siden du har været i udlandet, må du vel have en eller anden profession!«

»Ja, jeg er udlært i manufakturbranchen, har været førstemand i firmaet Sehlmann-Clausen & Co

»Hvad har du? – I min fars firma! – Det var vel nok et mærkeligt træf«. .

»Hvad siger du - De ... ! – Det var næsten mere end mærkeligt!« udbryder Hans Alders.

»Ja, men endnu mere mærkeligt er det, at du, der har været uden for landets grænser, kommer her. – Hvorfor blev du dog ikke i Sverige i stedet for at rejse hjem og komme ud i alt dette her?« siger løjtnanten helt indigneret.

»Ja«, mener Alders, »der kan jo være både det ene og det andet, som vi, der er ude i det, kun fatter. – »Har I«, fortsætter han, »forresten hørt, at man oppe i Sverige er meget tyskvenlig indstillet og godt kunne tænke sig at gå i krig på vor - Tysklands - side? – Jeg opholdt mig deroppe i længere tid og tjente ret godt med penge, men efterhånden, som krigen trak i langdrag, og jeg ikke fandt på at tage hjem, kom man ind på den tanke, at jeg var fejg og burde fjernes fra landet

– Ja, så brød jeg op, rejste hjem og meldte mig, og så er der ikke mere, udover at jeg altså nu er havnet her«. (102)

»Hm, ja, det er næsten som en roman, Alders«, udbryder Marius og tilføjer i »Hør venner, la' os så få begyndt. Du begynder, Jens«. – Og så meldes der både »Trommer« og »Piber«. Man ler og glemmer, og kortene klaskes med smæld i bordpladen.

Brag på brag lyder ned tid os hulebeboere. Det gynger og knager i hytten, og fra loftsrummet oven over os kommer der på en gang en sand kaskade af jord ned og gør det mindre let at se. – Spillet må dog omsider opgives - En larm så skrækkelig har jeg aldrig oplevet før ... – - Så høres der en hedt anden lyd.

»En mine!« råber Marius, og i det samme kommer der et tryk, så åndedrættet standser og derpå et brag. Døren

ned til vor hule springer op, og derpå lyder en knasen af træ.

»Ud, ud !« råber Fritz Huntas. »Hulen styrter sammen!« – Han og vi andre styrter af sted, og ikke et øjeblik for tidligt ...

Der var intet tilbage af det, der engang havde været en hule. Styrket sammen lå den der, begravet under et helt bjerg af nedstyrtet jord.

Vi krøb op på randen og skuede ned i det dyb, som kun en eneste mine havde lavet.

»Ja, hvor er vi mennesker egentlig små«, sagde Alders og holdt en blødende hånd frem.
- »I kommer lige til at forbinde mig«, tilføj er han hæst ...

Intet nyt fra vestfronten.

Vi kender alle dette slagord, for tyskerne brugte det ofte. Særligt anvendtes det, når den tyske hærledelse ville skjule, at de havde haft store tab, eller når de ville fortie, at de tyske linier var presset tilbage. Det gjaldt jo om ikke at vække uro og bekymring på hjemmefronten ...

Vort regiment, 86'erne, havde i længere tid ligget i stilling ved Lassigny. Det var i begyndelsen af 1915. – En aften blev første bataljon taget ud af den forreste linie og besatte reservestillingen. Glæden var dog af kort (103) varighed, for vi fik udleveret »jernportioner« og ammunition, hvorefter det gik tilbage til en jernbanestation. Med tog gik det nu ud i den mørke nat.

Da togrejsen var overstået, kom vi ud på en større marchtur, men langt om længe nåede vi ud til en sandstenshule. Den var så stor, at den kunne rumme en hel kampformation. Med blandede følelser tilbragte vi her nogle timer. Vi var nemlig klar over, at der ventede os en hård omgang.

Inden daggry gik vi frem til en ødelagt skyttegrav. Den var fyldt med døde eller sårede soldater og kun få levende. Da det blev lyst, viste det sig, at afstanden over til franskmændene kun var halvtreds meter. Kort efter, at det var blevet lyst, begyndte det franske artilleri at beskyde os. Vor stilling lå i flere timer under ild, og da vi var uden beskyttelsesrum, havde vi store tab. Fra andet kompagni trak fyrre mand sig tilbage til en jægerafdeling, der havde gode dækninger i en skov.

Jeg havde søgt ly hos nogle pionerer, der havde rejst en simpel dækning; men pludselig røg en granat ned i dækningen til os. Pionererne råbte omgående: »Ud!« Vi styrtede af sted med lynets fart. Jeg fik hverken gevær eller hjelm med. Det viste sig dog, at det var en blindgænger; men vi fik os vel nok en slem forskrækkelse.

Hen imod aften stilnede skyderiet af. Tyskerne var nemlig gået frem og havde erobret det franske artilleri. Vi fik ordre til storm, og vi tog både franskmænd og farvede kolonialtropper til fange. Vi fortsatte vor fremrykning og nåede ned mod byen Soissons. Da jeg sammen med en flok kammerater, hvoraf mange var her fra Nordslesvig, ville søge dækning ved banedæmningen, fik vi inde fra byen en så morderisk maskingeværild, at vi omgående måtte søge ned i granat hullerne. Her blev vi liggende til herimod aften. Det var hundedoldt, og jeg tør nok sige, at vi frøs.

Under vor hurtige fremrykning var det ikke muligt for feltkøkkenet at følge med. Jeg blev derfor i den (104) sene natteime sammen med en flok kammerater beordret tilbage for at opspore Feltkøkkenet. Vi fandt det i en sandstenshule, og efter at vi havde forsynet os med brød og kaffe til os selv og til vore kammerater derude, drog vi atter frem. Vi måtte passere et terræn, der var fyldt med granathuller og med døde soldater, både tyskere og

franskmænd og kolonialtropper. Det var en trist og gruopvækkende vandring. Nerverne stod på højkant, og man oplevede her noget, man hele sin levetid ikke glemmer.

Vi lå i stilling foran Soissons i seks dage. Så blev vi afløst. Da vi kom tilbage til regimentet, havde man rejst en æresport, som vi marcherede igennem. Der blev holdt taler til ære for os, og man råbte hurra for de hjemvendte. Bataljonen havde haft store tab, og blandt de faldne var der også mange sønderjyder, men hærledelsens beretning lød således: »Intet nyt fra vestfronten«.

Jørgen Skau, Todsøl pr. Bolderslev.

Erindringer fra Krigen 1914--18.

Andendagen efter Krigens Udbrud i 1914 blev jeg indkaldt og tildelt 3. Batteri, Reserve Fodartilleri Regiment 21. Første og tredje Batteri blev senere selvstændig Bataillon 36. Vi var med gennem Belgien og ind i Frankrig og saa her megen Nød og Elendighed. I Førstningen gik det rask fremad, vi var næsten helt igennem Argonnerskoven, men saa begyndte Tilbagetog; hver Dag var vi i Stilling og skød nogle Skud med Kanonerne. Saa igen tilbage, - indtil vi først i Oktober 1914 kom i Stilling mellem Servon og Cernay. Her laa vi i en lille Poppelskov og var efterhaanden godt indbygget. Den første Hytte, vi byggede, fik vi ikke Lov til at beholde ret længe. Franskmændene sendte af og til en Hilsen i Form af Granater eller Shrapnels. En Dag lige over Middag kom igen nogle Skud. Vi havde lige lagt os paa Lejet og skulde have et lille Hvil. Det første Skud gik over os og slog ned ca. 50 m fra os; da fik vi travlt med at komme (105) ned i en Understand, som var temmelig bombesikker. Det næste Skud gik ind i den Hytte, vi lige havde forladt. Da Skydningen hørte op, og vi kom frem fra Understanden, saa det ikke godt ud, og vi var blevet husvilde. - Saa blev der bygget igen, men ned i Jorden og godt forsynet med Støtter og tre Lag Egestammer ovenpaa, saa den var temmelig bombesikker.

Her i denne Poppelskov holdt vi Jul to Gange- 1914 og 1915. Første Juledag 1915 var vi, en Del Danskere, samlede til en lille Fest. Det var Mads Gram, Københoved, som havde indbudt os. Han laa ved 1. Batteri. men i samme Skov. Der var bl.a. Durst, Hammelev, P. Jørgensen, Nordborg; Math. Højrup, Bedsted, Gotfred Enemark. Rangstrup, Jes Miang, Dyndved, og Fr. Christensen, Gramby. Vi sang vore danske Julesalmer, og M. Gram læste Julefortællinger af Hæfter, som var blevet sendt hjemmefra. Saa fik Gram Kaffekedlen over, og vi fik en Kop Kaffe. Kager var jo blevet sendt hjemmefra, og enhver stillede med sin mere eller mindre beskadigede Kop, saa det var ikke noget flot Kaffestel, der var i Brug.

Det blev en efter Omstændighederne helt hyggelig Aften, men vi savnede jo alle vore kære derhjemme og de har naturligvis ogsaa savnet os haardt.

I den lille Skov laa vi til hen paa Sommeren 1916 og kom saa til Somme, hvor det gik meget haardt til. Vi havde her en Del saarede og døde.

Peter Thomsen, Kegnæs.

Krigserindringer.

Da jeg ikke havde tjent aktivt som Soldat, blev jeg først indkaldt den 4. August 1915. Vor Kommuneformand i Tornum, som samtidig var Lærer, sagde tit til mig, at han ikke kunde forstaa det, de maatte have glemmt mig. Men jeg trøstede ham med, at min Tid kom nok, og hans Tid kom nok ogsaa. Jeg tror nok, at han døjede mere, end jeg gjorde, for han havde nemlig (106) anlagt sig en Mave; den har han imidlertid nok mistet i sin Soldatertid

...

Men jeg fik altsaa Ordre til at stille i Haderslev den 4. August 1915. Jeg havde allerede været indkaldt i Januar sammen med Jens Rasmussen fra Tornum. Vi kom til Hamborg, hvor vi blev undersøgt, Jeg kom dog hjem som ubrugelig til al Krigstjeneste, men Jens maatte blive der. Det var han meget ked af, men første Gang, han korn paa Orlov, gik han til Nordarmeen. Saa blev jeg indkaldt igen i Marts og blev taget til det lette Kavaleri, men jeg kom hjem igen. Dog den 4. August var det Slut.

Jeg havde lige faaet Selvbinderen ud og skulde til at høste Rug, men det maatte jeg lade andre besørge. – Denne Gang var der ikke noget, der hed Kavaleri. Jeg kom til Rensborg og blev uddannet som Infanterist, og den 15. November gik det til Vogeserne, til Regiment 187, femte Kompagni, som havde lidt svære Tab. Vi var uddannet som Bjergtropper, og der var Bjerger dernede, indtil tusind Meters Højde.

Vi kom i en forholdsvis rolig Stilling. Den laa paa et Bjerg. I Nattens Mulm og Mørke gik vi i Stilling. Jeg var en af de første, som kom paa Vagt. Vi stod Dobbeltpost og laa kun 30 Meter fra Franskmandene, saa det var jo ikke hyggeligt.

Den første Jul fejrede vi paa et Slot, som hed »Drei Ehren«. Vi var ellers kommet tilbage i Ro, hed det sig, men det blev til Eksercits fra Morgen til Aften. Jeg glemmer aldrig en Dag, da vi var ude at eksercere. Da vi var færdige, sagde vor Kompagnifører paa Hjemvejen: »Singen!« Det gentog han flere Gange, men ingen efterkom Ordren. Han var en »forfærdelig« Karl, hvor der ingen Fare var; men der var altsaa ingen, der havde Lyst til at synge.

Da vi saa kom hjem paa Appellpladsen, vendte han Hesten, og saa hed det: »Tilbage igen!« Atter ud paa Eksercerpladsen. Det gav to Timer ekstra, og det var med at smide sig ned og springe op igen. Da vi saa var (107) færdige med det, gik det atter hjemad mod den lille By Ingersheim, men efterhaanden maatte vi til at synge, ellers havde det vist givet to Timer til. Det blev ikke det store Sus med Sangen. Ja, man forstaar ikke, at der ikke var en, som havde en Kugle tilovers for ham, vi havde dog skarpe Patroner med os.

Saa tilbage til min Uddannelses tid i Rensborg. Jeg maatte af Sted til Fronten uden at komme hjem paa Orlov. Min Broder Mads havde forsøgt at gaa over Grænsen, men blev taget ruf en Patrulje og maatte ti Maaneder i Fængsel. Først sad han en Maaned i Rødding, hvor han bekendte, at han vilde over Grænsen, saa kom han til Flensborg og sad der en Maaned, og de sidste otte Maaneder sad han i Neumünster. Derefter i Trøjen med det samme efter udstaaet Straf og saa af Sted til den russiske Front, hvor han blev haardt saaret i 1917. Han fik et Lungeskud, som han lider under den Dag i Dag. Men jeg kunde ikke komme hjem paa Orlov, hvor ofte min Kone end søgte. Ansøgningerne kom altid tilbage med den Bemærkning, at min Broder havde været straffet for Faneflugt. Jeg kunde jo ogsaa være en farlig Forbryder.

Inden jeg maatte af Sted til Fronten, besøgte min Kone mig i Rensborg, og saa tillod hun sig den Frækhed at gaa til Stabsfeldwebelen og spørge høfligt, hvor det kunde være, at

hendes Mand ikke kunde komme hjem paa Orlov, naar andre nok kunde komme hjem. Saa revnede Ballonen. Jeg blev omgaaende tilkaldt. Han spændte sin lange Sabel om, og saa var det blot om at samle Knoglerne sammen, for nu brød Tordenen løs. Jeg skulde lære min Kone ikke at komme med saadan en Frækhed overfor ham, som var Lærer i Civil! - - -

Ja, det var jo ikke saa lidt. Det blev ikke til Orlov. Jeg maatte til Fronten, men fra Fronten fik jeg min Orlov som de andre, dog først efter et Aar derude.

Iver Schmidt, Melby pr. Lintrup.

Den, der tror -

(108) Vi skrev den 6. august 1914.

På gårdspladsen ved Junkerhulvejskasernen i Flensborg herskede der denne dag ved middagstid, som også i de foregående dage, et sandt virvar. Råb og kommandoord smældede ud over pladsen. Igen i dag var et hold af reservens årgange mødt frem for at blive indrulleret i hæren, trække i uniformen og gå i krig. Navne blev opråbte og af skrivelserne indførte i mandskabslisterne. Langt om længe havde man det overstået. Det første, der ved en genindkaldelse altid sker, er en undersøgelse for at få konstateret, om de indkaldte nu også alle er sunde og raske.

– Er der nogen, der vil melde sig syg og skal til læge? Det var den gamle, obersten, der råbte. – Det skulle han nu aldrig have gjort, for - hvilken overraskelse for ham! Hele flokken var syg, viste det sig.

– - Hvad! - Obersten troede ikke sine egne øjne. – Nå, sådan! Obersten så lidt ubeslutsom ud, men - han var en gammel rotte, hvorfor han kort og klart erklærede, at dette her var imod reglerne. »Mumpitz!« kaldte han det.

– Hør folkens, så standser vi foreløbig her. – Om to timer stiller I igen, og så får vi se. – Han trak sig tilbage. Hvorfor tage det så højtideligt! Vi syntes, det gik udmærket. Da de to timer var gået, dukkede obersten atter op. Han var i perlehumør og havde nu genvundet fatningen. – Nå, folkens, hvor var det, vi slap! Var der altså nogen syge her? råbte han muntert.

Om der var! – Omtrent halvdelen af de indkaldte meldte sig.

– Nej, se, se! – Der er stadig nogle, der er syge, men vi får se ... ! – Om to timer kan I stille igen, snurrede han - og forsvandt igen - ånd i kasinoet, hvor han vel forsøgte at skylle ærgrelsen ned med et krus Øl eller to.

Så stillede der da op for tredje gang.

– Nå folkens, så er vi vel nu alle raske! Slet ingen syge mere! – Obersten var ret fornøjet. Dette endte jo nok, som han ønskede det. – Jo, bare have lidt (109) tålmodighed. - »Keine Hexerei!« Der meldte sig dog denne gang en lille flok på 14-15 stykker. Obersten så alt andet end venlig ud, men han havde dog endnu en triumf på hånden, og den spillede han nu ud.

– Den af jer, der tror, at han vil dø inden aften, slipper denne gang og kan frit rejse hjem til sin egen begravelse. Obersten havde sejret - så godt som da, for nu havde han opnået at kyse folkene; men der var virkelig en, der meldte sig, »en mand på gravens rand« - og det var Hans.

Hans fik lov til at rejse hjem, for, nå ... Hans klarede frisag i første omgang, men det varede kun fjorten dage. Så kom der igen bud efter ham, og da slap han ikke hjem.

– Men han døde dog ikke dengang ...

Fortalt af »Hans«.

Hos Wilhelm og sønner.

Da jeg i tyve års alderen var til session, blev jeg helt kasseret. Jeg fik et såkaldt »kassationsbevis«, et gult papir, hvorpå der stod, at jeg aldrig skulle møde til militærtjeneste, heller ikke i tilfælde af en krig. Jeg havde en brokskade.

Da krigen brød ud i 1914, var jeg altså godt garderet, og man kunne da heller ikke bruge mig, for jeg led af blæresten. Denne lidelse blev jeg opereret for i juli 1915, og kom mig godt efter den.

I 1916 fik jeg ordre til at møde til session. Jeg tog mit gule papir med, men fik den besked, at det gjaldt ikke mere. Tyskerne regnede som bekendt ikke med papirslapper - heller ikke deres egne. Ved undersøgelsen så lægen nok de ar, jeg havde på bugen. Han spurgte mig, om jeg kunne gå. Det kunne jeg ikke nægte, da jeg jo kom gående, og jeg svarede derfor: »Ja, det kan jeg«. – Jeg blev »Kv.«

Et stykke tid derefter fik jeg den røde seddel med, ordre til at møde på Junkerhulvej-kasernen i Flensborg. (110) Nu havde jeg jo hørt af andre, hvorledes de reklamerede og ikke blev indkaldt. Det gjorde jeg også. Jeg havde solgt en del motorer og andre maskiner til landbruget og forklarede, at jeg måtte blive hjemme for at holde disse i gang.

Møde måtte jeg jo alligevel, men mit navn blev ikke råbt op. Jeg kunne gå op i skrivestuen og få den røde seddel påtegnet og kunne rejse hjem igen. På skrivestuen spurgte man, om jeg ikke havde smør at sælge, det havde jeg ikke, men jeg havde en god madpakke med; det skulle vi jo have. Den gav jeg dem, og så kunne jeg rejse hjem igen. Dette gentog sig fem gange, og til sidst blev jeg så kendt på skrivestuen, at jeg gik derop straks om morgenen og spurgte, om jeg kom hjem igen.

Jeg måtte dog stille nede i gården og kom senere op og afleverede min madpakke. Feldwebelen var endda så fornuftig, at han sagde, jeg skulle beholde den, da jeg var fra en by, og der havde man det knapt. På landet havde man nok af gode sager. De fik nu pakken alligevel.

Den femte gang, da jeg om morgenen var oppe og spurgte, hvordan det ville gå denne gang, sagde feldwebelen, at nu kunne jeg få den røde seddel med hjem, og så stille igen om fjorten dage. Hertil svarede jeg, at jeg ikke ville være postbud for ham. Han syntes også, at det var lidt hårdt, men han forklarede, at det nyttede ikke at reklamere igen. Man havde nemlig fået en ordre gående ud på, at nu skulle alle ind, »også når det går ud over virksomhederne«. Han kunne dog forstå, at det var noget andet med mig, hvor så mange virksomheder ville gå i stå, og han rådede mig til at gå ind til hans kaptajn og tale med ham, skønt han troede ikke, at jeg ville opnå noget, og det gjorde jeg heller ikke.

Da jeg kom ud igen, spurgte feldwebelen, hvordan det var gået. Jeg sagde, at det gik dårligt. »Ja«, sagde han, »jeg var bange for det«. Så sagde jeg til feldwebelen, at hvis Jeg virkelig skulle indkaldes, så kunne han nok sørge for, at jeg kom til en ordentlig troppedel, ikke (111) noget med heste, og heller ikke infanteri, og det lovede han mig.

De mange gange, jeg stillede nede i gården eller i et eksereerskur, forefaldt jo et og andet. Den ene gang blev et navn råbt op, og der blev svaret: »Han er død«. - »Hvad?« råbte sergenten, og det blev gentaget, at manden var død, så blev han slettet i listen, og så var han død.

En anden gang fik sergenten et telegram, medens han råbte op. Han så i det og gik så videre i listen. Lidt efter kom der en ung mand styrtende. Han var blå i hovedet af anstrengelse. Det var ham, der havde sendt telegrammet. Han var kommet for sent. »Ja«, sagde sergenten, »det er slemt, nu har vi udtaget dem, vi skal bruge, og De kommer ikke med, men må rejse hjem igen«.

Den sjette gang, jeg måtte møde, havde jeg igen reklameret meget kraftigt, skønt jeg vidste, det ikke ville hjælpe. Da jeg som sædvanlig forhørte mig på skrivestuen om morgenen, sagde man, at jeg i dag ville blive indkaldt. Jeg skulle være sømand. Det var nu ikke det jeg havde tænkt mig, og det var også kun delvis rigtigt. Jeg skulle til marine-infanteriet i Gestemünde. Vi var ca. 20 mand, og det var en overmath, som hentede os. Jeg ville ikke have min kone med til Flensborg, da Jeg havde set, hvor tung afskeden var for så mange.

Vi marcherede til banegården. En del fik lejlighed til at tage afsked med slægt og venner, og omsider kørte vi. Jeg havde skrevet et brevkort hjem, hvorpå der stod: Så tog de djævlé mig alligevel, men jeg skal gøre, hvad jeg kan for at komme fra dem igen. Det fik jeg puttet i en brevkasse. Min kone fik det, men ordet »djævlé« havde censuren streget.

I Eidelstädt blev vi jaget ud af toget og fik en dejlig hvidkålssuppe. Det var den 28. februar 1917. Her lå der kontraordre til vor fører, og vi skulle nu til Bremerhaven og være søsoldater, Vi kørte så videre gennem Hamborg. I toget lærte jeg to fra min hjemegn at kende, nemlig degn Andresen fra Nykirke, syd for den (112) nuværende grænse, og lærer Jes Feddersen fra Hørn, noget længere sydpå. De havde jo begge reklameret så længe som muligt, men nu måtte de af sted.

Vi kørte længe og kom sent om aftenen til en lille banegård. Jeg ved ikke, hvad den hed. Der opholdt vi os det meste af natten i en ventesal. Så kørte vi videre om morgenen til Bremerhaven, hvor vi blev jaget ind i de lokaler, der ellers bliver benyttet til folk, som emigrerede til Amerika. Om middagen blev vi beværtet med en art suppe; det var mest vand, og den smagte ikke godt. Vi fik to bajerske pølser til. Dem spiste jeg og tærede forøvrigt på min medbragte madpakke.

I. C. Rasmussen, Løgumkloster.

Hjem på orlov.

Det var under den første verdenskrig. På kasernepladsen i Altona herskede der et broget virvar. De ældre mænd, hørende til landstormens årgange, skulle gennemhegles, før de kunne betegnes som nogenlunde rigtige soldater - i det mindste gode nok til at kunne gå ud til fronten og måske dø for kejser og fædreland, som det jo så smukt hed ...

Foreløbig var man dog ikke nået så vidt, Mændene syntes at være lidt tunge i det. Befalingsmændene råbte og skreg sig hæse. Rekrutterne blev jaget hid og did og vidste snart hverken ud eller ind.

Nu for et øjeblik siden var kaptajnen også dukket op. Når denne fandt, at sagen ikke gik »schneidig« nok, oplod han sin mund og råbte op, så alle kunne høre det. Jo, kaptajnen var ikke blid, når det kom over ham. – Aldrig havde de stakkels landstormsfolk hørt manden sige et venligt ord. Man frygtede ham og kaldte ham »den gale mand«.

Rekrutterne var som sagt ældre mænd, vel omkring de 40 år. Mange danske mænd fra Nordslesvig taltes her i rækkerne, og de havde det ikke godt, for det kneb tit med sproget.

(113) Kresten Borg og Thorvald Lund var fra samme lille landsby. Også her holdt de sammen og var i samme korporalskab. Kresten stod i første geled, og Thorvald havde sin plads bag ham. Godt havde det været, om det havde været omvendt, for Kresten var nu alligevel lidt tung i det. Derfor lagde man ofte mærke til ham. Dagens tjeneste var endelig forbi. Nu sad man og hyggede sig på fællesstuen, om man da ellers kan kalde det for hygge; men snakken gik lystigt. Også vore to venner sad og sludrede. Thorvald havde netop i dag modtaget brev hjemmefra, og om det sad han nu og fortalte sin ven, Kresten. De havde hinandens fortrolighed.

»Ser du«, siger Thorvald, »Maren skriver her i brevet, at jeg vel nok husker, at vi snart har palmesøndag, og at vor Niels skal konfirmeres. – Og om de ikke kunne vente mig hjem til dagen. Jeg måtte vel nok kunne få fri til det. – Ja, men (let er jo sandt, Kresten, du har jo Jes. Han skal jo også konfirmeres ikke?

Kresten havde indtil nu siddet i sine egne tanker, men siger så: »Ja, Thorvald, Sine skrev netop om det samme til mig i går; men hvordan skulle det vel lade sig gøre. – Jeg tør bestemt ikke gå hen til kaptajnen«.

»Åh, hvad, æde en kan han vel ikke«, mente Thorvald, og så blev der ikke snakket mere om denne sag. .

Ved opslag var det bekendtgjort, at kaptajnen kunne træffes på skrivestuen fra 11 til 12, om man da ellers havde noget at drøfte med ham. – Jo, det var godt nok, men hvem turde vel vove sig ind i løvens hule?

Det var den næste formiddag. Tjenesten var til ende. Og hvem er det, der da vover sig frem til skrivestuens dør? Det er - Thorvald Lund. Thorvald har taget sin beslutning, koste hvad det vil. Han vil hjem. Niels skal ikke savne sin far på konfirmationsdagen. »Frisk mod - Antonius!« Thorvald åbner døren og træder ind. Der er flere herinde, både kompagniets oversergent samt begge hans to skriver-drenge, et par selvglade fyre, når (114) de er uden for deres foresattes rækkevidde, og - der sidder jo selve kaptajnen. Han har nogle papirer i hånden, men ser i det samme op, og da han samtidig får øje på Thorvald henne ved døren, siger han:

»Hør, hvad har De at gøre her - det er måske mig, De vil tale med?«

»Javel, hr. kaptajn«. – Thorvald er temmelig forfjamsket, men samler sig. -

»Ja, det var bare, om jeg måtte ha' lov at tale med kaptajnen et Øjeblik?«

»Ja, vist så, min ven, men kom kun lidt nærmere; jeg bider jo ikke. Og tal så kun frit fra leveren«, tilføjer kaptajnen med et smil.

Åh, hvor det lettede. Thorvald fik ved al den venlighed munden på gled. Og så fortalte han om drengen Niels, der skulle konfirmeres, og at han ville savne sin far, når denne ikke kom hjem til festen, og ... men her blev han afbrudt af kaptajnen.

»Nej, se, De har en søn, der skal konfirmeres på søndag? Ja, så synes jeg, at De, rekrut Lund, får fri og får lov til at rejse hjem til denne fest. – Skal vi sige, at De rejser herfra fredag morgen og - lad os se - kan De være tilbage på tirsdag igen?«

Thorvald nøler med svaret.

»Ja, der er jo bare det, at om torsdagene derefter er der først overhøring, og senere er der altergang, så -«

»Nå, er der det«, siger kaptajnen. »Det er jo noget andet: men lad os nu se; så får De fri til om mandagen, nej, til om tirsdagen otte dage derefter. Er der så mere, De ønsker ?«

»Ja, hr. kaptajn. Jeg har en kammerat her, Kresten Borg. Vi er fra samme by, og han har også en søn, der skal konfirmeres«.

»Og han vil også gerne hjem, kan jeg forstå«, bemærker kaptajnen; »men hent ham herhen, så kan jeg straks underskrive orlovstilladelserne«.

Jeg fløj af sted. Helt forpustet råbte jeg: »Hør, Kresten, du må straks med hen på skrive-stuen«. (115)

»Åh«, jamrede Kresten, »hvad mon der nu kan være i vejen?«

»Åh, du, vi skal bare begge to hjem på orlov«, råbte Thorvald glad ...

Niels H. Lustrup, Spandet.

Kort og dokumenter.

Jeg aftjente min Værnepligt fra 1906-09 i Potsdam ved 4. Eskadron i Livgarde Husarregimentet. Den 4. August 1914 indkaldtes jeg til Krigstjeneste og kom med en Transport fra Flensborg til Berlin, hvor vi en kort Tid havde Ophold paa Kasernepladsen ved 2. Garderegiment. Mens vi stod med vore Militærpas i Haanden, opdagede jeg, at der stak et lille Stykke Papir frem fra mit Pas, og det gav min Sidemand den Indskydelse at kigge lidt nærmere paa det. Ogsaa jeg fristedes. Det var en lille Hilsen fra Myndighederne derhjemme. »Dansk og agiterer for Danskheden«, stodder i min Sidemands Pas. - »Dansk, har ikke givet sig af med noget«, stod der i mit. - I og for Sig et ubehageligt Skudsmaal at gaa i Krig paa. Lidt Agitation maaske fra den Tid, da der blev bygget Forsamlingshus?

Passene blev kort efter indsamlet af en Skriver, og vi saa dem ikke mere. Vi blev fordelt tilde forskellige Troppeafdelinger, og skønt vi var tre Kammerater fra samme By, samme Aargang og samme Regiment, saa vi ikke hinanden under hele Krigen. Den ene kom til Efterretningstjenesten, den anden som Kusk til en Pionerbataillon, og jeg landede ved Garde-Drageonregimentet.

Alle Pladser var opfyldte til Bristepunktet. - Paa Dørene stod der: Her modtages ikke flere krigsfrivillige! Ridebanen laa spækket med krigsfrivillige, og Staldene stod fyldte med Heste, der var opkøbt af en Kommission. Nogle Dage laa jeg sammen med en Underofficer fra Slesvig. Vi drøftede Udsigterne. En Dag skrev Underofficerens Kone: Tænk, der ligger Dragoner her i Nærheden som Kystbevogtning!« - Her var noget at gøre! (116) Hver Aften havde vi Parole. En Aften tog Vagtmesteren tolv Dragoner frem; men da vi var traadt af, raabte Vagtmesteren oppe fra Trappen: »Jeg mangler endnu tre Underofficerer! De, der kommer først, kommer med; det gaar maaske til Slesvig-Holsten!«

Det satte Sving i Støvlerne. Jeg var en af de heldige. »De«, sagde Vagtmesteren. »tager Kommandoen over de tolv Dragoner. De - en Andersen fra Ditmarsken - bliver Kvartermester, og De, Martens, bliver Tjener hos Excellence von Falkenhayn!«

Ingen af os anede, hvad det var for noget. . Min nærmeste foresatte hed Ritmester von Oertsen, en flink Officer, hos hvem Tjenesten foruden lidt Staldtjeneste bestod i at bevæge

Hestene. Vi havde mange morsomme Ture. For at faa Posten saa tidligt som muligt, plejede jeg at hente Posten til mit lille Kommando oppe paa Skrivestuen.

En Dag, da jeg kom derop, stod der her en civilklædt Herre, vist nok en højere Officer, og Jeg hørte ham spørge: »Er der noget nyt fra Vestfronten?« – En Ritmester von Witzlow, under hvem Skrivestuen sorterede, sagde henvendt til mig: »Se hurtigt efter, om der er noget nyt fra Vestfronten«. – Jeg havde ingen Anelse om, hvor jeg skulle søge. – »Men hører De ikke til her? Bliv staaende, vi tales ved senere«, raabte han. – Da den civilklædte Herre havde faaet sine Oplysninger, for Ritmester von Witzlow løs paa mig. Han paastod, at jeg havde rørt ved Kortene og Dokumenterne. Jeg skulle straffes. »Hvem er Deres nærmeste foresatte?« raabte han. »Herr Ritmester, jeg vilde hente Posten til Stabsvagten«, forsøgte jeg at sige.

»Hvor er Deres foresatte?«

»Paa denne Tid nærmest i Officersmessen«, svarede jeg. – Nu for han ned ad Korridoren. Jeg ilede foran, men naaede ikke altid at faa aabnede store Svingdøre for ham. Han for ind i Messen, der laa i den anden Ende af Kasernen.

(117) »Herr von Oertsen«, raabte han, »jeg har her en, der har været ved Kortene og Dokumenterne«.

Von Oertsen kom ud. Han smilte, da han saa mig og sagde: »Ja, men det er jo min »Sørensen«! Jeg tillader ikke at den Mand bliver straffet!« – Det littede - men nu havde Ritmester von Oertsen, der var en yngre, livlig Officer, vistnok været lidt højt oppe en Aften, da han havde været sammen med Herrerne fra Generalkommandoen, og Excellencen, von Falkenhayn, Ønskede kun rolige og paalidelige Folk ved Staben. Det resulterede i at Ritmester von Oertsen maatte afstaa Pladsen til en ældre Major, Grev Rauter.

Greven kaldte os sammen kort efter og sagde til Feldwebel Martini, som havde Infanteri-Stabsvagten under sig: »Excellencen Ønsker paalidelige Folk omkring sig. Hvordan er det med Deres Folk?«

»Herr Greve, jeg gaar med hver eneste af mine Folk gennem Ilden. Det er alle paalidelige Folk«, – Men henvendt til mig sagde Greven: »Mellem os to er der dog et lille Mellemværende, for De skulde dog have været indespærret. De har dog rørt ved Kortene og Dokumenterne!« - »Naa«, tænkte jeg, »der har Ritmester von Witzlow smurt dig til!«

Fra min aktive Tjenestetid vidste jeg, at jeg havde gode anbefalinger, derfor bad jeg en Dag om , at faa Lov til at tale med Greven. Jeg forklarede Sammenhængen, og det resulterede i, at vi kom til at forstaa hinanden. Jeg blev betegnet som paalidelig, og det kan ikke nægtes, at jeg var glad for, at jeg havde faaet Oprejsning.

Jes Sørensen, Sdr. Sejerslev.

På marchtur under slaget ved Masuren.

De største anstrengelser for soldaterne på Østfronten var de evindelige marchture. Hvilket besvær det var for mandskaberne, kan man næsten ikke danne sig en forestilling om, når man ikke selv har været med, og det er utroligt, hvad soldaterne kunne holde til.

(118) Den 2. februar 1916 nåede vi fra den tidligste morgenstund og til middag kun femten kilometer frem. Vejene var så at sige ufremkommelige. Trætte, som vi var, undte man os ikke noget hvil. Vi måtte omgående stille os til rådighed som dækning for et arme-

korps, som var under march, og det vil sige, at vi resten af dagen måtte stå på vagt for at forhindre, at de marcherende kolonner blev angrebet fra siderne. Vi stod i en vælling af dyb-
ler. Vi sank i til langt op ad benene. Det var et frygteligt pløre, og vi måtte holde ud til klokken otte om aftenen, altsaa til langt efter, at det var blevet mørkt.

Tro ikke, at der så blev en hvilepause! Nej, vi måtte omgående marchere videre og nå-
de frem til en by, der hed Krambola. Her fik man fat i en civilperson, der skulle føre os ti kilometer frem. Vejen var et frygteligt ælte, for her havde regiment efter regiment marche-
ret, her havde et utal af vogne kørt. Det var bælgmørkt. Vi var beskidte til langt op ad be-
nene. Af og til lå der store sten på vejen, Dem faldt man over. Så tændte man en lommelyg-
te for at faa lidt oversigt over terrænet. Så blev der råbt og skreget: »Sluk lyset!« – Russer-
ne var jo i nærheden. Langsomt gik det fremad. Da vi havde passeret midnat, og klokken
var blevet et, opdagedes det, at civilisten var ved at narre os. Han var lige ved at føre os
over til russerne; men så kan det nok være, at han fik en omgang. Jeg har aldrig hørt nogen
skrige og jamre så grusomt, som her i den stille nat. For resten blev civilisten skudt tre dage
senere, fordi han var ved at snige sig gennem den tyske forpostkæde på vej over til russer-
ne.

Vi måtte nu marchere omkring ved tre kilometer tilbage, og først klokken tre om natten
nåede vi vort bestemmelsessted. Her fik vi den sølle besked, at enhver måtte se at finde et
sted, hvor han kunne få tag over hovedet. I løbet af et øjeblik var hele kolonnen opløst og
forsvundet.

Jeg var sammen med nogle kammerater kommet ind (119) i et hus. Vi havde fået de vå-
de støvler af og var ved at skifte strømper - hvis man da var så heldig at være i besiddelse af
et par ekstra strømper - da der kom ordre om, at vort kompagni straks skulle træde an igen
for at marchere videre til den næste by. Men kompagniet var jo nu fuldstændig opløst, og
der var derfor kun få, der adlød befalingen. Ordren blev gentaget; men - vi blev, hvor vi
var, og det var håbløst at tænke på, at kompagniet nu kunne samles. Ærlig talt syntes vi, at
vi havde ydet tilstrækkeligt, og vi lagde os simpelthen til at sove, og det gjorde vi til langt
op ad formiddagen.

Da vi vågnede, gjorde vi vel nok store øjne, for det viste sig, at vi lå lige lukt blandt en
flok russiske soldater. De var lige så trætte, som vi. Deres befalingsmænd havde ikke kun-
net få dem til at marchere videre. De havde smidt sig ned på gulvet og var omgående faldet
i søvn. Vor ankomst havde ikke forstyrret dem; men nu var de i en ubehagelig situation, for
de var for få i forhold til os. Komme bort kunne de ikke. Det var for sent, og der var ikke
andet at gøre for dem end at lade sig tage til fange.

Først om eftermiddagen klokken to blev kompagniet igen samlet, hvorefter vi omgæn-
de blev sat i gang med at bygge stillinger. Russerne lå kun en kilometer borte, så vi havde
travlt; men da aftenen var gået, og morgenen brød frem, opdagede vi, at alt vort arbejde
havde været nytteløst, for russerne havde trukket sig tilbage, og så gik det atter fremad på
march på de ufremkommelige og opløste veje, og atter blev der stillet umenneskelige krav
til soldaternes udholdenhed.

Johann H. Schramm.

I fremmede klæder.

Det var under den første verdenskrig.

Der skulle afleveres naturalier til hærforvaltningen, og nu var jeg undervejs til Løgumkloster med hø, naturligvis med mindre end et halvt læs på vognen.

(120) Undervejs nåede jeg frem til en af vore gamle landstormsmænd, der bar på en tilsyneladende tung pakke. Da jeg nåede frem til manden, spurgte jeg på tysk: »Hør, kammerat, De vil måske gerne køre med?«

»Jo, tak«, det ville manden da gerne. Han krøb op til mig på vognen.

»Skal du hjem på orlov?«

»Næ, nej, jeg er skam på orlov«, svarede manden. -

»Nej, hvordan det ?« spurgte jeg ret mistroisk. Det var jo det med pakken ...

»Ja, das stimmt, Ich bin von Kløjeng!« svarede manden.

»Hvad! Er du fra Kløjeng? Så lad os da hille dansk«.

»Ja, det kan vi da godt«, svarede manden på godt sønderjysk.

N. H. L.

*

VI SØGER

I efteråret 1914 kom mit batteri fra fronten til Saarbrücken, og vi lå der i 11 uger. Der lærte jeg to rigsdanskere at kende, en montør Olsen fra København, en ældre mand, og en fotograf Durup fra Vejle eller Vejen. Jeg kom en del i deres hjem, særlig hos Durup, en prægtig ung mand i 20'erne; vi var på bølgelængde, hvad danskhed angik og blev gode venner. Han havde søgt og lige fået tysk borgerskab. Det var en mandag morgen, vi talte med hinanden sidst, han var langt nede, han skulle i trøjen samme dag.

Jeg ville gerne vide, hvordan det senere er gået ham. Der er vel ingen DSK-ere i Vejle eller Vejen, der kan sætte mig i forbindelse med hans familie?

Chr. H. Thiim, Rejsby.

Ære være deres minde

*Følgende kammerater tilhørende vor forening
er afgået ved døden*

Aabenraa Amt

Aabenraa afdeling:

Hans Hansen	18. 4. 57
Rasmus Petersen	6. 6. 57
Chr. Dæhnert	14. 7. 57
Math. Knudsen	21. 9. 57
Johs. Hansen	12. 10. 57
Jørgen Sørensen	26. 10. 57
Jørgen Jacobsen	31. 10. 57
Harns Ahrensberg	14. 2. 58

Bedsted Lø Afdeling:

Peder Brodersen	4 2. 58
-----------------	---------

Bjolderup-Hjordkær afdeling:

Hans Hedelund	7. 5. 57
Rasmus Andersen	14. 9. 57
Christian Petersen	24. 11. 57
Nicolai Jensen	13. 12. 57
Jens Kryhlmand	1. 2. 58
Hans Clausen	4. 3. 58

Bov afdeling:

Ulrich Jessen	10. 6. 57
Hans Sørensen	15. 6. 57
Hans Post	16. 10. 57
Johannes Walter	12. 11. 57
Mathias Petersen	1. 12. 57
Peter Hansen	22. 12. 57
Jørgen Hansen	11. 3. 58

Ensted afdeling:

Christian Petersen, Styrtom	27. 4. 57
Jes Bossen, Hostrupskov	11. 9. 57

Felsted afdeling:	Frederik Salemonsens Iver Danielsen	18. 1. 58 30. 1. 58
Graasten afdeling:	Hermann Falkenberg, Nalmedebro Georg Jessen, Trappen Niels A. Christensen, Graasten	12. 5. 57 16. 5. 57 23. 11. 57
Klipleve afdeling:	Peter Schmidt Christensen, Klipleve	19. 2. 58
Kværs afdeling:	Jens Autzen	19. 10. 57
Løjt afdeling:	Jes H. Jensen, Skovby	10. 5. 57
Rise afdeling:	A. Rosenvold Chresten Thomsen . A. B. Keller	4. 2. 58 4. 2. 58
Haderslev vesteramt		
Agerskov afdeling :	Jacob Clausen Nis Olesen Jens Lautrup Laurids Schlajkjær Martin Vinum N. Peter Andresen Marius Marterisen Marius Hansen	3. 4. 57 20. 5. 57 28. 5. 57 8. 6. 57 25. 12. 57 15. 1. 58 22. 2. 58 7. 3. 58
Bevtoft afdeling:	Jørgen Danielsen Niels Schultz	13. 8. 57 11. 9. 57
Branderup afdeling:	Niels Jessen Lund	16. 5. 57
Fole afdeling:	Laust Lausen Thomas Schultz	13. 4. 57 18. 4. 57
Gram afdeling:	Harald Fogh, Tiset	9. 3. 58
Hjerting afdeling:	Knud Petersen	10. 3. 58
Sdr. Hygum afdeling:	Hans Peter Sørensen	15. 3. 58
Jels afdeling:	Laurids Skøttegaard Peter Lassen	30. 11. 57 18. 1. 58

Lintrup afdeling	Jens Madsen, Tortrum	3. 10. 57
Nustrup afdeling:	Truels Bekk	12. 4. 57
	Mathias Nissen	23. 6. 57
	Jeppe Chr. Nielsen	25. 8. 57
	Peter Bojsen	20. 11. 57
	Waldemar Gram	23. 3. 58
Ribe afdeling:	Christian Silberbauer	1. 2. 58
Rødding afdeling:	Hans Lund	10. 6. 57
	Kresten Juhl	13. 9. 57
	Jakob Feddersen	17. 3. 58
Skodborg-Skrave afdeling:	Christian Christensen, Skudstrup	25. 6. 57
Tirslund afdeling:	Chr. Lebeck	30. 5. 57
	Christian J essen	14. 1. 58
	Tjelle Bekke	15. 2. 58
	Nis P. Schulz	31. 3. 58
Toftlund afdeling:	Hans Lorentzen	27. 4. 57
	Karl Friis	30. 7. 57
	Peter Hjuler	25. 3. 58
Øster Lindet afdeling:	Thomas Skødt	12. 5. 57
	Jes Ravn	1. 8. 57
	Anders Fogh	26. 10. 57
Haderslev Østeramt		
Aller afdeling:	Jørgen Lindberg	9. 11. 57
	Jørgen Grevsen	1. 12. 57
	Nis Thuesen	4. 1. 57
	Nis Tingleff	25. 2. 58
Fjelstrup afdeling:	Falle Nissen Leerskov	8. 4. 57
	Peter Petersen Kjær	27. 6. 57
	Thomas Nielsen Ellegaard	28. 11. 57
	Hans Peter Madsen	17. 2. 58
	Peter Andresen Holm	6. 3. 58
Haderslev afdeling:	Johan Jørgensen	29. 3. 57
	H. Petersen	9. 4. 57
	J. J. Clausen	20. 5. 57

	J. J. Hjort	17. 6. 57
	Ant. Jensen	13. 7. 57
	N. Asmussen	10. 9. 57
	O.P. Fries	8. 10. 57
	I. C. Jensen	9. 1. 58
	P. Bryhl	18. 1. 58
	A. L. Andersen	22. 2. 58
Halk afdeling:		
	Jakob Petersen	24. 4. 57
	Nis Lorenzen	23. 8. 57
	Nis Franck	21. 12. 57
Hammelev Afdeling:		
	Johannes Andersen	13. 5. 57
	Arendt H. Frank	6. 12. 57
Hoptrup afdeling:		
	Peter Markussen	2. 9. 57
	Peter Mathiesen	27. 2. 58
	Søren Schmidt	21. 3. 58
	Peter Holst	30. 3. 58
Skrydstrup afdeling:		
	Hans Jochumsen	8. 8. 57
Sommersted afdeling:		
	H. Johansen	20. 5. 58
	D. Schmidt	17. 6. 57
	P. Michaelsen	17. 9. 57
Starup afdeling:		
	Jens Mortensen, Brorsbøl	28. 5. 57
	Jens Schrøder, Haderslev	18. 5. 57
	Mathias Bram, Grarup	31. 10. 57
	Adolf Niemann, Brorsbøl	14. 3. 58
Stepping-Frørup afdeling:		
	Jes Petersen, Frørup	15. 7. 57
	Jakob Gaasvig, Bastrup	24. 8. 57
	Peter Lydiksen, Bjerndrup	23. 11. 57
Tyrstrup-Christiansfeld afdeling:		
	Thomas Dinsen	12. 5. 57
	August Junge	20. 6. 57
Vedsted afdeling:		
	Ole Ris, Over Jerstal	2. 11. 57
	Jep Schultz, Skovby	22. 12. 57
	Christian Petersen, Over Jerstal	16. 1. 58
Vilstrup afdeling:		
	Nis Thomsen	16. 12. 57
Vonsbæk afdeling :		
	Heinrich Prytz	30. 5. 57
	Niels Berg	3. 9. 57

Øsby afdeling:

Hans J. Hansen	12. 5. 57
----------------	-----------

Sønderborg amt

Asserballe afdeling:

Chresten Petersen	29. 6. 57
Nicolai Nielsen	3. 9. 57
Ohnastian Simonsen	8. 9. 57
Jacob Skov	24. 11. 57

Broager afdeling:

Peter Andersen.	2. 4. 57
Peter Lehmann	7. 5. 57
Niels Poulsen	2. 6. 57
Frederik H. Fohlmann	7. 6. 57
Andreas Andresen	22. 6. 57
Heinrich Johansen	4. 8. 57
Jørgen Thomsen	9. 8. 57
Henrik Petersen	24. 9. 57
Anton Gundersen	19. 10. 57
Franz Leper	2. 11. 57
Carl Hansen	25. 11. 57
Søren Meier	8. 12. 57
Christian Sibbesen	12. 12. 57
Frederik Nielsen	25. 2. 58
Lerens Petersen	19. 3. 58

Egen afdeling:

Thomas Møller, Østerholm	19. 4. 57
Nicolai Ohlsen, Guderup	19. 7. 57
Jørgen Møller, Guderup	6. 9. 57
Hans Miang, Dyndved	16. 10. 57
Peter Møller, Elstrup	14. 3. 58

Havnbjerg afdeling:

Nis Jepsen Nissen, Lavensby	3. 2. 58
-----------------------------	----------

Kegnæs afdeling:

Rasmus Hansen, Sønderby	9. 10. 57
Christian Peter Meyer, Damkøbbel	7. 12. 57

Nordborg afdeling:

Chresten Gran, Nordborg	22. 5. 57
Jes Gustenhof, Augstenhof	25. 5. 57
Carl Klyhn, Nordborg	30. 10. 57
Fr. Struck, Dyvig	25. 11. 57
H. M. Jørgensen, Pøl	30. 11. 57
Chr. Hansen Christensen, Nordborg	4. 12. 57
Chresten Johnsen, Holm	10. 12. 57
A. Boysen, Nordborg:	13. 12. 57
Chr. Iversen, Nordborg	14. 12. 57

Notmark afdeling:	Nikolai Thomsen, Hundslev	28. 11. 57
Nybøl afdeling:	Kristian Kristensen	13. 6. 57
Oksbøl afdeling :	Heinrich Justesen, Miels	14. 9. 57
Sottrup afdeling:	Chr-istian Eggert, Sottrup	16. 12. 57
	Hans Frederik Paulsen. V. Sottrup	27. 12. 57
Svenstrop afdeling:	Peter Bonde, Taa:rup	30. 6. 57
Sønderborg afdeling:	Ohr. Horne, Spang	5. 12. 56
	H. Blankschøn	11. 6. 57
	Th. Berthelsen	28. 8. 57
	C. Lorensen	9. 9. 57
	J. Jørgensen	8. 10. 57
	H. Johannsen. Dybbøl	30. 10. 57
	H. Christensen	14. 12. 57
	J. P. Petersen, Dybbøl	19. 12. 57
	Fritz Behrens	1. 1. 58
	Frands Petersen	9. 1. 58
	Rasmus Hansen	20.1. 58
	H. C. Bork	25. 1. 58
	Jeppe Frisk	29. 1. 58
	P. Jørgensen	9. 2. 58
	H. J. Hansen	17. 2. 58
	H. Harboe	28. 2. 58
Tandslet afdeling:	Karl G. Petersen, Mommark	27. 5. 57
	Christen M. Christensen, Neder Tandslet	26. 6. 57
	Peter Petersen, Neder Tandslet	16. 11. 57
	Christen Jespersen, Mornmark	25. 12. 57
	Rasmus Henningsen, Tandelet	13. 1. 58
Ullerup afdeling:	Hans P. Norn, Blans	5. 8. 57
	Andreas Lorensen. Avnbøl Østen	27. 9. 57
	Hans Johannsen, Avrnøbøl	11. 1. 58
	Hans N. Jørgensen, Blans-Vold	17. 3. 58

Tønder amt

Abild afdeling:	Boj Boisen, Abild	6. 5. 57
	Edvard Petersen, Sølsted	6. 11. 57
	Ole Peter Andersen, Tyvsig	21. 11. 57

Arnum afdeling:	Laurits Knust	6. 4. 57
	Hans Lassen Hansen	18. 7. 57
	Karl Bruun	20. 3. 58
Arrild afdeling:	Anton Bertelsen	23. 4. 57
	Asmus Jacobsen	8. 1. 58
	Jens Brodersen	27. 2. 58
Ballum afdeling:	Niels Nielsen	18. 5. 5,7
	J. Clausen Jensen	16. 11. 57
	Jes Bagger	1. 1. 53
Brede afdeling:	Christian Friis, Bredebro	15. 11. 57
	Svend Simonsen, Nr. Vollum	14. 1. 58
	Johannes Hansen, Borg Mark	17. 1. 58
Døstrup afdeling,:	Niels H. Holm	6. 12. 57
Emmerlev afdeling:	Peter Clausen	25. 4. 57
Hostrup afdeling:	Jes Michelsen. Jejsing	4. 4. 57
	Chr. Petersen, Rørkær	20. 8. 57
Højer afdeling:	Boy Bendixen, Daler	1. 7. 57
	Peter Søren Schnor, Rudbøl	23. 10. 57
	Peter Frank Mathiesen, Højer	11. 1. 58
Løgumkloster afdeling:	Christian Nissen Pors	14. 10. 57
	Anton Marcus Petersen	20. 10. 57
	Thomas Peter Christensen	17. 1. 58
Møgeltønder afdeling :	Peter Nissen	8. 10. 57
	Niels Petersen	31. 10. 57
Ravsted afdeling:	Karl Trarnm	20. 4. 58
Rejsbyafdeling:	Jef Petersen	22. 4. 57
Roager afdeling:	Jørgen Mauritsen, Ø. Aahølling	11. 7. 57
Skærbæk afdeling:	Iver Boldt, Skærbæk	13. 8. 57
	Jørgen N. Østergaard., Øster Gasse	1. 11. 57
	Carl Schmidt, Skærbæk	9. 11. 57
	Andreas Oksen, Kagebøl, Skærbæk	1. 12. 57
	Peter N. Petersen, Skærbæk	14. 1. 58

Spandet afdeling:	Carl Fr. Hein	15. 2. 58
Tinglev afdeling:	Christian Jessen	3. 2. 58
Tønder afdeling:	Nicolai Petersen	16. 12. 57
	Niels Kloppenborg Skrumsager	4. 3. 58
	Andreas Nielsen	23. 3. 58
Visby afdeling:	Kresten Lønborg	8. 3. 58
Vodder afdeling:	Ludvig Jørgensen, Gaansager	27. 3. 58
Østerhøjst afdeling:	Peter Hansen	25. 5. 57

FLENSBORG

Flensborg afdeling:	Robert Clausen	14. 4. 57
	Karl Enske	25. 4. 57
	Helmuth Ehlert	18. 11. 57
	Theodor Schhiter	17. 1. 58
	Siegfried Lorentzen	20. 1. 58,

KØBENHAVN

København afdeling:	Peter Jakobsen	6. 4. 507
	Anker Jørgensen	10. 4. 57
	A. P. Andersen	20. 9. 57
	J. F. Elsnor	12. 12. 57

FYN

Fyn afdeling:	Martin Carstensen. Nyborg	24. 5. 57
---------------	---------------------------	-----------

JYLLAND

Fredericia afdeling:	Hans Lund	22. 11. 57
----------------------	-----------	------------

